

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Andra Kammaren. N:o 51.

Lördagen den 9 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande maj.

§ 2.

Sedan Riksdagens båda kamrar godkänt de uti bevillningsutskottets memorial n:o 17 föreslagna voteringspropositioner rörande två frågor, deri kamrarne fattat stridiga beslut, och denna dag blifvit bestämd för omröstning öfver de olika besluten, så företogos nu dessa omröstningar enligt nedanintagna voteringspropositioner i följande ordning, nemligen:

*Gemensamma
omröstningar.*

I:sta omröstningen

(enligt bevillningsutskottets memorial n:o 17, punkt. 1).

Den, som, i likhet med Andra Kammaren, vill, att nu gällande tull å fartyg och båtar, med tillbehör, af jern äfvensom ångfartyg af trä skall afskaffas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Första Kammaren, beslutat, att berörda tull skall bibehållas oförändrad.

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 137 Ja och 80 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 48 Ja och 88 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller 137 Ja och 80 Nej,
sammanräkningen visar 185 Ja och 168 Nej;
och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

2:dra omröstningen

(enligt bevillningsutskottets memorial n:o 17, punkt. 2).

Den, som, i likhet med Andra Kammaren, vill, att 1 mom. 8 § i underrättelserna till tulltaxan skall erhålla följande förändrade lydelse:

§ 8.

1. Vid införsel af materialier och förnödenheter till fartygs nybyggnad, förbyggnad eller reparation, husgerådssaker och proviantartiklar derifrån undantagna, må restitution af erlagd tull åtnjutas för sådana svenska och utländska fartyg, hvilka innehafva en afgifts-
pligtig dräktighet af öfver 40 tons, under vilkor:

a) att afsigten med de införda materialiernas och skepps-förnödenheternas användning till förberörda ändamål vid deras införsel till tullbehandling skriftligen angifves;

b) att det fartyg, till hvilket materialierna användas, inom två år efter deras införsel till riket styrkes vara i fullfärdigt skick;

c) att innehafvaren af eller föreståndaren för det varf eller den verkstad, der fartyget bygges, när detta är fullt färdigt, till generaltullstyrelsen aflemnar en af honom under edlig förpligtelse afgifven och af tvenne hans biträden, som med arbetet tagit befattning, bestyrkt noggrann förteckning öfver myckenheten af alla till fartyget använda olika materialier och skepps-förnödenheter, materialförlusten vid arbetet deri inräknad, för hvilka restitution sökes, jemte under samma förpligtelse afgifven försäkran, att dessa materialier och förnödenheter äro af utländskt ursprung och att full införseltull för dem blifvit behörigen erlagd, eller af generaltullstyrelsen godkänd säkerhet för densamma stäld, samt uppgift på tiden, då de till riket inkommit, och den lägenhet, med hvilken införseln skett;

d) att varfs- eller verkstadsinnehafvaren är förbunden att underkasta sig all den kontroll i öfrigt, hvilken generaltullstyrelsen kan finna skäligt föreskrifva.

Varfs- eller verkstadsinnehafvare, som önskar anstånd med erläggande af tullumgälderna för i detta moment berörda materialier och skeppsförnödenheter, till dess frågan om dessa umgälders restitution blifvit afgjord, kan, efter hos generaltullstyrelsen derom gjord anhållan, erhålla sådant anstånd, om han för tullumgäldernas erläggande ställer säkerhet, som generaltullstyrelsen finner betryggande; — röstar

*Gemensamma
omröstningar
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Första Kammaren, beslutat, att berörda moment skall bibehållas oförändradt.

Sedan voteringsseglarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 146 Ja och 71 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anstald, hade utfallit med..... 60 Ja och 75 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens
röster eller 146 Ja och 71 Nej,
sammanräkningen visar 206 Ja och 146 Nej;
och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

§ 3.

Föredrogos och bordlades för andra gången:
statsutskottets memorial n:o 68;
sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 9;
lagutskottets memorial n:o 47; samt
Första Kammarens protokollsutdrag n:o 237.

§ 4.

Föredrog ett från Första Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 240, innefattande delgifning af bemälda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 15, i anledning af herr P. M. Söderbergs motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning angående möjligheten för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

Då Andra Kammaren nästlidne gårdag, genom bifall till hvad dess fjerde tillfälliga utskott i sitt utlåtande n:o 20 hemställt, i frågan fattat med Första Kammarens sammanstående beslut, fann Andra

Kammaren omförmälda delgifning icke till vidare åtgärd föranleda, hvarefter protokollsutdraget lades till handlingarne.

§ 5.

Föredrogs och lades till handlingarne statsutskottets memorial n:o 63, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående statsutskottets särskilda framställningar *dels* i utlåtandet n:o 53 i fråga om ändring af vissa paragrafer i lagen om lindring i rustnings- och roteringsbesvären samt om höjning af anslaget till beväringmanskapets vapenöfningar med flera anslag, *dels ock* i utlåtandet n:o 54, angående afskrifning af de å viss jord hvilande grundskatter m. m.

§ 6.

Härefter föredrogs, hvart för sig, och biföllos statsutskottets utlåtanden:

n:o 5 b, angående det under riksstatens fjerde hufvudtitel uppförda anslaget till lindring i rustnings- och roteringsbesvären; och

n:o 6 a, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte hufvudtiteln gjorda framställning angående derunder uppförda förslagsanslaget till lindring i rustnings- och roteringsbesvären.

§ 7.

I ordningen förekom härnäst statsutskottets utlåtande, n:o 64, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster.

Punkten 1.

Bifölles.

Punkten 2.

Lades till handlingarne.

§ 8.

Föredrogs och bifölles statsutskottets utlåtande n:o 65, i anledning af väckt motion om anslag till upprätthållande af rikets neutralitet.

§ 9.

Föredrogs vidare statsutskottets memorial n:o 66, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret.

Herr Sven Nilsson erhöll ordet och yttrade: Då det skulle taga icke liten tid för kammaren, om hela detta förslag skulle uppläsas,

anhåller jag, att kammaren måtte besluta, att man icke behöfver läsa upp det samma, utan endast föredraga första punkten, och att, om det lemnas bifall till den, hela förslaget skall anses vara antaget.

Den af herr Sven Nilsson sålunda gjorda hemställan bifölls af kammaren.

Härefter upplästes utskottets i *punkten 1* gjorda hemställan, hvilken bifölls.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 10.

Efter föredragning af statsutskottets memorial n:o 67, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda memorial hemställt.

§ 11.

Föredrogs och bifölls bevillningsutskottets betänkande n:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om tillägg till 7 § i kongl. förordningen angående stämpelafgiften den 5 september 1890.

§ 12.

Till kammarens afgörande förelåg vidare bevillningsutskottets *Om införande* betänkande n:o 21, i anledning af väckta motioner om införande af *af värnskatt.* en särskild bevillning under namn af värnskatt.

Till bevillningsutskottet hade blifvit hänvisade tre inom Andra Kammaren väckta motioner, nemligen n:o 154 af herr *G. Jansson* i Krakerud, n:o 180 af herr *G. Ericsson* från Stockholm, och n:o 189 af herr *A. Aström*, om införande af en särskild bevillning under namn af värnskatt; men hemstälde utskottet, att förevarande motioner icke för närvarande måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I afgifven reservation hemstälde deremot herr *G. Jansson* i Krakerud: att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla att, i den händelse Kongl. Maj:t till kommande riksdag antingen skulle äska nya och tillökade anslag under 4:de och 5:te hufvudtitlarne eller framlägga förslag till ett fullständigt ordnande af landets försvarsväsen, Kongl. Maj:t jemväl täcktes taga under ompröfning huru och på hvad sätt särskild bevillning eller värnskatt må finnas lämplig för bestridande af dermed förenade kostnader samt derom till Riksdagen afgifva förslag.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde

Herr Jansson i Krakerud: Jag skall be få yrka bifall till min

Om införande
af värnskatt.
(Forts.)

reservation. Jag gör det så mycket hellre, som utskottet i sin motivering tydligt visat, att utskottet har samma åsigt som jag i förvarande fråga. Utskottet uttalar sig nemligen i själfva verket för min motion. Utskottet säger till slut: "då med visshet förutsättas kan, att Kongl. Maj:t jemväl utan särskild begäran af Riksdagen tager möjligheten och lämpligheten af en sådan skatt under ompröfning, hemställer utskottet" o. s. v. Utskottet tror således, att Kongl. Maj:t skall, utan afseende på om Riksdagen beslutar en skrivelse till honom, komma fram med ett sådant förslag, som i reservationen omförmäles. För min del tillåter jag mig vara af olika mening med utskottet i denna sak. Jag tror, att då man önskar få frågan fram för Kongl. Maj:t, man för säkerhetens skull borde skriva till Kongl. Maj:t, så att man skulle kunna vara förvissad om att få motse ett sådant förslag. Jag skall således, herr talman, be få yrka bifall till min vid betänkandet fogade reservation. Jag anser mig icke böra läsa upp den.

Herr Herslow: Herr talman! Af sista delen i utskottets motivering framgår tydligen den åsigt utskottet har, att om stora utgifter påkallas för en mera omfattande försvarsorganisation, så bör en skatt af den art, som här blifvit föreslagen, anses som ganska lämplig, då väl progression icke i någon skatt har mera skäl för sig än just i denna. Att utskottet emellertid icke helt och hållet bifallit motionärens förslag kommer sig deraf, att det fann, att en sådan skriftelse icke hade den allra ringaste utsigt att gå igenom inom Första Kammaren, då alla tio ledamöterna derifrån inom utskottet bestämdt motsatte sig en sådan. Man kunde få anslutning från några utskottsledamöter af Första Kammaren till ett sådant förslag, som utskottet gjort, nemligen att, med i motiveringen framhållna grunder för det rimliga af att en sådan skatt af regeringen prövas och föreslås, för den händelse, såsom jag hoppas, Kongl. Maj:t snart framkommer med en omfattande försvarsorganisation, yrka, att motionerna icke för närvarande måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Vi ansågo då, att på detta sätt en önskan, som vi antogo gillades af ganska många inom denna kammare, skulle bättre framkomma till Kongl. Maj:t, än om utskottet gjorde hemställen om en skrivelse, som sedermera med en kolossal majoritet slopades i Första Kammaren och aldrig blef afsänd till Kongl. Maj:t. Jag hemställer på den grund, att kammaren behagade anse, att säkert lika mycket vinnes i motionens syfte genom att biträda utskottets förslag som genom att besluta en skrivelse i ämnet.

Herr Jansson i Krakerud: Jag vill visst ej klandra utskottet för det förslag, det här framlagt, utan tror i likhet med ordföranden inom utskottet, att dess förslag är det bästa för att åtminstone få något i det syfte, som här är i fråga. Men då man nu har anledning antaga, att Första Kammaren skall bifalla utskottets betänkande såväl med afseende å motiveringen som å hemställen om afslag på motionen, synes det mig, att, om Andra Kammaren antager utskottets betänkande med den ändring, att den bifaller reservationen, så kan frågan icke i ringaste mån försämrans, utan skall i stället utan

tvifvel komma att förbättras, hvarjemte Kongl. Maj:t i sådant fall äfven skall komma att taga mer hänsyn till såväl motiveringen som klämman i betänkandet. Jag kan således icke annat än fortfarande yrka bifall till min reservation.

Om införande af värns katt.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Föredrogs och bifölls bevillningsutskottets betänkande n:o 22, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1892.

§ 14.

Till behandling förekom vidare konstitutionsutskottets utlåtande n:o 11, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ändrad lydelse af § 11 i regeringsformen och Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 5 i den mellan Sverige och Norge upprättade riksakt, dels ock enskild motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om revision af riksakten.

Angående ändrad lydelse af § 11 regeringsformen och § 5 riksakten m. m.

Till konstitutionsutskottet hade Riksdagens kamrar hänvisat Kongl. Maj:ts proposition af den 31 sistlidne januari (n:o 13), hvarigenom Kongl. Maj:t till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlagt förslag till förändrad lydelse af § 11 i regeringsformen.

Riksdagens kamrar hade likaledes till konstitutionsutskottet hänvisat Kongl. Maj:ts proposition af den 31 sistlidne januari (n:o 14), hvarigenom Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för sin del besluta ändring af och tillägg till § 5 i den mellan Sverige och Norge upprättade riksakt, dock med förbehåll att beslutet icke skulle blifva gällande med mindre dels Riksdagen antog det här ofvan omförmälda förslag till ändrad lydelse af § 11 regeringsformen, dels ock sådan ändrad lydelse af § 5 riksakten, som genom propositionen föresloges Riksdagen till antagande, för Norges del beslutades af det Storting, som tidigast kunde i ämnet fatta beslut.

I föreliggande utlåtande hemstälde med anledning häraf utskottet:

1:o att Kongl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 11 regeringsformen icke måtte till någon Riksdagens vidare åtgärd för-
anleda;

2:o att Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 5 i den emellan Sverige och Norge upprättade riksakt icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Herslow begärde ordet och yttrade: Jag hemställer hos herr talmannen, att vi i fråga om föredragningsättet för detta betänkande finge börja med momentet 2:o i utlåtandet, då detta moment utgör en förutsättning för båda de andra momenten 1:o) och 3:o).

Angående
ändrad
lydelse af § 11
regerings-
formen och
§ 5 riksakten
m. m.
(Forts.)

Hvad herr Herslow sålunda föreslagit i fråga om föredragnings-
sättet bifölls af kammaren.

Sedan i följd häraf *punkten 2* först föredragits, lemnades ordet
å nyo till

Herr Herslow, som nu anförde: Inom denna kammare, ja, antag-
ligen äfven inom Riksdagen, torde den uppfattning vara ganska allmän,
att ett svenska Riksdagens uttalande i de viktiga och grannliga spör-
smål, som beröras uti utskottets betänkande såväl som uti de dervid
fogade reservationerna, af för handen varande omständigheter icke nu-
mera praktiskt påkallas, likasom ock att för en mera teoretisk gransk-
ning och diskussion af dessa ämnen samma tidsförhållanden icke nu
torde vara särskildt gynsamma. Under detta antagande och under för-
modan, att denna kammare icke ogera undgår en diskussion, hvar-
under möjligtvis hvarje uttalande i den ena eller andra riktningen är
utsatt för att fullständigt missförstås, anhåller jag hos herr talmannen
om proposition på nedan följande hemställan:

att Riksdagen, utan att ingå i någon pröfning af utskottets moti-
ivering, finner Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse
af § 5 i den mellan Sverige och Norge upprättade riksakt redan af
den grund icke kunna bifallas, att samma kongl. proposition icke
kunnat samtidigt till behandling framläggas för Norges Storting.

Häruti instämde herrar *Hedin*, grefve *Hamilton*, *Olsson* från
Stockholm, *Berg* från Stockholm, friherre *Fock*, *Jakob Erikson*, *Ekman*,
Lovén, *Linder*, *E. G. Bostöm*, *Sven Nilsson*, *Jonsson* i Hof, *Örwall*,
Petersson i Hamra, *Larsson* i Mörtlösa, *Swartling*, *Rosengren*, *Zotter-*
man, *Ekströmer*, *Falk*, *Petersson* i Boestad, *Sjöberg*, *Johansson* i Ströms-
berg, *Svensson* i Rydaholm, *Petersson* i Dänningelanda, *Jönsson* i Mör-
arp, *Truedsson*, *Andersson* i Löfhult, friherre *von Schwerin*, *Nilsson* i
Skärhus, *Winkrans*, *Bratt*, *Forsell*, *Sjöholm*, *Lasse Jönsson*, *Ola Bosson*
Olsson, *Aulin*, *Janson* i Carlshed, *Anderson* i Hasselbol, *Nilsson* i
Vrångebol, *Andersson* i Lysvik, *Gethe*, *Johansson* i Noraskog, *Hahn*,
Elis Nilson, *Olsson* i Sörnäs, *Hansson* i Solberga, *Norman*, *Walden-*
ström, *Dahlberg*, *Domeij*, *Arhusiander*, *Erickson* i Bjersby, *Folke*
Andersson, *Schöning* och *Bromée*.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gaf propositioner först på
bifall till utskottets hemställan och derefter på herr Herslows under
öfverläggningen framställda förslag "att Riksdagen, utan att ingå i
pröfning af utskottets motivering, finner Kongl. Maj:ts proposition med
förslag till ändrad lydelse af § 5 i den mellan Sverige och Norge upp-
rättade riksakt redan af den grund icke kunna bifallas, att samma
kongl. proposition icke kunnat samtidigt till behandling framläggas för
Norges Storting", och blef detta senare förslag af kammaren bifallet.

Punkten 1, som härefter föredrogs.

Bifölls.

Punkten 3.

Bifölls.

§ 13.

Föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 44, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 7 § i jagtstadgan den 21 oktober 1864.

Med hufvudsakligt tillstyrkande af berörda inom Första Kammaren af herr *M. Unger* väckta motion, n:o 15, hemställde utskottet i föreliggande utlåtande

*Angående
ändrad
lydelse af 7 §
i gällande
jagtstadga.*

att Riksdagen ville, för sin del, antaga följande:

Förordning

angående ändrad lydelse af 7 § i jagtstadgan den 21 oktober 1864.

Härigenom förordnas, att 7 § i jagtstadgan den 21 oktober 1864 skall hafva följande lydelse:

“Hvar som under utöfning af lotlig jagt sårar villebråd så, att det faller å annans mark, må detsamma tillvarataga och behålla. Der någon å egen mark eller der han eger lof att jaga drifver upp björn, varg, lo eller jerf, ege han att jagten in på annans egor fullfölja.”

Beträffande denna utskottets hemställan anförde

Herr Jansson i Krakerud: Jag får be om ursäkt, att jag begärt ordet äfven i denna fråga, synnerligast som den behandlats af lagutskottet. Men jag gör det därför, att det synes mig, som om lagutskottets ledamöter icke skulle vara några jägare på något område. Jag tror således, att lagutskottet i brådskan har kommit att begå ett stort misstag, då det formulerat föreliggande lagförslag.

Enligt den förordning, som nu förefinnes, har man laglig rätt att, då man sårat en elg, förfölja och döda honom på annans mark. Denna rättighet skulle man förlora, om Riksdagen antager den föreliggande paragrafen. Om man således ser saken ur rättslig synpunkt, blir det för de mindre skogsegarne alldeles omöjligt att hädanefter jaga elg. Ty det inträffar högst sällan, att, när en elg träffats af en kula, han faller på samma skogstrakt, för så vidt denna icke är mycket stor. I de flesta fall går elgen, sedan han träffats, mycket långt, innan han faller. Den, som skjuter en elg på egen mark, kan icke — derest förslaget antages — få gå in på annans mark för att döda den. Jägaren kan icke ens med sitt gevär gå in på den andres mark för att se efter, om elgen fallit. Skulle han vid ett eller annat tillfälle känna lust härtill, så måste han naturligtvis ställa ifrån sig geväret vid gränsen. Endast då kan han gå in på grannens mark och följa spåret. Men det kan då hända, att elgen tager en omväg och kommer till baka till jägarens egen mark. Hvad har han då att göra? Geväret har han ställt ifrån sig vid gränsen, som kanske är en half mil borta. Han måste naturligtvis gå till baka efter geväret och sedan förfölja

Angående
ändrad
tydelse af § 8
i gällande
jagstads-
g. (Forts.)

elgen på sin egen mark. Till dylika orimliga konsekvenser leder detta lagförslag. Herrarne torde nog därför finna, att det skulle vara att lagstifta i bakvänd riktning.

Betraktar man återigen saken från djurskyddsvänlig synpunkt, så finner man, huru stridande lagförslaget är mot alla humanitets känslor. Vi hafva, enligt det beslut Riksdagen fattat, numera endast 14 dagar att jaga elg på. Antag då, att någon sårar en elg under någon af de sista dagarne på sin egen mark, så att han skjuter af ett ben på elgen. Elgen går öfver på en större godsegares mark; men jägaren får icke gå dit öfver och skjuta honom, utan elgen måste fortsätta ända till nästa år, då det blir laglig jagttid, att hoppa på sina tre ben. Om då händelsevis någon träffar på honom, kan han få taga lifvet af honom. Jag tycker, att detta verkligen icke är menskligt och djurvänligt handladt.

Denna paragraf har, så vidt jag kan förstå, endast tillkommit i några större godsegares intresse för att lägga hinder i vägen för mindre jordbrukare att kunna fortfarande få jaga elg. Detta framskymtar äfven i motiveringen. Man har icke kunnat dölja hvad man egentligen afsett. I den af utskottet gillade motionen står följande: "Ur djurskyddssynpunkt sedt, är det bättre att elgen, om han icke, såsom ofta sker, påträffas af andra jägare, får lägga sig ned i sin svala bäck och dö, än att han skall ytterligare jägtas och lemlästas, till dess han omsider träffas af ett dödande skott". Antag nu, att elgen fått ett ben afskjutet. Då skulle det vara bättre för elgen att ligga i sin "svala bäck" och pinas och dö, än att man skulle unna sin granne att taga vara på den elg, han sårat. Det skulle således vara "bättre" att låta elgen ligga der i värk och plågor, till dess han slutligen blefve själfdöd.

Jag vädjar nu till Andra Kammaren, som alltid visat sig vilja skydda de mindre jordbrukarne och de mindre bemedlade i samhället och äfven visat sig ega en verkligt djurskyddsvänlig uppfattning, att den ville afslå utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Hasselbol, *Olson* i Stensdalen, *Nilsson* i Vrångebol, *Ersson* i Vestlandaholm, *Jansson* i Saxhyttan, *Persson* i Tällberg, *Odell*, *Olsson* i Frösvi, *Henricson* och *Petersson* i Brystorp.

Vidare yttrade

Herr *Lilienberg*: Den obegränsade rättighet, som för närvarande finnes, att, när man skjutit ett djur, förfölja det in på annans mark, har som bekant föranledt tjufskytte och oloflig jagt. Det är detta man velat genom den föreslagna lagen stäffa. Jag medgifver, att lagstiftningen har på detta område sina vanskligheter. Men jag vill erinra den förre talaren derom, att det icke genom denna lag blir förbjudet att, om man har sårat ett djur och det sedermera faller i annans mark, gå in och gifva det det dödande skottet. Ty utskottet har uttryckligen föreslagit, att om djuret faller på annans mark, den, som

sårat det så, att det faller, må tillvarataga och behålla det. Men får han tillvarataga och behålla det, kan han naturligtvis gifva det det dödande skottet. För öfrigt får jag säga, att lagutskottet efter mitt förmenande har i motiveringen temligen fullständigt redogjort för de skäl, som förefinnas för utskottets förslag. Under antagande af, att kammarens ledamöter tagit kännedom om denna motivering, skall jag för närvarande inskränka mig till att yrka bifall till hvad utskottet föreslagit.

*Angående
ändrad
lydelse af 7 §
i gällande
jagtstadga.
(Forts.)*

Herr Jansson i Krakerud: Den nästföregående ärade talaren framhöll, att det står i paragrafen, att den som "sårar villebråd så, att det faller å annans mark, må detsamma tillvarataga och behålla". Ja, då kommer man här i en mycket svår rättstvist. Ty enligt denna § lär man icke få taga geväret med sig och följa spåret efter. Då skulle man utan tvifvel få ett åtal, för att man jagade på annans mark. Man kan tänka sig, att en sårad elg kan gå $\frac{1}{2}$ mil eller 1 mil på annans mark, innan han faller. Antag nu, att jag, sedan jag sårat honom på egen mark, går efter honom, till dess han faller. Om han ännu är lefvande, kan jag naturligtvis icke taga vara på honom och sönderstycka honom såsom han är, utan jag måste gå till baka till gränsen efter mitt gevär för att gifva honom det dödande skottet. Under tiden skall elgen ligga och pinas. Men det kan också hända, att han, ehuru han för tillfället stupat, icke är så synnerligen svårt sårad; när jag kommer till baka med geväret, kan jag därför till min förvåning och förargelse finna, att han må hända stigit upp och begifvit sig till en annan plats. Visar ej detta, att den nu föreslagna paragrafen är omöjlig att praktisera.

Enligt nu gällande jagtstadga har man rättighet att förfölja en elg, då man sårat honom och kan bevisa med blodspår, att man sårat honom. Motionären har nu utgått från den synpunkten, att man skulle lägga hinder i vägen för tjufskytte. Jag tror emellertid ej, att detta mål kan vinnas genom den föreslagna lagparagrafens antagande. Ty tjufskyttar öfverträda alla lagar, hurudana bestämmelser man än må göra. Hufvudsaken är, att man får en lagparagraf, som kan efterlefas af ärliga personer och icke lägger hinder i vägen för dem att röra sig på ett lagenligt sätt och tillgodogöra sig de rättigheter, som de böra hafva på sina skogsmarker.

Herr Olsson i Mårdäng instämde häruti.

Herr Broström: I motsats till min länskamrat, herr G. Jansson i Krakerud, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Den s. k. förföljelserätten tror jag har oftare missbrukats och åstadkommit större ledsamheter, än de oegentligheter, som han befarade skulle uppstå genom antagande af den nu föreslagna lagförändringen. Det är icke så få gånger, som ett riktigt tjufskytte uppstått just genom konstruerande af blodspår. Jag tror derjemte, att, om jagtstadgan blefve ändrad på det sätt, som här föreslagits, så skulle den i djurskyddsvänligt syfte åstadkomma vida mer, än med

Angående
ändrad
lydelse af 7 §
i gällande
jagstadsa.
(Forts.)

dess nuvarande lydelse, ty blotta vissheten om att det nu är tillåtet att på annans mark fullfölja jagt efter ett på egen mark såradt villebråd gör, att mången under jagt skjuter på sådana afstånd, så att det uppenbart bör vara klart för skytten, att han icke kan träffa villebrådet med dödlig utgång, utan han gör nu detta endast för att få djuret mer eller mindre såradt och för att sedermera kunna hafva rätt att förfölja detsamma in på annans jagtområde. Till följd häraf tror jag, att det icke finnes någon fara för att antaga paragrafen, sådan den af utskottet föreslagits, och hemställer jag alltså om bifall till utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å såväl nämnda hemställan som den ifrågavarande motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller lagutskottets hemställan i utlåtandet n:o 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl nämnda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen visade 114 ja mot 62 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 14.

Om ändrad
lydelse af §
1 i lands-
tingsförord-
ningen.

Skedde föredragning af lagutskottets utlåtande n:o 45, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 1 § i förordningen och landsting den 21 mars 1862.

1 § i förordningen om landsting den 21 mars 1862 har för närvarande följande lydelse:

“I hvarje län skall finnas ett landsting, sammansatt af valda ombud från länets städer och häradar eller tingslag; dock att detta stadgande, äfvensom hvad här nedan vidare föreskrifves, icke eger tilläpning å stad, som har mera än 25,000 innevänare. Landstingsmännen äro i utöfningen af sitt uppdrag icke bundne af valmäns föreskrifter.”

Uti en inom Andra Kammaren väckt och till lagutskottet hänvisad motion, n:o 85, hade nu herr *Olof Jonsson* i Hof föreslagit, “att Riksdagen måtte för sin del antaga följande

Förordning

angående förändrad lydelse af 1 § i kongl. förordningen om landsting af den 21 mars 1862.

Häri genom förordnas, att 1 § i kongl. förordningen om landsting af den 21 mars 1862 skall erhålla följande förändrade lydelse:

I hvarje län skall finnas ett landsting, sammansatt af valda ombud från länets städer och häradar eller tingslag; dock att detta stadgande, äfvensom hvad här nedan vidare föreskrifves, icke må ega tillämpning å stad, som har mera än 35,000 innevånare. Landstingsmännen äro i utöfningen af sitt uppdrag icke bundne af valmans föreskrifter.“

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Häremot hade reservation anmälts af herrar *Lilienberg*, *Folke Andersson*, *Andersson* i Nöbbelöf, *Anderson* i Tenhult och *Näslund*.

Ordet begärdes af

Herr Lilienberg: Herr talman, mine herrar! Såsom herrarne behagade finna, har jag, jemte några andra af utskottets ledamöter, afgifvit reservation mot det nu föreliggande betänkandet. Vi hafva ansett, att motionären haft full befogenhet för sin framställning och att utskottet därför skulle hafva tillstyrkt bifall till motionen. Den folkmängdssiffra, som för närvarande är bestämd för att en stad skall utträda ur landstinget, är 25,000. Jag antager, att denna siffra blifvit bestämd med hänsyn till proportionen mellan folkmängden i städerna och på landsbygden vid den tid, då kommunallagarna stiftades. Emellertid har under de 30 år, som derefter förflutit, förhållandet mellan folkmängden i städerna och på landsbygden i väsentlig mån förändrats. 1860, det år då kommunallagarna förelades Riksdagen till bepröfvande, utgjorde folkmängden i städerna 434,519 och på landsbygden 3,425,209, men vid början af år 1890 utgjorde folkmängden i städerna 883,000 och på landsbygden 3,890,000. Jag anser därför det vara uppenbart att, om proportionen mellan folkmängden i städerna och på landsbygden år 1862, då kommunallagarna stiftades, vari densamma som den nu är, den siffra, som blifvit bestämd för städernas rättighet att utträda ur landsting, skulle hafva blifvit vida högre, eller något öfver 40,000.

Nu har motionären föreslagit siffran till 35,000, och jag anser, att han icke satt den för hög.

Det förtjenar också nämnas, att den komité, som uppgjorde förslag till kommunallagarna, ifrågasatte, huruvida städerna ens borde vara med i landstingen, men att då den sedermera beslöt, att de skulle vara med, den icke satte någon begränsning därför. Detta förslag förelades Riksdagen till yttrande, och icke heller i Riksdagens yttrande förekom något om en begränsning i detta afseende, utan det bestämdes sedermera i statsrådet.

På grund af det anförda hemställer jag om afslag å utskottets betänkande och bifall till herr Olof Jonssons motion.

Om ändrad lydelse af § 1 i landstingsförordningen.
(Forts.)

Om ändrad
lydelse af §
1 i lands-
tingsförord-
ningen.
(Forts.)

Herr Wester: Motionären har, såsom nyss uppgitvits, såsom förnämsta skälet för sin motion anført, att den siffra, som, då kommunallagarna skrefvos, skulle utgöra en lämplig gräns för den kommunala betydelse, som fordrade skilsmessa mellan städerna och landsbygden, nu vore för låg, och reservanterna hafva också stödt sitt bifall till motionen på samma grunder.

I anledning deraf tillåter jag mig upplysa, att, sedan 1855 och 1856 års Riksdagar hos Kongl. Maj:t begärt, att det skulle vidtagas någon förändring i lagstiftningen angående de kommunala förhållandena, tillsattes en komité för att utreda saken, samt att Kongl. Maj:t vid 1859 och 1860 års riksdagar begärde Riksdagens yttrande öfver komiténs betänkande. Detta innehöll i 1 §, att i hvarje län skall finnas ett landsting, sammansatt af valda ombud från länets städer och härad eller tingslag; således alldeles samma stadgande, som fortfarande är gällande, utan någon inskränkning i afseende å folkmängden i städerna. Då denna fråga förekom vid riksdagen, väckte den opposition både hos adeln och presterna, men förnämligast hos borgarståndet, hvilket diskuterade frågan den 1, 4, 5, 6, 7 och 10 oktober 1860. Diskussionen om 1 § räckte nära två dagar och slutade dermed, att borgarståndet efter votering beslöt, att städerna icke skulle gå in i landsting; således afslogs 1 §. Under denna diskussion framhölls, att städerna icke skulle deltaga i landsting, därför att de i alla händelser skulle blifva i minoriteten; de kunde således icke inverka på landstingens beslut och kunde icke genomdrifva sådana saker som rörde städerna, utan deremot skulle de, i synnerhet de större städerna, få betala åt landsbygden utöfver den proportion, som tillkom dem.

Sedan borgarståndet afslagit 1 §, blef fråga om huruvida de öfriga paragraferna skulle företagas till behandling, och beslöts att ej upptaga dem till pröfning. Derefter skedde en sammanjemkning, och med knapp majoritet godkändes paragraferna, hvarvid borgarståndet tydligt uttalade den önskan, att Kongl. Maj:t skulle tillse, att de orättvisor och den skada, som möjligen skulle komma att uppstå för städerna, skulle så vidt möjligt undanrödjas, och det betonades särskildt, att det vore desto ofördelaktigare för städerna, ju större folkmängd de hade. Då utfärdades kongl. förordningen om landsting den 21 mars 1862, men som den tillkommit på administrativ väg, har jag icke kunnat komma öfver de motiv, som föranledde regeringen att bestämma folkmängdssiffran 25,000, men af den diskussion, som föregick, och af Riksdagens skrifvelse, hvori det noga framhölls, att Kongl. Maj:t måtte tillse, om icke någon restriktion i städernas folkmängd kunde göras, är påtagligt, att det måste varit *den* anledningen, att Kongl. Maj:t ansåg, att en stad, som hade 25,000 invånare, skulle vara så utvecklade både i förmåga att sköta sig sjelf och i sina ekonomiska förhållanden, att den ensam kunde bestå och att den hade sina särskilda intressen, så att den icke borde förenas med ett landstingsområde. Således anser jag, att man icke kan tala om proportionen mellan folkmängden i städerna och på landsbygden såsom en grund för den af Kongl. Maj:t vidtagna inskränkingen.

Motionären har äfven ett annat skäl. Han säger, att de rubb

ningar, som skulle framkallas genom skilsmessa mellan stad och land, skulle verka skadligt i ekonomiskt hänseende och särskildt med afseende å sjukvårdsanstalterna. Det är ju naturligt, att en stads utträde ur landstinget skall verka ofördelaktigt därför att de bidrag, som kommit från staden, då komma att försvinna. Men man skall taga i beräkning, att de sjukvårdsanstalter, som finnas i länet, komma fortfarande att bibehållas. Staden, som utträder ur landstinget, har släppt till hvad den bort. Det tillfaller nu landsbygden och öfriga städer i landstingsområdet, och den stad, som utträdt, har således betalt sin andel utan att vidare hafva någon fördel deraf. Så har också tillgått. Sedan kommunallagarna tillkommo, är det två städer, som utträdt ur landsting, nämligen Malmö och Norrköping. Jag har gjort förfrågningar derstädes och man har svarat mig, att det aldrig i dessa städer satts i fråga att få till baka några afgifter för sjukvårdsanstalterna. De hafva afstått från bruket af länssjukhusen och begagna sina egna sjukvårdsanstalter. Men detta har den fördelen med sig för länslasarett, att de få större utrymme derstädes, helst de i de flesta fall äro otillräckliga.

För öfrigt, vare sig de hafva fördel deraf eller icke, så får väl icke denna ekonomiska synpunkt utgöra grund för att ändra lagstiftningen i detta hänseende. Ty, säge hvad man vill, så är det visserligen en skyldighet för städerna att utträda ur landsting, då de hafva 25,000 invånare, men det är tillika en rättighet för dem, då det är en fördel för dem att sjelfva få sköta sina ekonomiska förhållanden.

Det finnes ett annat motiv angifvet i motionen, nämligen att genom en sådan förändring skulle man undgå att underhålla den origina föreställningen, att stad och land hafva sina skilda intressen att bevaka. Ja, det der är mycket bra, och ett slagord, som ju med fördel kan begagnas, då det är tillämpligt. Men vi kunna dock icke undgå att erkänna, att det verkligen finnes skilda intressen mellan städerna och landsbygden; och jag kan icke inse, att de förra äro pligtiga att underordna sig den senare.

Här finnes en annan synpunkt, som motionären *icke* har vidrört, men som är af den betydighet, att densamma efter min öfvertygelse bör noga beaktas, nämligen den politiska. Den föreslagna ändringen af siffran 25,000 till 35,000 skulle verka derhän, att de städer, som hädanefter uppnå 25,000 invånare och sålunda enligt nu gällande lag skulle hafva rätt att sjeifständigt välja representanter i första kammaren — det är för närvarande ett par tre städer, som stå i närheten att uppnå denna siffra — dessa städer skulle genom detta förslag få tiden framskjuten, innan de finge välja egen representant. För min del tror jag icke, att det vore vare sig nödvändigt eller nyttigt att betaga dessa städer den rätten, hvarigenom Första Kammaren något litet kunde uppspädas med andra element än dem, som insättas af landstingen. Jag kan icke heller tro, att det är riktigt att på detta sätt ändra grundlagens bestämmelser. Ty förslaget innebär i alla fall en grundlagsändring, då denna olyckligtvis sammankopplats med kommunallagstiftningen. Dessutom synes det framgå af motionen — man kan läsa det mellan raderna — att, besluter man nu denna

Om ändrad lydelse af § 1 i landstingsförordningen.
(Forts.)

*Om ändrad
lydelse af §
1 i lands-
tingsförord-
ningen.
(Forts.)*

förändring af siffran 25,000 till 35,000, så kommer man, då härnäst ett par större städer komma upp till den siffran, att göra om samma manöver som nu; och på det sättet kan man för all framtid undanskjuta de större städernas rätt att sjelfständigt välja riksdagsmän i Första Kammaren. Detta finner jag högst betänkligt för det hela och till och med skadligt. Jag yrkar därför bifall till lagutskottets hemställan.

Herr *Romberg* förenade sig med herr *Wester*.

Herr *Falk* yttrade: Med de tendenser, som i denna kammare ständigt gjort sig gällande gent emot städerna, är det icke förvånansvärdt, att en dylik motion här framkommit. Deremot har det i någon mån förvånat mig att höra den förste ärade talaren förorda denna motion. Det skäl, som af honom anfördes, att folkmängdsförhållandet mellan städerna och landsbygden så väsentligt ändrats sedan kommunallagarna infördes, att en höjning af siffran nödvändiggjordes, finner jag för min del sakna all grund. Enligt mitt förmenande är denna siffra 25,000, som berättigar stad att utträda ur landsting, icke byggd på något förhållande mellan folkmängden i städerna och på landsbygden; utan den är fixerad därför, att då en stad uppnår den folkmängds-siffran, så anses den med sina intressen fullkomligt skild från den magtsfer, som är förlagd till landstinget. Det är, säger jag, alls icke förvånande, att ett sådant förslag framkommit; ty det finnes exempel på, att städernas andel i landstingsskatten uppgår till öfver 50 procent. Och det är naturligtvis af stor vigt för landsbygden att ständigt hafva att påräkna denna kontingent till bestridande af sina utgifter, trots det att städerna af denna utdebitering icke hafva någon fördel.

Det enda förhållande, der städernas och landsbygdens intressen sammanfalla, är i afseende på sjukvården. Men, mine herrar, derom få vi väl vara öfverens, att de städer, som uppnå en folkmängd af 25,000 invånare, i allmänhet, ja, utan undantag, derförinnan blifva tvingade att vidtaga sådana åtgärder för sitt sjukvårdsväsen, att detta blir helt och hållet skildt från landstingets. Länslasaretten begagnas i allmänhet icke af dylika städer, utan de måste uppbygga egna sjukhus. Så hafva vi fått göra i Jönköping.

Det synes mig, som om utskottets skäl till afstyrkande af motionen vore så talande, att någon tvekan derom icke bör kunna uppstå; och jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr *Andersson* i *Nöbbelef*: Under nuvarande omständigheter kan det ju vara temligen likgiltigt hvilket beslut kammaren fattar, då Första Kammaren redan har afslagit eller i alla händelser kommer att afslå motionen. Men för min del kan jag icke, trots den siste talarens protester mot motionen, se något annat, än att densamma är fullt berättigad. Ty man må säga hvad man vill, så är siffran 25,000 icke gripnen ur luften. Den är tvärt om grundad på folkmängdsförhållandet mellan städerna och landsbygden vid den tid, då kommunallagarna skrefvos. Och om den dåvarande proportionen dem emellan sedan dess ändrats, så anser jag, att detta bör utgöra ett tillräckligt motiv för Riksdagen att nu ändra lagen.

Det nämndes af den siste talaren, att de större städerna icke hafva någon nytta af att tillhöra landstingen. Jag vet icke, huru de hafva det i Jönköping; men åtminstone är förhållandet i Malmöhus län det, att alla de större städerna begagna sig så väl af länslasaretten som af andra institutioner, som landstinget grundat.

Dessutom äro vi på landsbygden icke så egoistiska, att vi blott vilja draga fördel af städerna; utan vi debitera ut utgifterna för de institutioner som endast beröra landsbygden uteslutande på landsbygdens befolkning. Så hafva vi det stäldt i Malmöhus län; huru vida det är annorlunda i Jönköping, derom vill jag icke yttra mig.

Det lär väl, som sagdt, icke medföra något resultat, hvad än kammaren nu beslutar, i synnerhet som utskottet motiverat sitt utlåtande dermed, att den ändring i representationsskicket, som Riksdagen beslutat, och som skulle utgöra ett stöd för motionen, ännu icke blifvit af Kongl. Maj:t faststæld. Jag skall emellertid be att få yrka bifall till motionen och afslag på utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Erickson* i Bjersby.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen, i enlighet med de yrkanden, som förekommit, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra mening, men herr Lilienberg begärde votering, i följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller lagutskottets hemställan i utlåtandet n:o 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets nämnda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Efter röstsedlarnes uppräknande befanns, att 75 ledamöter röstat ja men 90 nej; och hade kammaren sålunda beslutat i enlighet med nej-propositionens innehåll.

§ 15.

Slutligen föredrogs och bifölls lagutskottets utlåtande n:o 46, i anledning af väckt motion om tillägg till 17 kap. 10 § handelsbalken.

§ 16.

Herr talmannen tillkännagaf, att gemensamma omröstningar öfver de voteringspropositioner, som derförinnan hunnit blifva af båda kamrarne godkända, komme att ega rum vid början af kamrarnes sammanträden nästa måndag den 11 dennes.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 12, angående anmäld anledning till anmärkning mot statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet;

n:o 13, i anledning af väckt motion med förslag till ändrad lydelse af § 13 riksdagsordningen; och

n:o 14, i anledning af väckta motioner med förslag till ändrad lydelse af §§ 71, 72 och 73 riksdagsordningen;

bankoutskottets memorial, n:o 13, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets i utlåtandet n:o 12 gjorda hemställan om höjande af det till extra arbeten m. m. vid riksbankens hufvudkontor anvisade anslag; samt

lagutskottets memorial, n:o 48, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om första punkten af utskottets hemställan i utlåtandet n:o 38, öfver *dels* Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 17 kap. 4 § handelsbalken, *dels* ock väckta motioner om tillägg till nämnda lagrum.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

En af herr *Halvar Eriksson* gjord, genom herr talmannen framförd begäran om ledighet från riksdagsgörömlen under åtta dagar från och med den 11 dennes begärdes af flera ledamöter på bordet och bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,14 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Söndagen den 10 maj

kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Föredrogs och bordlades för andra gången konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden n:is 12, 13 och 14.

§ 2.

Efter föredragning vidare af bankoutskottets memorial, n:o 13, med förslag till omröstningsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets i utlåtande n:o 12 gjorda hemställan om höjande af det till extra arbeten m. m. vid riksbankens hufvudkontor anvisade anslag, blef den af utskottet föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 3.

Föredrogs, men bordlades ånyo lagutskottets memorial n:o 48.

§ 4.

Härefter föredrogs statsutskottets memorial n:o 68, med förslag till voteringspropositioner i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om pensioner åt t. f. presidenten C. F. Wærn, kammarskrifvarne G. A. Lindberg och M. Lund samt föreståndaren för landtbruksinstitutet vid Ultuna F. G. Norström och förståndaren för institutets agrikulturkemiska försöksanstalt m. m. H. A. von Post, och blefvo de af utskottet i nämnda memorial föreslagna voteringspropositioner af kammaren godkända.

§ 5.

Till behandling företogs vidare sammansatta stats- och lagutskottets memorial, n:o 9, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om vissa punkter i utskottets utlåtande (n:o 4) angående särskilda rörande folkskolelärarepersonalens aflöningsförhållanden väckta motioner.

Sedan Andra Kammaren bifallit hvad utskottet i ofvannämnda utlåtande n:o 4 hemställt, medan åter Första Kammaren beträffande punkten 1:o) godkänt mom. a) och c), men afslagit mom. b) och d), beträffande punkten 2:o) beslutat, att förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor skulle höjas med 25,000 kro-

Angående kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om folkskolelärarnes aflöningsförhållanden.

Angående
kamrarnes
skiljaktiga
beslut i fråga
om folkskole-
lärnarnes
aflöningsför-
hållanden.
(Forts.)

nor och således bestämmas till 3,525,000 kronor, samt beträffande punkten 3:o bifallit utskottets hemställan; samt utskottet i memorial n:o 7 sökt sammanjemka de olika besluten, så hade Första Kammaren afslagit hvad utskottet i sistnämnda memorial hemställt, samt Andra Kammaren beslutat att, med afslag å utskottets hemställan, vidhålla sitt förut i frågan fattade beslut.

I punkten 1 af nu föreliggande utlåtande yttrade utskottet:

”Vid ofvan anmärkta förhållande lärer beträffande de skiljaktiga beslut. kamrarne fattat rörande punkten 1:o mom. b) och d) af utskottets utlåtande n:o 4, något ytterligare försök till sammanjemkning icke böra ifrågakomma; och då hvad utskottet uti ifrågavarande mom. hemställt innefattar ämnen, hvilka icke torde kunna göras till föremål för gemensam omröstning, har följaktligen, enligt utskottets åsigt, frågan om vidtagande af de under omförmälda båda mom. föreslagna förändringar i folkskolelärarepersonalens löneförhållanden förfallit; hvilket utskottet härigenom får för Riksdagen anmäla.“

Häremot hade reservation anmälts af herrar *Sven Nilsson*, *O. Jons-son* i Hof, *Folke Andersson* och *E. Svensson* från Karlskrona, hvilka ansett, att utskottet bort afgifva förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om punkten 1:o mom. b) och d) samt punkten 2:o) af utskottets utlåtande n:o 4.

Efter det utskottets ofvan intagna yttrande blifvit uppläst, anförde:

Herr von Friesen: Herr talman! Jag kan icke underlåta att fästa kammarens uppmärksamhet på beskaffenheten af det sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 9, som nu är föredraget. Detta memorial lemnar nemligen ett särskildt bidrag till de gemensamma voteringsarnas vexlande historia.

Såsom bekant, har från visst håll en formalistisk åsigt sökt göra sig gällande beträffande tolkningen af grundlagens bestämmelser angående gemensamma voteringar.

Man har på denna formalistiska ståndpunkt velat afgöra icke allenast, hvilka frågor kunna blifva föremål för gemensamma omröstningar, utan äfven på hvad sätt voteringspropositionerna skola uppställas. Mig har det alltid förekommit, att denna formalistiska uppfattning är lika litet öfverensstämmande med grundlagens anda och mening som möjlig att genomföra utan att leda till förvirringar och motsägelser.

Ett slående bevis på rigtigheten af denna min uppfattning i dess senare del erbjuder det memorial, som nu här föreligger. Då nemligen utskottet säger, att hvad uti mom. b) och d) i första punkten af utskottets utlåtande n:o 4 blifvit hemställt, ”innefattar ämnen, hvilka icke torde kunna göras till föremål för gemensam omröstning“, så har sammansatta stats- och lagutskottet beträffande mom. b) hyllat nyss berörda formalistiska uppfattning, men beträffande mom. d) öfver-

gifvit denna uppfattning, förnekat dess rigtighet och utgått från helt andra skäl än de, hvilka i fråga om mom. b) varit för utskottet bestämmande.

För att styrka rigtigheten af detta påstående ber jag att få erinra kammaren om de sakförhållanden, som här föreligga. Mom. b) i sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 4 handlar om *ordinarie* lärare och lärarinnor vid folkskolorna, mom. d) om *andre* examinerade, vid folkskola anställda lärare eller lärarinnor. Hvad innehåller då mom. b) rörande de ordinarie lärarne och lärarinnorna? Jag vill nu först erinra att kongl. kungörelsen af den 20 januari 1882, med den lydelse den erhöll i kongl. kungörelsen af den 25 maj 1888, i § 1) mom. 2) bland annat innehåller den bestämmelsen, att åt ordinarie lärare eller lärarinna bör anskaffas sommarbete och vinterfoder för en ko, eller der hinder eller svårighet af lokala eller andra förhållanden därför möter, minst värdet af 8 hektoliter 25 liter spanmål, hälften i råg och hälften i det eller de andra sädeslag, i hvilka kronotjonen inom orten utgår, i ersättning lemnas.

Mom. b) i 1:o af sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 4 föreslår nu, dels att denna bestämmelse skall upphöra att vara gällande, dels att godtgörelse för ifrågavarande naturaprestation till lärare skall lemnas med kontant 100 kronor, dels att skoldistriktet skall ega rätt att såsom bidrag härtill af staten erhålla två tredjedelar af beloppet eller 66 kronor 67 öre.

Detta är enligt sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 9 ett ämne, hvilket icke torde kunna blifva föremål för gemensam omröstning. Jag föreställer mig, att sammansatta stats- och lagutskottet dervid tänkt sig, att förslaget i dess första del, nemligen den, som afser utbyte af kofoder in natura mot ett bestämdt penningebelopp innebär en förändring af ett gällande kommunalt stadgande, och att således förslaget i denna del bör behandlas såsom en lagfråga och följaktligen icke kan blifva föremål för gemensam votering.

Till ådagaläggande af det formalistiska i denna uppfattning skall jag strax återkomma. Nu för tillfället är det mig tillräckligt att konstatera att sammansatta stats- och lagutskottet ansett att här föreligger en lagfråga, när det gäller en ändring i bestämmelsen om kommunernas skyldighet att utgöra lön för folkskollärare, och att sammansatta stats- och lagutskottet på denna grund ansett, att icke gemensam omröstning här skall förekomma.

Hvad innehåller åter ifrågavarande mom. d)? Det handlar, såsom kammaren torde erinra sig, om de extra ordinarie lärarne och lärarinnorna. Samma af mig nyss återopade kongl. kungörelse af den 20 januari 1882 bestämmer i 2 §, att beträffande sådana lärares eller lärarinnors erfordriga löneförmåner kyrkostämman eger att besluta. Detta är det enda stadgande, som finnes angående desses rätt till löneförmåner. I detta stadgande föreslås i mom. d) *ingen* ändring. Här föreligger således icke någon lagfråga. Fortfarande såsom hittills skall kyrkostämman ega rätt att bestämma extra lärarnes löneförmåner. Här gäller det endast en ändring i *vilkoren för statsbidrags åtnjutande* och tillika en *höjning af detta statsbidrags belopp*. Då nemligen för

Angående kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om folkskolelärarnes aflöningsförhållanden. (Forts.)

*Angående
kamrarnes
skiljaktiga
beslut i fråga
om folkskole-
lärares
aflöningsför-
hållanden.
(Forts.)*

närvarande såsom vilkor för åtnjutande af statsbidrag för ifrågavarande lärare varit uppställt, att lärare eller lärarinna förutom husrum, vedbrand och kofoder eller ersättning derför skall erhålla i lön minst 500 kronor, skulle enligt det förevarande förslaget vilkoret blifva, att lärare eller lärarinna förutom husrum och vedbrand eller ersättning derför skall i lön åtnjuta *minst 600 kronor*; och då för närvarande statsbidraget håller sig mellan 333 kronor 33 öre och 400 kronor, skulle det hädanefter komma att hålla sig mellan 400 kronor och 466 kronor 67 öre. Såsom kammaren behagade finna, är detta en ren anslagsfråga. Någon ändring i gällande kommunala stadganden föreslås här icke alls, och ändock anser utskottet, att icke heller här gemensam votering kan ifrågakomma.

Huru skall man kunna förklara detta? Jo, utan tvivel har den formalistiska uppfattningen inom sammansatta stats- och lagutskottet här törnat mot det sunda förnuftet och — kapitulerat. Det föreföll helt visst sammansatta stats- och lagutskottet orimligt, att då det nekat gemensam votering angående ökad statsbidrag för ordinarie lärare eller lärarinnor, hvilka förekomma i hvarenda kommun, öfver allt i riket, dock förorda gemensam votering angående ökad statsbidrag för extra ordinarie lärare eller lärarinnor, hvilka endast förekomma inom ett fåtal kommuner. Det var orimligt att neka gemensam votering angående ökad statsbidrag, som skulle komma alla kommuner i riket till godo, men förorda gemensam votering angående ökad statsbidrag, som endast skulle komma ett fåtal kommuner till godo.

Den formalistiska uppfattningen har som sagdt här fått ge vika. Jag skulle önska, att den för alltid vore aflägsnad, ty den har spelat en allt för betänklig rol i Riksdagens förhandlingar hittills och lemnat ett allt för vidt spelrum åt grundlagen tänjande finter.

Herr talman! Jag tror mig härmed hafva ådagalagt, att en helt annan uppfattning gjort sig gällande vid utskottets beslut rörande mom. b) än vid dess beslut rörande mom. d). För att det skall blifva klart, hvilken lösning af dessa frågor jag anser riktig, så torde det emellertid vara nödvändigt, att jag uppvisar, att utskottets uppfattning i fråga om mom. b) verkligen är formalistisk. Och jag anser mig hafva uppvisat detta, om jag kan ådagalägga, att den i detta moment föreslagna förändringen saknar all betydelse annat än i afseende på förbättringen af lärarepersonalens vilkor och lättande af kommunernas bördor genom statens mellankomst. Hvad innebär nemligen den i mom. b) föreslagna förändringen först beträffande lärare och lärarinnor? Jo, i de allra flesta fall innebär den för lärarne en löneförbättring. Redan nu erhålla de allra flesta lärare ersättning för kofoder i penningar, men till mindre belopp än 100 kronor. De fall åter, då lärarne hittills erhållit antingen kofoder in natura eller ersättning till högre belopp än 100 kronor, äro i förslaget uttryckligen undantagna hvad beträffar redan anställda lärare. Således i alla de fall, der förslaget kan komma i fråga att tillämpas, innebär det för lärarne en förbättring i deras löner. Är det en lagfråga; ja, då är hvarje löneförbättring en lagfråga, och kan icke blifva föremål för gemensam votering.

Hvad innebär för det andra förslaget med afseende på kommuner? Jo, att den uttaxering af penningar på de skattskyldige, hvilken eger rum vare sig därför inköpes kofoder in natura eller ersättning i penningar utgår, skulle blifva till beloppet minskad. Det innebär således endast en minskning i kommunens utgifter för detta ändamål. Om detta icke kan blifva föremål för gemensam omröstning, då kan icke heller frågan om annat statsbidrag till kommuner blifva det.

Hvad innebär slutligen förslaget beträffande staten? Icke någon som helst förändring i organisationen af lärarepersonalen, icke någon som helst förändring i undervisningens anordnande, utan endast en ökad statsutgift för förbättring af lärarnes lönevillkor och kommunernas bispringande. Men om icke en sådan statsutgift kan blifva föremål för gemensam votering, då kan icke heller någon annan statsutgift blifva det. Jag tror, herr talman, att fullgoda skäl finnas för den åsigt, som af reservanterna, herrar Sven Nilsson, Olof Jonsson, Folke Andersson och E. Svensson blifvit uttalad. Jag skall därför, herr talman, taga mig friheten att yrka återremiss.

Herr Sven Nilsson: Jag delar helt och hållet den uppfattning, som den föregående talaren haft i denna fråga, och jag vet ingen fråga, der det är så tydligt och klart att gemensam omröstning skall ega rum, som i den föreliggande; och jag kan alldeles icke förstå de skäl, som de utskottsledamöter haft, hvilka uppstått förslaget sådant det föreligger. Jag kan icke förstå dem; ty det finnes icke någon annan grund därför än den, som åberopats af herr von Friesen, nemligen att man ansett, att, om man inginge på gemensam votering, man skulle komma att votera gemensamt om en lagfråga. Men det torde vara klart, att här icke är fråga om att ändra lag. Ty om det vore så, att kommunen verkligen förlorade på den föreslagna åtgärden, då kunde man anse denna uppfattning riktig. Men då nu många kommuner endast utgifva 70 kronor som ersättning för kofodret, och statsbidraget, som enligt förslaget skulle lemnas, utgör 33 kronor 33 öre, så är det sålunda endast fråga om en löneförhöjning åt lärarne och ingenting annat.

Men deremot är det en helt annan fråga, om kammaren bör uttala en opinionsyttring i fråga om huruvida gemensam votering bör ega rum eller ej. Det kan visserligen sägas, att det blir ett prejudikat för framtiden, om kammaren godkänner utskottets memorial. Men prejudikat i afseende på gemensamma voteringar torde icke böra tillmätas någon synnerligen stor betydelse. Den ena gången gör den ena eller andra kammaren så, och den andra gången, kanske under samma riksdag, på alldeles motsatt sätt. Jag tror icke, om än kammaren godkänner förslaget, sådant det föreligger, att, om man sedermera kommer och säger att kammaren gjort så denna gången, man dermed skall kunna förmå kammaren att vidtaga en annan åtgärd en annan gång, ty det har visat sig många gånger, att de prejudikat, som man har haft, icke haft varaktig giltighet.

Nu har Första Kammaren redan godkänt förslaget, sådant det föreligger, och då frågas, hvartill en återremiss skulle tjena. Det vore

Angående kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om folkskolelärarnes aflöningsförhållanden.
(Forts.)

Angående
kamrarnes
skiljaktiga
beslut i fråga
om folkskole-
lärnarnes
aflöningsför-
hållanden.
(Forts.)

möjligen för att kammaren skulle uttala den meningen, att utskottet skulle göra en framställning om gemensam votering, men då Första Kammaren redan fattat sitt beslut i frågan, lärer väl utskottet komma att endast göra hemställan, att kammaren måtte fatta beslut i frågan, och då finge kammaren fatta det beslut, som den funne skäligt. Huru-
dant detta beslut än blir, så kommer dock frågan vid denna riksdag att förfalla. Jag hemställer då till kammaren, om det kan vara skäl att återremittera ärendet. Oaktadt jag delar den uppfattning, som den siste talaren uttalat, så tror jag att man gerna kan låta bero vid hvad som har passerat. Jag skulle dock kunna göra det yrkande, att kammaren, med ogillande af utskottets förfaringssätt, måtte låta vid dess anmälan bero; och derigenom skulle man då hafva fått kammarens mening i frågan från kammarens sida uttalad.

Herr von Friesen: Om ett sådant yrkande, som det den siste talaren framstälde, vinner kammarens bifall, så har jag deremot ingenting att erinra. Jag ville endast, att kammaren skulle häfda sin ståndpunkt i fråga om de gemensamma voteringarna. I alla händelser, hurudant än kammarens beslut nu blir, kommer den bestämda motsägelsen att kvarstå mellan sammansatta stats- och lagutskottets behandling af mom. b) och af mom. d).

Jag ber emellertid att få instämna i herr Sven Nilssons yrkande.

Herr Petersson i Runtorp: Då äfven jag varit med om behandlingen af detta ärende, så får jag tillkännagifva att det synt mig att, då man icke kunde få gemensam votering om båda punkterna, nemligen angående både de ordinarie och de extra lärarne, det icke är mycket värdt att bråka med saken för närvarande, utan anser jag det bäst att låta saken hvila till ett annat år. Förmodligen kommer frågan å nyo före, och då får man se till, att man får båda punkterna att följas åt. Jag tror icke heller, att en opinionsyttring väger synnerligen mycket. Ty båda kamrarna hafva fattat olika beslut i sådana voteringsfrågor förr.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag sådant det är.

Herr Jonsson i Hof: Ehuru väl, så vidt jag hörde, herr Sven Nilsson icke gjorde något bestämdt yrkande att man med ogillande af utskottets förfaringssätt skulle låta vid dess anmälan bero, så torde man emellertid, sedan herr von Friesen upptagit detta yrkande som sitt eget, kunna anse, att ett yrkande föreligger i den riktningen, och då skall jag be att få instämna i detta yrkande såsom det mest praktiska för tillfället, på det att kammaren både må kunna häfda sin ställning och icke förorsaka onödigt skriferi för utskottet.

Jag instämmer alltså i yrkandet, att kammaren med ogillande af utskottets förfaringssätt må låta vid dess anmälan bero.

Häruti instämde herrar *Olsson* från Stockholm, *Hammarlund*, *Berg* från Stockholm, *Truedsson*, *Nordin* och *Anderson* i Hasselbol.

Herr Zotterman yttrade: Jag skall endast be att i korthet få uttala mitt instämmande i hvad herr von Friesen nyss anförde och anhåller jag om bifall till hans yrkande.

Angående kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om folkskollärarnes aflöningsförhållanden.
(Forts.)

Härmed var öfverläggningen slutad; och sedan herr talmannen till proposition upptagit de yrkanden, som återstodo, beslöt kammaren att, med ogillande af utskottets förfaringssätt, låta vid utskottets anmälan bero.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 6.

Herr *Hedin* aflemnade en motion, n:o 192, om ändring af 12 § regeringsformen.

Herr *Ljungman* begärde ordet och yttrade: Med hänvisning till § 58 riksdagsordningen hemställer jag till kammaren, att kammaren måtte nu genast remittera denna motion till konstitutionsutskottet, på det utskottet måtte hinna att snarast möjligt inkomma med utlåtande.

Herr von Friesen: Kanske vi kunde få höra klämman till motionen uppläsas, så att vi finge veta något om den remiss, hvarom här är fråga.

Herr *Hedin*: Såsom kammarens ledamöter behagade erinra sig, säger regeringsformens § 12 att Konungen eger ingå i afhandlingar och förbund med främmande magter, sedan han deröfver hört den ministeriella konseljen. Dertill föreslår jag i motionen det tillägget: "*Dock att i alla sådana aftal med främmande magt Riksdagens rätt att dem pröfva skall uttryckligen förbehållas.*"

Som emellertid den ifrågavarande motionen af flere ledamöter begärdes på bordet, blef densamma bordlagd till nästa sammanträde.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:
bevillningsutskottets memorial:

n:o 23, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i afseende å bevillningsutskottets betänkande n:o 14, i hvad det rörer Kongl. Maj:ts proposition n:o 35 om ändring i kongl. förordningen den 14 september 1883 angående bevillning af fast egendom samt af inkomst; och

n:o 24, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i afseende å bevillningsutskottets betänkande n:o 15 rörande Kongl. Maj:ts proposition, n:o 36, om upphörande af de enligt förordningen den 16 maj

1884 angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter utgående bevillningsafgifter af frälseegendomar och lotshemman; bankoutsrottets memorial, n:o 14, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutsrott;

särskilda utskottets n:o 1 memorial, n:o 5, angående aflöning åt utskottets tjenstemän och vaktbetjening;

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 21, i anledning af väckt motion om tillsättande af en kommission för utarbetande af förslag till vårdanstalter för sinnessjuka; samt

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 22, i anledning af väckt motion rörande utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.

Kammaren beslöt, att samtliga en gång bordlagda ärenden skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 8.

Anmäldes och godkändes sammansatta stats-, banko- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 64, till Konungen i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om ändringar i förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,7 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Måndagen den 11 maj.

Kl. 12 på dagen.

§ 1.

Upplästes för justering det i kammarens sammanträde den 4 denes förda protokoll.

Herr talmannen yttrade härefter: "Såsom kammaren torde erinra sig hade herr Wawrinsky under senare sammanträdet af den dag, hvars protokoll nu föreligger till justering, ett anförande, deri han uttalade den önskan, att en viss angifven del af det anförande, han haft på förmiddagen, skulle kunnat ur protokollet utgå. Med anledning häraf och i öfverensstämmelse med stadgandet i 76 § riksdagsordningen hemställer jag nu i sammanhang med protokollsjusteringen, huru vida kammaren vill till ett sådant uteslutande lemna sitt bifall."

Denna herr talmannens hemställan bifölls af kammaren.

Det ifrågavarande protokollet blef härefter af kammaren godkänt

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg som upplästes:

Ledamoten af Riksdagens Andra Kammare Jan Eliasson är på grund af sjukdom tills vidare oförmögen att lemna sin bostad, intygas Stockholm den 10 maj 1891.

J. Rudberg.

Legit. läkare.

§ 3.

Sedan Riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de i statsutskottets memorial n:o 68 och bankoutskottets memorial n:r 13 föreslagna voteringspropositioner rörande åtskilliga frågor, deri kamrarne fattat stridiga beslut, samt vidare denna dag blifvit bestämd för omröstning öfver de olika besluten, så anställes nu dessa omröstningar, enligt nedanintagna voteringspropositioner, i följande ordning, nemligen:

*Gemensamma
omröstningar.*

1:sta omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 68, punkt. 1 a).

Den, som vill, att tillförordnade presidenten i kommerskollegium Carl Fredrik Wærn förklarar berättigad att, då han ur statens tjänst

Gemensamma omröstningar.
(Forts.)

afgår, varda å allmänna indragningsstaten uppförd till åtnjutande under sin återstående lifstid af en årlig pension af 5,000 kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, i hvilken entledigande varder honom beviljadt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts framställning om uppförande å allmänna indragningsstaten af pension åt tillförordnade presidenten i kommerskollegium Carl Fredrik Wærn icke vunnit Riksdagens bifall.

Sedan voteringszedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringszedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräkning, och utföll omröstningen med 53 Ja och 166 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anstald, hade utfallit med 76 Ja och 47 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller 53 Ja och 166 Nej,
sammanräkningen visar 129 Ja och 213 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

2:dra omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 68, punkt. 1 b).

Den, som vill, att kammarskrifvaren hos kommerskollegium, tillförordnade kamreraren Gustaf Anders Lindberg förklaras berättigad att från och med år 1892 å allmänna indragningsstaten åtnjuta, jemte den pension han efter afskedstagandet kan ega från civilstatens pensionsinrättning uppbära, fyllnadspension till belopp af 2,200 kronor om året, dock att, derest han framdeles skulle erhålla anställning å rikets stat, pensionsbeloppet för honom skall minskas med ett belopp, svarande mot den nya aflöningen, eller, om denna uppgår till samma eller högre belopp, upphöra att utgå, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning på det sätt bifallits, att kammarskrifvaren hos kommerskollegium, tillförordnade kamreraren Gustaf Anders Lindberg berättigats att, jemte den pension han efter afskedstagandet må ega att från civilstatens pensionsinrättning uppbära, från och med år 1892 under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta fyllnadspension till belopp af 1,700 kronor om året, dock att, derest Lindberg framdeles skulle erhålla anställning å rikets stat, pensionsbeloppet för honom skall minskas med ett belopp, svarande mot den nya afföningen, eller, om denna uppgår till samma eller högre belopp, upphöra att utgå.

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknning, och utföll omröstningen med 57 Ja och 160 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nys ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med..... 86 Ja och 38 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller 57 Ja och 160 Nej,
sammanräkningen visar 143 Ja och 198 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

3:dje omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 68, punkt, 1 c).

Den, som vill, att kammarskrifvaren hos kommerskollegium, tillförordnade kammarförvandten Magnus Lund förklaras berättigad att från och med år 1892 å allmänna indragningsstaten åtnjuta, jemte den pension han efter afskedstagandet kan ega från civilstatens pensionsinrättning uppbära, fyllnadspension till belopp af 1,600 kronor om året, dock att, derest han framdeles skulle erhålla anställning å rikets stat, pensionsbeloppet för honom skall minskas med ett belopp, svarande mot den nya afföningen, eller, om denna uppgår till samma eller högre belopp, upphöra att utgå, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning på det sätt bifallits, att kammarskrifvaren hos kommerskollegium, tillförordnade kammarförvandten Magnus Lund berättigats att, jemte den pen-

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

sion han efter afskedstagandet kan ega att från civilstatens pensionsinrättning uppbära, från och med år 1892 under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta fyllnadspension till belopp af 1,000 kronor om året, dock att, derest Lund framdeles skulle erhålla anställning å rikets stat, pensionsbeloppet för honom skall minskas med ett belopp, svarande mot den nya aflöningen, eller, om denna uppgår till samma eller högre belopp, upphöra att utgå.

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsmedlemmarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu medlemmarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 56 Ja och 159 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anstald, hade utfallit med..... 92 Ja och 30 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens
röster eller 56 Ja och 159 Nej;
sammanräkningen visar 148 Ja och 189 Nej;
och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

4:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 68, punkt. 2 a).

Den, som vill, att, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, åt föreståndaren för Ultuna landbruksinstitut Fabian Gustaf Norström å allmänna indragningsstaten uppföres en årlig pension till belopp af 4,000 kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, hvarunder han från sin befattning erhåller entledigande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts framställning på det sätt bifallits, att Riksdagen beslutit att åt föreståndaren för Ultuna landbruksinstitut Fabian Gustaf Norström å allmänna indragningsstaten uppföra en årlig pension till belopp af 2,700 kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, hvarunder han från sin befattning erhåller entledigande.

Sedan voteringsmedlemmarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsmedlemmarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jem-

väl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 49 Ja och 164 Nej.

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 76 Ja och 42 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller 49 Ja och 164 Nej,

sammanräkningen visar 125 Ja och 206 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

5:te omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 68, punkt. 2 b).

Den, som vill, att, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, åt föreståndaren för den agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna landbruksinstitut, läraren i agrikulturkemi och geologi vid institutet Hampus Adolph von Post skall å allmänna indragningsstaten uppföras en årlig pension till belopp af 3,200 kronor att utgå från och med månaden näst efter den, hvarunder han från sina befattningar erhåller entledigande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts framställning på det sätt bifallits, att Riksdagen beslutit att åt föreståndaren för agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna landbruksinstitut, läraren i agrikulturkemi och geologi derstädes Hampus Adolph von Post å allmänna indragningsstaten uppföra en årlig pension till belopp af 2,200 kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, hvarunder han från sina befattningar erhåller entledigande.

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 70 Ja och 145 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 106 Ja och 18 Nej, hvadan, då därtill läggas Andra Kammarens

röster eller 70 Ja och 145 Nej,

sammanräkningen visar 176 Ja och 163 Nej;

Gemensamma omröstningar. och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.
(Forts)

6:te omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial n:o 13).

Den, som, i enlighet med bankoutskottets af Första Kammaren gillade förslag, vill, att det i staten för riksbankens hufvudkontor omförmälda anslag "till extra arbeten, semestervikariat och flitpenningar till ordinarie och extra ordinarie tjänstemän" bestämmes till 30,000 kronor och att nämnda belopp ställes till fullmäktiges förfogande från och med innevarande års början, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit, att det i staten för riksbankens hufvudkontor omförmälda anslag till extra arbeten, semestervikariat och flitpenningar till ordinarie och extra ordinarie tjänstemän skall bibehållas vid nuvarande belopp eller 24,000 kronor.

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsmedelne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknings, och utföll omröstningen med 77 Ja och 128 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 88 Ja och 27 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller 77 Ja och 128 Nej,
sammanräkningen visar 165 Ja och 155 Nej;
och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet herr *A. Hedins* i senaste sammanträdet bordlagda motion, n:o 192.

§ 5.

Efter föredragning vidare af herr *Halvar Erikssons* den 9 i denna

månad framställda, men då bordlagda begäran om ledighet från riksdagsgöromålen under åtta dagar från och med denna dag, blef den sökta ledigheten af kammaren beviljad.

§ 6.

Föredrogos, hvar för sig, och lades till handlingarne bevillningsutskottets memorial

n:o 23, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i afseende å bevillningsutskottets betänkande n:o 14, i hvad det rörer Kongl. Maj:ts proposition n:o 35 om ändring i Kongl. förordningen den 14 september 1883 angående bevilling af fast egendom samt af inkomst; och

n:o 24, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i afseende å bevillningsutskottets betänkande n:o 15 rörande Kongl. Maj:ts proposition n:o 36 om upphörande af de enligt förordningen den 16 maj 1884 angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter utgående bevillningsafgifter af frälseegendommar och lotshemman.

§ 7.

Föredros och bifölls bankoutskottets memorial, n:o 14, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott.

§ 8.

Likaledes bifölls särskilda utskottets n:o 1 härefter föredragna memorial n:o 2, (i samlingen n:o 5) angående aflöning åt utskottets tjenstemän och vaktbetjening.

§ 9.

Föredrogos och bordlades för andra gången

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 21; och Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 22.

§ 10.

Efter föredragning vidare af lagutskottets memorial, n:o 47, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af det i utskottets utlåtande n:o 31 afgifna förslag till lag angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda memorial hemställt.

§ 11.

Härefter föredros Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 237, innefattande delgifning af bemälde kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 12, i anledning af herr O. M. Björnstjernas motion om förebyggande af samvetstvång från vigsselförrättares eller

själasörjares sida med hänsyn till den lära, hvari barn, födda uti äktenskap mellan olika trosbekännare, skola uppfostras.

Motionären hade föreslagit:

“att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om framläggande af förslag till sådan ändring i nu gällande lagstiftning angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, hvarigenom vid äktenskaps ingående mellan makar, tillhörande olika trossamfund, allt obehörigt tvång på deras samveten från vigselförrättares eller själasörjares sida undanrödjes, med afseende å den lära, hvari deras i äktenskapet födda barn skola uppfostras, samt vederbörlig kontroll införes, att gällande föreskrifter i sådant afseende efterlefvas.“

Sedan denna motion af Första Kammaren hänvisats till behandling af dess tredje tillfälliga utskott, hade utskottet hemställt: att Första Kammaren måtte för sin del besluta:

“att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t behagade för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af kongl. förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 oktober 1873, *dels* att äkta makar, af hvilka endera tillhör främmande trossamfund och den andra svenska kyrkan, väl fortfarande ega att genom öfverenskommelse bestämma i hvilketdera trossamfundets lära i sådant äktenskap födt barn skall uppfostras, men att vare sig före eller efter äktenskapets ingående afgifna skriftliga eller muntliga förbindelser angående barnets uppfostran skola vara kraftlösa och icke heller må af prest, vid ansvar såsom för embetsmissbruk, kontrahenterna affordras eller af prest emottagas och *dels* att i äktenskap af ofvannämnda beskaffenhet födt barn skall uppfostras i den evangeliskt-lutherska läran, såvida öfverenskommelse om barnets uppfostran i det främmande trossamfundets lära icke kunnat mellan makarne träffas.“

Denna utskottets hemställan hade af Första Kammaren bifallits.

Beträffande detta ärende anförde nu:

Herr Lilienberg: Den motion, som afses i det här föreliggande protokollsutdraget och betänkandet, går ut på, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om en ändring i dissenterlagen af år 1873. Motionen har blifvit väckt efter motionstidens utgång. Det lider icke något tvifvel, att, om motionen blifvit i behörig tid väckt inom denna kammare, Andra Kammaren hade ansett motionen böra remitteras till ständigt utskott, lagutskottet, detta i öfverinstämmelse med den praxis som alltid gjort sig gällande inom denna kammare, att det nemligen är en frågas verkliga innebörd som afgör, huruvida den skall behandlas af ständigt eller tillfälligt utskott, och icke den omständigheten, huruvida der framlägges ett formuleradt förslag till lag eller endast ifrågasättes en skrifvelses aflåtande till Kongl. Maj:t. Vid sådant förhållande synes det mig icke vara skäl, att Andra Kammaren gifver vika för Första Kammarens afvikande praxis, enligt hvilken till tillfälligt utskott remitteras motion, så snart deruti begäres

en skrivelse till Kongl. Maj:t. Jag tillåter mig därför hemställa, att Andra Kammaren ville besluta att icke biträda Första Kammarens beslut.

Häruti instämde herr *Jakob Erikson*.

Herr Hedin yttrade: Jag hade hos herr talmannen anhållit om ordet för att göra samma hemställan, som nyss gjorts, eller att uppmana Andra Kammaren att vidhålla sina traditioner i fråga om grundlagsenlig tillämpning af bestämmelserna om motioners remitterande till utskott. Jag kan nu inskränka mig till att endast instämma med den nästföregående talaren.

Herr Sven Nilsson: Jag ber att få instämma i de föregående talarnes yrkanden. Jag kan icke föreställa mig, att Andra Kammaren skulle vilja godkänna den åsigten, att tillfälligt utskott skall behandla rena lagfrågor. Andra Kammaren har många gånger, då Första Kammaren så förfarit, afslagit gjorda framställningar att förfara på samma sätt. När Första Kammaren har kännedom härom, tycker jag det är egendomligt, att den kammaren icke härutinnan vill rätta sig efter Andra Kammarens uppfattning. Jag yrkar därför afslag.

Herr Bülow: Det är visserligen intressant att höra, att motionären vill uppträda emot samvetstvånget i ett land, der man sätter människor i fängelse för deras tro. Men granskar man motionen närmare, finner man, att det visst icke är mot samvetstvång den uppträder. Motionären vill, att man skall på ett orimligt sätt lagstifta mot försök till öfvertalning. Han vill rädda vissa personer ifrån Rom för att jaga dem in i det ramlande Jerusalem. Han vill försöka påstå, att vår kyrka, den lutherska, i socialt hänseende sköter sig bättre än den katolska. Enligt min öfvertygelse är förhållandet motsatt. Jag yrkar därför afslag å motionen. Jag hoppas, att Andra Kammaren icke vill göra gemensam sak med den Första i fråga om något så orimligt som detta, eller biträda motionärens yrkande, som jag finner vara ett rent nonsens.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, beslöt Andra Kammaren att icke biträda Första Kammarens i ämnet fattade beslut.

§ 12.

Till kammarens afgörande förelåg vidare konstitutionsutskottets memorial n:o 12, angående anmäld anledning till anmärkning mot statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet.

Från Andra Kammaren hade till utskottet remitterats en af herr *S. A. Hedin* inom kammaren anmäld anledning till anmärkning mot statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet, jemte ett af herr Hedin jemväl aflemnadt försegladt konvolut, innehållande en skrift, deruti herr Hedin, med anledning af ett utaf departementschefen till

*Angående
anmäld an-
märknings-
anledning
mot chefen
för sjöför-
varsdeparte-
mentet.*

Angående
anmäld an-
märknings-
anledning
mot chefen
för sjöför-
varsdeparte-
mentet.
(Forts.)

stationsbefälhafvaren vid flottans station i Stockholm aflätet embetsbref angående "en del expeditionskostnader för chefsfartyget Drott under år 1888, som påförts Konungens och Kronprinsens hofförvaltningar", yrkat, "att konstitutionsutskottet måtte till Riksdagens pröfning framlägga förslag till en anmälan från Riksdagen till Kongl. Maj:t, att Riksdagen önskar, det Kongl. Maj:t ville ur statsrådet och från embetet skilja statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet, friherre von Otter, såsom den der sitt embete på obehörigt sätt utfövat".

I föreliggande memorial tillkännagaf emellertid utskottet, att utskottet efter öfvervägande af hvad rörande detta ärende förekommit, funnit den af herr Hedin anmälda anmärkning icke till någon utskottets åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer, bland annat:

af herr *Hedin*, med hvilken herrar *Elowson* och *Vahlin* instämt; samt af herrar *Ljungman*, *Bengtsson* i Gullåkra, *Björkman*, *Boström* i Bodbyn, *Dahn*, *Johnsson* i Thorsberg och *Wikstén*.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Andersson i Högkil: Min åsigt i föreliggande fråga är känd genom den reservation, som finnes fogad till den senaste statsrevisionens berättelse. Inom statsrevisionen yrkade jag, att anmärkning skulle framställas mot ifrågavarande, enligt mitt förmenande synnerligen anmärkningsvärda förhållande; men mitt yrkande blef underkänt. Inom statsutskottet har jag äfven yrkat, att utskottet i öfverensstämmelse med 39 § riksdagsordningen skulle upptaga och pröfva denna fråga, men äfven detta mitt yrkande har blifvit af utskottet underkänt. Det måste således för mig vara en tillfredsställelse, att åtminstone några af Andra Kammarens ledamöter i detta fall gjort min sak till sin, nemligen min ärade vän på stockholmsbänken, herr Hedin, och öfriga konstitutionsutskottsledamöter från denna kammare.

Mycket vore att orda om denna sak. Såsom frågan nu föreligger, torde detta dock vara ändamålslost. Jag kan dock icke underlåta att erinra om, hvad som här är hufvudsaken, nemligen att en departementschef utan föredragning i konseljen, utan kongl. bref bestämt om utanordning af statsmedel, och att en underordnad myndighet åtlydt en sådan befallning. Detta är enligt min öfvertygelse icke i öfverensstämmelse med grundlagarna. Man torde icke heller böra lemna helt och hållet opåaktadt den rubbning, som genom dylika åtgärder måste uppkomma i de afslutade, till granskning för kammarrätten och statsrevisorerna framlagda räkenskaperna, en rubbning, som måste försvåra en noggrann granskning af statsverkets räkenskaper. Jag skall sluta med uttalandet af den önskan, att dylika — lindrigast sagdt — godtyckliga åtgärder af vederbörande måtte för framtiden undvikas.

Herr Ljungman: Hvar och en som genomläst det af utskottet afgifna betänkandet, skall finna att herr statsrådet öfverträdt grundlagens bud, i det att han företagit sig att afgöra på egen hand ett

ärende, som är af beskaffenhet att det enligt 7 § regeringsformen hade bort inför Kongl. Maj:t i statsrådet föredragas och der afgöras.

Vidare har en grundlagsöfverträdelse skett derigenom, att utanordning af statsmedel förordnats af departementschefen, oakadt riksdagsordningens 39 § 2 mom. föreskrifver, att sådan utanordning bör ske endast på grund af behörigen upprättade stater eller Konungens med vederbörlig kontrasignation utfärdade befallningar.

Då det ligger vikt uppå, att dylik öfverträdelse af grundlagen icke må upprepas, vill jag hemställa, att kammaren, med ogillande af utskottets förfaringssätt, måtte låta vid den gjorda anmälan bero.

Häruti instämde herrar *Hedin, Björkman, Jakob Erikson, Olsson* från Stockholm, *Mankell* och *Beckman*.

Herr Swartling: Jag skall endast anhålla att till protokollet få antecknadt, att jag delar den af herr Bergius afgifna, vid utskottets utlåtande fogade reservation, i hvilken han ansett, att det embetsbref, som föranledt herr Hedins ifrågavarande anmälan, icke bort uti memorialet intagas.

Herrar *Janson* i Carlshed, *Petersson* i Boestad och *Larsson* från Upsala instämde häruti.

Herr Axel Ryding: Ut i det papper, jag här håller i min hand, förekommer i en reservation, afgifven af tre herrar ledamöter af konstitutionsutskottet, en strof, som jag anser mig icke kunna låta oanmärkt passera. Der står nemligen, att det är: »en bland militärer ty värr ej ovanlig förblandning af lydndspligten mot lag med undfallenhet mot öfverordnades order eller önskningsar.» — Lämpligheten att i en offentlig handling framkomma med en sådan beskyllning mot ett helt stånd tillåter jag mig betvifla, men hårdheten och orättvisan i beskyllningen påstår jag vara uppenbara, och den meningen kommer jag att vidhålla. Jag vågar fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att, äfven om man kunde uppleta ett eller annat dylikt fall, detta icke berättigar till det påståendet, att en dylik förblandning af laglydnad och undfallenhet mot öfverordnad "ej" är "ovanlig" bland militärer.

Med herr Ryding förenade sig herrar *Edelstam, Alsterlund, Elis Nilson, Palm, Bratt, Johansson* i Esset, *Bergendahl, Berg* från Eksjö frih. *Peyron, E. G. Boström, Boëthius, Waldenström, Lilienberg, Örwall, Mallmin, Winkrans, Wijkander, Olsson* i Frösvi och *Johansson* i Strömsberg.

Herr Hedin: Det är skada att den ärade generalen, som nyss tog till orda, antingen icke rätt har läst hvad som står i denna reservation eller också icke förstätt det. Det står nemligen: "en bland militärer ty värr *ej ovanlig* förblandning af lydndspligten mot lag med undfallenhet mot öfverordnades order eller önskningsar". Detta behagade han kalla en "beskyllning mot ett helt stånd". Jag förmodar, att jag icke behöfver närmare precisera, hvad som står i reservationen,

*Angående
anmäld an-
märknings-
anledning
mot chefen
för sjöför-
varsdeparte-
mentet.
(Forts.)*

Angående
anmäld an-
märknings-
anledning
mot chefen
för sjöför-
varsdepar-
tementet.
(Forts.)

jemfördt med hvad han nyss yttrade, för att han nu omsider — ehuru det är litet för sent — skall inse, att han origtigt citerat de ifråga-
varande orden och därför utan skäl beklagat sig öfver hvad här står. —
“Men beskyllningen är i alla fall hård“, säger han. Ja, låtom oss se
till! — Jag tror icke, att den ärade talaren var rätt lyckligt inspi-
rerad, då han tog upp denna fråga. — Jag föreställer mig, herr tal-
man, att man nu med säkerhet kan påräkna af hvarje ung man, då
han efter — hvad skall jag säga — ett halft års kurs träder ut ur
en folkhögskola, dit han kommit in utan annan literär underbyggnad,
än den han fått i den allmänna folkskolan, att han känner så mycket
af Sveriges grundlagar, att han vet, det en af Kongl. Maj:ts rådgifvare
icke eger att i något det allra ringaste regeringsärende fatta beslut,
utan att hans verksamhet är inskränkt till att bereda ärendena, att
föredraga dem, att gifva Kongl. Maj:t råd och upplysningar, att göra
föreställningar mot sådana åsichter hos Kongl. Maj:t, som han finner
vara skadliga eller mot grundlagens bud eller allmän lag stridande, att
det vidare tillkommer honom att “omedelbart“, det vill säga utan iakt-
tagande af de eljest föreskrifna formerna, expediera Kongl. Maj:ts före-
skrifter och erinringar om verkställigheten af de utaf Kongl. Maj:t
fatta fattade beslut, — men att han icke eger att i något ärende
fatta beslut och icke eger att befalla ens om en statsutgift på femtio
öres belopp. Detta förmodar jag, som jag nyss anmärkte, att hvarje
folkhögskoleelev vet vid utträdet ur skolan efter ett halft års kurs der-
städes. — Det är under sådana omständigheter litet svårt att förut-
sätta, att den myndighet, till hvilken herr sjöministerns ifrågavarande
bref afgick, icke skulle hafva haft sådan kannedom om grundlagen,
att den visste, att embetsbrevets innehåll var lika betydelselöst, som
om det kommit myndigheten till handa från Per eller Pål, och att
dess ovilkorliga pligt alltså varit att *icke lyda* detta olagliga bref. Jag
säger: jag har svårt att föreställa mig, att mottagarens okunnighet om
grundlagen skulle vara sådan. Men *om* han kände den, hvad var det
då som föranledde eller förledde honom att lyda, annat än den för-
virrade och förvirrande föreställningen om disciplinen, en föreställning,
flyttande sig öfver från det militära på det civila området, som —
detta är ganska visst — är rätt allmän bland våra militärer och hvilken
utgör ett af de värsta felen i hvad man kallar militarismen och —
varen förvissade derom, mine herrar generaler — ett af de svåraste
hindren för en ombildning af vårt försvarsväsen på den allmänna värn-
pligtens grund. Det är ganska visst, att de ord som här stå och icke
äro rigtade, som herr Ryding behagade säga, emot ett helt stånd —
det är osanning; hvar och en som kan läsa innantill måste inse det —
hafva, om de ock kunna förefalla stränga, en tillämplighet som den värde
talaren kanske mindre än många andra här i kammaren bort gifva
mig anledning att diskutera. När en krigsminister, kastande öfver
bord hänsynen till föreskrifterna i 28 § regeringsformen, hvilka äro
gällande likaväl för militära som civila befordringar, öppet — enligt
hvad som erkänts af militärer och från dem fortplantat sig till de ci-
vile — faller undan för anspråken på att hofstjenst skall få gälla mer
än förtjenst och skicklighet, att adlig börd skall få gälla mer än för-

tjenst och skicklighet, att släktrelationer skola få gälla mer än förtjenst och skicklighet — är det då tänkbart, att detta sker i följd af okun- nighet om grundlagens bud, eller är det icke därför, att hans begrepp — och jag vore frestad att säga: i följd derutaf äfven hans moral — förvillats genom det på ett område, der det icke har att göra, öfverflyttade begreppet om militärisk disciplin? Således: dessa ord, som stå i reservationen, hafva sitt fulla berättigande, trots den föregående talarens protest, och jag tillägger ännu en gång: mindre än mången annan hade *han* bort uttala den.

Såsom herrarne se, hafva Andra Kammarens ledamöter i denna fråga stått ense emot Första Kammarens. Det finnes ingenting, ingenting i fråga om förbiseende af rikets sannskyldiga nytta — hvilken ju kan vara omtvistad — ingenting i fråga om tydliga grundlagsöfverträdelser — der ovisshet ju ej är möjlig — i hvilket Andra Kammarens representanter i konstitutionsutskottet hafva att påräkna någon medverkan från Första Kammarens; -- alldeles icke. När man nu från den sidan icke ens har velat hafva herr chefen för sjöförvarsdepartementet anmäld enligt 107 paragrafen regeringsformen för det oerhörda tilltag, som här blifvit uppenbaradt, så kan det må hända vara skäl att erinra derom, att 5 § i ansvarighetslagen för statsrådets ledamöter säger, att, om en ledamot af Konungens statsråd underlåter att göra föreställningar, derest Kongl. Maj:t faller på den idéu att disponera statsmedel på ett sätt, som strider emot hvad Riksdagen förordnat, han skall mista embetet. Men om han i stället tager sig före att reut af kasta grundlagen under bordet, upphäfva sig till regerande, själf disponera statsmedel, då skall det vara för mycket att anmäla ett sådant förfaringsätt enligt 107 § regeringsformen; då finner Första Kammaren — den har förmodligen redan gjort det liksom dess delegerade i utskottet — att den anmälda anmärkningen icke bör till någon åtgärd föranleda. Jag hoppas, att Andra Kammarens majoritet skall hafva en annan mening om saken och instämma i herr Ljungmans yrkande.

Häruti instämde herr *Bexell*.

Herr Axel Ryding: Jag skall anhålla att i protokollet få införd, och det inom citationstecken, ordagrant den satsen: "*en bland militärer ty värr ej ovanlig förblandning af lydnapligten mot lag med undfallenhet mot öfverordnades order eller önskningsar*". Dertill skall mitt genmäle inskränka sig i det fallet.

Hade det åter här varit fråga om befordringsväsendet inom armén under den tid jag var krigsminister, skulle jag kunnat svara herr Hedin och visa honom fullkomligt, att hoftjenst, adlig börd samt släktrelationer aldrig utöfvat inflytande på mig. Skulle så hafva förefallit någon utanför stående, så tager jag hela ansvaret på mig ensam; jag har aldrig varit utsatt för någon påtryckning uppifrån.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Herr talmannen framstälde propositioner först på memorialets läggande till handlingarne

*Angående
anmäld an-
märknings-
anledning
mot chefen
för sjöför-
varsdeparte-
mentet.
(Forts.)*

*Angående
anmäld an-
märknings-
anledning
mot chefen
för sjöför-
svarsdeparte-
mentet.
(Forts.)*

och derefter på yrkandet, att kammaren, med ogillande af utskottets förfaringssätt, måtte låta vid utskottets anmälan bero; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren i anledning af konstitutionsutskottets memorial n:o 12 skall, med ogillande af utskottets förfaringssätt låta vid utskottets anmälan bero, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren beslutat lägga memorialet till handlingarne.

Omröstningen visade 114 ja mot 96 nej; hvadan kammaren beslutat i enlighet med ja-propositionens innehåll.

§ 13.

Föredrogs och bifölls konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 13, i anledning af väckt motion med förslag till ändrad lydelse af § 13 riksdagsordningen.

§ 14.

*Angående
ändrad
lydelse af §§
71, 72 och 73
riksdags-
ordningen.*

I ordningen förekom härnäst konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 14, i anledning af väckta motioner med förslag till ändrad lydelse af §§ 71, 72 och 73 riksdagsordningen.

I särskilda motioner, väckta den ena inom Första Kammaren af herr *J. A. Sandberg* (n:o 48), och den andra inom Andra Kammaren af herr *M. Andersson* i Stigen, (n:o 184) hade föreslagits, det Riksdagen måtte antaga nedanstående förslag till ändring af §§ 71, 72 och 73 riksdagsordningen att hvilatill vidare grundlagsenlig behandling:

§ 71.

Hvarje lagtima Riksdag skall genom fyratioåtta valmän, af hvilka hvardera kammaren inom sig utser tjugufyra, välja fullmäktige att jemlikt särskilda reglementen riksbankens och riksgäldskontorets medel och tillhörigheter förvalta. Desse fullmäktige skola i hvardera verket

vara åtta, af hvilka tvenne årligen afgå, men kunna återväljas, och bestämnes genom lottning den ordning, i hvilken de första gången enligt detta stadgande valde skola afgå. Har fullmäktig före utgången af den för honom bestämda tjänstgöringstid aflidit eller af annan orsak afgått eller har ansvarsfrihet honom vägrats, anställes val för den tid, som för honom återstår. Valen ske medelst slutna sedlar.

Angående
ändrad
lydelse af §§
71, 72 och 73
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Fullmäktige för hvartdera verket tillkomme att sjelfve för ett år i sänder bland sig välja ordförande och vice ordförande, hvilken senare förer ordet, när hinder för ordföranden inträffar, och ege ordföranden afgörande röst, derest i frågor, som hos fullmäktige komma under omröstning, rösterna för två skiljaktiga meningar utfalla lika.

§ 72. •

Å hvarje lagtima riksdag förordnas revisorer till ett antal af tolf för att enligt regeringsformen och särskild instruktion granska statsverkets och till ett antal af åtta för att enligt särskilda instruktioner granska riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning. Revisorerne förordnas för hvar år och utses för hvardera revisionen till halfva antalet af hvardera kammaren. Hvarje revision skall omfatta ett års afslutade räkenskaper. Revisionsförrättningarna taga sin början å dag, som i instruktionerna bestämmes, och skola inom två månaders tid vara fullbordade. Revisorerne välja sjelfve för hvardera revisionen inom sig ordförande, hvilken eger afgörande röst, derest vid omröstning rösterna i något fall äro lika.

De anmärkningar, som revisorerne finna sig befogade att i sina berättelser till Riksdagen framställa, skola, sedan förklaringar deröfver inkommit, af näst följande lagtima Riksdag öfverlemnas till vederbörande utskotts granskning och vidare behandling.

§ 73.

På samma gång och på lika sätt som fullmäktige och revisorer enligt föregående två paragrafer utses, tillsätts jemväl suppleanter, att vid inträffande förfall för dem träda i deras ställen, nemligen för fullmäktige i riksbanken fyra, för fullmäktige i riksgäldskontoret likaledes fyra och för hvarje års revisorer sex för hvardera revisionen.

Med anledning häraf hemstälde utskottet:

“1:o) att herrar Sandbergs och Anderssons motioner, i hvad de innefatta förslag till ändrad lydelse af riksdagsordningens stadganden angående val af revisorer och deras suppleanter, icke må föranleda någon Riksdagens åtgärd; samt

2:o) att nämnda motioner, i hvad de afse val af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret samt deras suppleanter, icke må föranleda annan Riksdagens åtgärd, än att Riksdagen till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antager följande förslag till förändrad lydelse af

Angående
ändrad
lydelse af §§
71, 72 och 73
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Riksdagsordningen.

§ 71.

Nuvarande lydelse:

Hvarje lagtima Riksdag skall genom fyratioåtta valmän, af hvilka hvardera kammaren inom sig utser tjugofyra, välja fullmäktige att, jemlikt särskilda reglementen, riksbankens och riksgäldskontorets medel och tillhörigheter förvalta. Desse fullmäktige skola i hvardera verket vara sju; egande ordföranden afgörande röst, derest i frågor, som hos fullmäktige komma under omröstning, rösterna för två skiljaktiga meningar utfalla lika. Valen ske medelst slutna sedlar sålunda, att för hvardera verket först utses den, som bland fullmäktige skall blifva ordförande, och sedan de öfriga sex; tillkommande fullmäktige för hvardera verket att sjelfve bland sig välja en vice ordförande, att föra ordet när hinder för ordföranden inträffar.

Föreslagen lydelse:

Riksdagen skall genom fyratioåtta valmän, af hvilka hvardera kammaren inom sig utser tjugofyra, välja fullmäktige att, enligt gällande stadgar, riksbankens och riksgäldskontorets medel och tillhörigheter förvalta. Desse fullmäktige skola i hvardera verket vara sju och väljas å lagtima riksdag för en tid af tre år. Valen ske medelst slutna sedlar.

Den, som bland fullmäktige skall vara ordförande, väljes särskildt. Af de öfrige sex skola ärligen tvenne afgå. Har fullmäktig före utgången af den för honom bestämda tjänstgöringstid aflidit eller af annan orsak afgått, eller har ansvarsfrihet honom vägrats, anställes val för den tid, som för honom återstått. Vid de tillfällen, då på en gång val af samtliga fullmäktige eger rum, bestämmes genom lottning den ordning, i hvilken fullmäktige, ordföranden undantagen, skola afgå. Afgående fullmäktig kan återväljas.

Fullmäktige välja ärligen bland sig vice ordförande; egande den, som bland fullmäktige förer ordet, afgörande röst, derest i frågor, som hos fullmäktige komma under omröstning, rösterna för två skiljaktiga meningar utfalla lika.

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts af herr *Ljungman*, hvilken ansett, att konstitutionsutskottet bort med anledning af motionärernas förslag tillstyrka Riksdagen att till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga nedanstående förslag till

ändring af §§ 66 och 72 regeringsformen samt 71, 72 och 73 riksdagsordningen.

*Angående
ändrad
lydelse af §§
71, 72 och 73
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Regeringsformen.

§ 66.

Riksgäldskontoret förblifver under Riksdagens styrelse och inseende att efter af Riksdagen fastställt reglemente förvaltas genom de fullmäktige, kamrarne dertill förordna; och då Riksdagen ansvarar för den rikets gäld, kontoret ombesörjer, så kommer Riksdagen, sedan kontorets tillstånd och behof blifvit i vederbörlig ordning utredda, att genom särskild beviljning tillskjuta de medel, som för betalande af denna gäld till ränta och kapital outhärliga finnas, så att rikets kredit varder bibehållen och vårdad.

§ 72.

Riksbanken förblifver under Riksdagens egen garanti och vård, så att den ostörd må förvaltas af de fullmäktige, kamrarne dertill förordna, efter af Konung och Riksdag gemensamt stiftad lag samt de ordningar, stadgar och reglementen, hvilka redan gjorda äro eller vidare af Riksdagen göras kunna. Riksdagen allena eger rätt att genom banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas. Dessa sedlar skola vid anfordran efter deras lydelse med silfver eller guld af banken inlösas.

Riksdagsordningen.

§ 71.

Hvarje lagtima Riksdag skall genom fyratioåtta valmän, af hvilka hvardera kammaren inom sig utser tjugufyra, välja fullmäktige att riksbankens och riksgäldskontorets medel och tillhörigheter förvalta. Disse fullmäktige skola i hvardera verket vara åtta, af hvilka tvenne årligen afgå, men kunna återväljas, och bestämmas genom lottning den ordning, i hvilken de första gången enligt detta stadgande valde skola afgå. Har fullmäktig före utgången af den för honom bestämda tjänstgöringstid aftidit eller af annan orsak afgått eller har ansvarsfrihet honom vägrats, anställs val för den tid, som för honom återstått. Valen ske medelst slutna sedlar.

Fullmäktige för hvardera verket tillkomme att sjelfve årligen bland sig välja ordförande och vice ordförande, hvilken senare förer ordet, när hinder för ordföranden inträffar, och ege ordföranden afgörande röst, derest i frågor, som hos fullmäktige komma under omröstning, rösterna för två skiljaktiga meningar utfalla lika.

§ 72.

Angående
ändrad
tydelse af §§
71, 72 och 73
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Å hvarje lagtima riksdag förordnas revisorer till ett antal af *sexton* för att enligt regeringsformen och särskild instruktion granska statsverkets och till ett antal af *fyra* för att enligt särskilda instruktioner granska riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning. Revisorerna förordnas för hvar år och utses för hvardera revisionen till halfva antalet af hvardera kammaren. Hvarje revision skall omfatta ett års afslutade räkenskaper. Revisionsförrättningarna taga sin början å dag, som i instruktionerna bestämmes, och skola inom två månaders tid vara fullbordade. Revisorerna välja sjelfve för hvardera revisionen inom sig ordförande, hvilken eger afgörande röst, derest vid omröstning rösterna i något fall äro lika.

De anmärkningar, som revisorerne finna sig befogade att i sina berättelser till Riksdagen framställa, skola, sedan förklaringar deröfver inkommit, af näst följande lagtima Riksdag öfverlemnas till vederbörande utskotts granskning och vidare behandling.

§ 73.

På samma gång och på lika sätt som fullmäktige och revisorer enligt föregående två paragrafer utses, tillsättas jemväl suppleanter, att vid inträffande förfall för dem träda i deras ställen, nemligen för fullmäktige i riksbanken *fyra*, för fullmäktige i riksgäldskontoret likaledes *fyra* och för hvarje års revisorer *åtta* för revisionen af statsverket samt *fyra* för revisionen af banko- och riksgäldsverken.“

af herr *Dahn*;

af herr *Hedin*; samt

af herrar *Elowson*, *Johnsson* i Thorsberg och *Vahlin*.

Efter föredragning till en början af *punkten 1* begärdes ordet af

Herr *Ljungman*, som yttrade: Jag ber att få föreslå, att vi få företaga betänkandet i dess helhet till diskussion, således den andra *punkten* samtidigt med den första.

Sedan, med bifall till denna herr *Ljungmans* hemställan, jemväl *punkten 2* blifvit uppläst, lemnades ordet å nyo till

Herr *Ljungman*, som nu anförde: Beträffande det nu föreliggande förslaget skall jag be att få anmärka, att det en gång förut, nemligen år 1886, varit ett liknande förslag före i Riksdagen men då förkastats. Se vi på konstitutionsutskottets nuvarande förslag, så finna vi, att det lider af ganska svåra brister. Antag t. ex., att detta förslag blefve grundlag år 1894, och att man första gången i början af mars 1895 valde fullmäktige enligt dessa bestämmelser. Ordföranden och tvenne fullmäktige skulle då afgå i början af mars 1898. Men låtom oss antaga, att en riksdagsupplösning sker i slutet af februari; resultatet deraf blefve då, att val af fullmäktige icke kunde komma att ske innan den nya Riksdagen sammanträdde, det vill säga an-

tagligen icke förr än fram i juni. Under tiden från början af mars till fram i juni komma fullmäktige att sakna ordinarie ordförande och att endast vara *fyra*. Tre år dereiter, då de i juni valde, ordföranden och två ordinarie ledamöter skulle afgå, kunna vi tänka oss, att valet kommer att ske i vanlig tid eller i början af mars. Då få vi, på grund af förslaget innehåll, att de valde väljas för en tid af tre år, under tiden från början af mars till in i juni två ordinarie likberättigade ordförande och åtta stycken fullmäktige, således inalles *tio* fullmäktige i stället för *sju*, som är förslaget syfte.

Angående
ändrad
lydelse af §§
71, 72 och 73
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Redan denna oegentlighet anser jag vara tillräcklig grund för förslaget förkastande. Vidare anser jag det vara ett fel, att förslaget föreskrifver lottning i det fall, då décharge nekas samtliga fullmäktige, ty jag anser, att något sämre sätt att utreda ordningen, i hvilken fullmäktige skola afgå, än lottning, icke finnes; och då man kan anställa ersättningsval, när för exempel fem fullmäktige på grund af nekad ansvarfrihet eller annan orsak afgå, så inser jag icke, hvarför man icke skulle kunna anställa tre särskilda val, när sex skola omväljas.

Förslaget största fel anser jag emellertid vara, att det icke godkänner motionärens hemställan om en ändring utaf 72 § riksdagsordningen i syfte att öka revisorernas antal och fördela revisionen i två särskilda revisioner, en af statsverket och en af banko- och riksgäldsverken. Jag behöfver icke påpeka, att förvaltningen vuxit så ofantligt, att ett större antal revisorer är behöfligt, utan det kan vara tillräckligt framhålla, att det är aldeles omöjligt för det ringa antal revisorer, som nu utses, att, såsom sig bör, sköta det magtpåliggande värfvet att revidera en så omfattande förvaltning och så olika räkenskaper som dem, hvilka tillhöra Riksdagens verk och statsverket.

Statsrevisionen eger dessutom en ofantligt stor betydelse för Riksdagen derutinnan, att åtskilliga af Riksdagens ledamöter genom densamma blifva i tillfälle att inhämta en noggrannare kännedom om statsverkets tillstånd och förvaltning, hvilken kännedom jag anser vara aldeles oumbärlig, på det Riksdagen må kunna uträtta hvad på den ankommer för att åstadkomma en sparsam och dugande förvaltning.

Jag skulle därför vilja hemställa, att kammaren såsom opinionsyttring måtte godkänna antingen motionen med den ändring af 71 § andra stycket att orden "för ett år i sänder" utbytas mot ordet "*årligen*" eller och min reservation, som nära nog fullständigt öfverensstämmer med motionen, utom i fråga om fördelningen af ledamöterna mellan de olika revisionerna i 72 §. Jag anser, att det ligger vikt på, att kammaren i frågan uttalar en opinionsyttring; och då det icke föreligger skäl att antaga, att någon bestämd lydelse nu kommer att blifva förklarad hvilande af båda kamrarne, hemställer jag, att kammaren måtte bifalla min reservation.

Vidare yttrade:

Herr Elowson: Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande i första punkten, men afslag å utskottets hemställan i andra punkten.

Angående
ändrad
lydelse af §§
71, 72 och 73
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Utskottet har gjort en framställning om ändring af 71 § riksdagsordningen; der förekommer bland annat i första stycket ett utbyte af orden "jemlikt särskilda reglementen" mot orden "enligt gällande stadgar".

Om herrarne behaga slå upp 72 § regeringsformen, så skola herrarne finna, att der stadgas, att riksbanken skall förvaltas af de fullmäktige kamrarna dertill förordna, efter de *ordningar, stadgar* och *reglementen*, hvilka redan gjorda äro eller vidare af Riksdagen göras kunna. Det förutsätter således, att man kan hafva föreskrifter eller bestämmelser innefattade i ordningar, eller i stadgar och reglementen. Nu förefinnes för riksbanken dels ett reglemente och dels stadgar. Reglementet, som af Riksdagen antages hvarje år och senast är af den 17 maj 1890, innehåller de principala bestämmelserna angående riksbankens förvaltning. Det börjas med att citera 72 § i regeringsformen, som är den konstitutiva lagen angående riksbankens verksamhet. Det redogör derefter i 2 § för de uppgifter, som riksbanken har enligt Rikets Ständers beslut af år 1668, och sedan innehåller det, såsom jag nyss sade, principala bestämmelser angående riksbankens verksamhet. Stadgarna åter innehålla speciella bestämmelser angående tjänstgöringen inom riksbanken. Första kapitlet i dessa handlar om de särskilda förvaringskassorna. Vidare finnas föreskrifter angående förrättningskassorna, fullmäktiges expedition, ombudsmannens expedition, fördelningen af göromålen mellan tjänstemännen m. m. Det kan således från den synpunkten icke vara något synnerligen lyckligt att utbyta ordet "reglemente" mot ordet "stadgar".

Beträffande hufvudsyttet med förändringen, eller att fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret skulle väljas för en längre tid, har jag visst ingenting deremot. Utskottet erkänner likväl, att den praxis, som hittills följts, varit god, och att det icke skulle vara något synnerligen trängande praktiskt behof af en sådan förändring. Utskottet utgår således från hufvudsakligen teoretiska betraktelser för att få fram denna kontinuitet såväl i afseende på riksbankens styrelse och förvaltning, som i afseende på riksgäldskontorets. Nu kan det likväl, mine herrar, vara mindre lämpligt att föreslå en grundlagsförändring, då det nemligen kan inträffa, att man snart får från Kongl. Maj:t ett förslag till fullständig banklag, och då det skulle kunna hända, att man ville hafva bestämmelserna i grundlagen och denna banklag modifierade och afpassade i öfverensstämmelse med hvarandra. Någon grundlagsförändring kan väl icke heller komma till stånd förrän vid 1894 års riksdag, så att äfven därför torde det icke vara nödigt att fatta beslut angående hvad utskottet här hemställt.

Beträffande herr Ljungmans framställning om ändring i den paragraf, som handlar om statsrevisorerna, hemställer jag, om det kan vara lämpligt, att kammaren på grund af en reservants hemställan fattar beslut i detta afseende. Det synes mig vara lämpligast, att ett beslut angående revisorernas antal och fördelning sker i sammanhang med frågan om tiden, för hvilken fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret skulle utses. Ty huru det än blir härmed, kommer väl alltid revisionen af riksbanken och riksgäldskontoret å ena sidan och

revisionen af statsverket i öfrigt å andra sidan att fördelas mellan revisorerna; och då synes det mig icke ändamålsenligt att nu föreslå en grundlagsbestämmelse angående revisorernas antal. Jag tager mig därför friheten att yrka afslag å utskottets hemställan i andra punkten, liksom äfven å herr Ljungmans hemställan om bifall till hans reservation.

*Angående
ändrad
lydelse af §§
71, 72 och 73
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Herr Månsson: Jag kan icke uraklåta att uttala min förvåning öfver att ingen af utskottets ledamöter yrkat bifall till utskottets förslag. Jag ser nemligen, att det är många af denna kammars ledamöter som icke äro reservanter mot utskottets förslag. Jag har dock för min del trott, att det skulle vara nyttigt och riktigt att antaga ett sådant förslag som det förevarande. Hvad man egentligen vill och talar för är kontinuitet i riksbankens styrelse, och detta syfte skulle otvifvelaktigt vinnas i betydlig grad genom antagande af detta förslag. Det är också ett förslag som haft stora sympatier i riksdagen såväl 1886, då det framlades af Kongl. Maj:t, som äfven i denna kammare förra riksdagen; och det är därför med viss förvåning jag hört framställning göras om afslag derå.

Den nyss framställda anmärkningen att utskottet skrivit "gällande stadgar", i stället för gällande reglementen, är betydelselös, ty enligt min mening är det alldeles likgiltigt, om det heter "stadga" eller "reglemente".

Då jag för öfrigt icke funnit något anmärkningsvärdt mot utskottets förslag, utan tycker, att det mycket väl kan tillämpas sådant som det nu är, ber jag få yrka bifall dertill.

Herr Ljungman: Med anledning af hvad den siste talaren yttrade, ber jag få fråga: hvad skulle man egentligen vinna, om man lyckades genomdrifva till hvilande ett förslag, som är af den beskaffenhet, att det icke skulle kunna af 1894 års Riksdag antagas? Då förslaget, på sätt jag förut visat, har stora formella brister, är afslag derå mycket att föredraga, för så vidt kammaren icke vill antaga reservationen eller motionen för att derigenom gifva en opinionsyttring i den riktning, att den önskar öka kontinuiteten i riksbankens styrelse.

Hvad beträffar herr Elowsons anmärkning derom, att kammaren icke bör på en motion eller en reservation besluta ändring i grundlagen, så är icke något bevis af herr Elowson anfördt i den vägen, som gör att kammaren icke skulle uttala en opinionsyttring till förmån för en kraftigare revision af så väl statsverkets som riksbankens och riksgäldskontorets räkenskaper. En sådan är i hög grad af behovet påkallad, och särskildt ber jag få påpeka orimligheten af att begära, att samtliga revisorerna skola med sina namn ansvara för hvad endast några af dem reviderat, men icke samtliga varit i tillfälle att granska. Såsom det nu är stäldt kunna de, som revidera statsverkets räkenskaper, icke på den korta tiden af 2 månader medhinna att revidera riksbankens och riksgäldskontorets. Revisorerna bruka därför nu dela arbetet på det sätt, att några af dem revidera statsverkets och de öfrige de andra verkens räkenskaper, under det att anmärkningar eller

Angående
ändrad
lydelse af §§
71, 72 och 73
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

anmälandena prövas af samtliga. För min del anser jag det vore mycket bättre, om det blefve två skilda revisioner, som finge sköta sig sjelfva hvar för sig.

Hvad antalet revisorer beträffar, vill jag fästa uppmärksamheten på, huru redan under ståndstiden af konstitutionsutskottet ifrågasattes årliga revisioner med bibehållande af revisorernas förutvarande antal eller 24 stycken. Jag kan icke anse den siffran för hög nu, i synnerhet som många delar af förvaltningen sedan dess vuxit och fortfara att växa i kolossal omfattning. Jag vill i det hänseendet erinra om statens samfärdsanstalter, jernvägar, post och telegraf. Åtskilliga andra verk hafva äfven så svält ut mot hvad de voro för trettio eller fyratio år sedan, att anspråket att öka det nuvarande antalet revisorer, såsom af motionärerne och i min reservation är föreslaget, till 20, måste hållas för ytterst moderat.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner 1:o på bifall till utskottets hemställan i så väl 1:sta som 2:dra punkten; 2:o på afslag derå och bifall i stället till herr Ljungmans reservation; och 3:o på bifall till herr Elowsons under öfverläggningen framställda förslag eller att utskottets hemställan under 1:sta punkten måtte af kammaren bifallas, men hvad utskottet i 2:dra punkten föreslagit af kammaren afslås. Herr talmannen förklarade sig anse den förstnämnda propositionen hafva blifvit besvarad med öfvervägande ja; men som votering begärdes, blef, sedan till kontraposition antagits bifall till herr Elowsons förslag, nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i utlåtandet n:o 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i 1:sta punkten men afslagit hvad utskottet i 2:dra punkten föreslagit.

Omröstningen visade 52 ja men 135 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan i 1:sta punkten, men afslagit hvad utskottet i 2:dra punkten föreslagit.

§ 15.

Efter föredragning slutligen af lagutskottets memorial, n:o 48, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om första punkten af utskottets hemställan i utlåtande n:o 38 öfver dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 17 kap. 4 § handelsbalken, dels ock väckta motioner om tillägg till

nämnda lagrum, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda memorial hemställt.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial, n:o 69, angående statsregleringen för år 1892;

lagutskottets utlåtande, n:o 49, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förbud för barn att nattetid idka viss försäljning m. m.; samt

särskilda utskottets n:o 2 memorial, n:o 6, angående aflöning åt dess vaktbetjente.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 17.

Anmäldes och godkändes nedannämnda förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

från *konstitutionsutskottet*:

n:o 69, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 11 i regeringsformen, och dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 5 i den mellan Sverige och Norge upprättade riksakt;

från *bevillningsutskottet*:

n:o 78, angående villkoren för försäljning af bränvin;

från *lagutskottet*:

n:o 65, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse i vissa delar af värnpligtslagen den 5 juni 1885, än äfven väckta motioner om ändring i samma lag;

n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse af § 58 i förordningen om kommunalstyrelse på landet;

n:o 67, i anledning af väckt motion angående tillägg till 53 § af stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866; och

n:o 68, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 7 § i jagstadsagan den 21 oktober 1864; samt

från *särskilda utskottet n:o 1*:

n:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till sjölag, lag, innefattande vissa bestämmelser angående sjöfynd, lag angående ändring i 2, 5 och 7 §§ 17 kap. handelsbalken, lag angående ändring af 71, 73, 89, 90, 117, 118 och 119 §§ utsökningslagen samt lag angående ändring af 13, 51, 54 och 90 §§ konkurslagen; samt

n:o 63, angående ändring i 13 § konkurslagen.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskil-
kl. 2,⁵⁶ e. m.

In fidem

A. J. E. Johansson.

Tisdagen den 12 maj.

kl. 12 på dagen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

statsutskottets memorial n:o 69; och
lagutskottets utlåtande n:o 49.

§ 3.

Efter föredragning af särskilda utskottets, n:o 2, memorial, n:o 6, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjening, biföll kammaren utskottets i nämnda memorial gjorda hemställau.

§ 4.

*Angående
tillsättande
af en kom-
mission för
utarbetande
af förslag till
vårdanstalter
för sinnes-
sjuke.*

Härefter företogs till behandling Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 7, (i samlingen n:o 21) i anledning af väckt motion om tillsättande af en kommission för utarbetande af förslag till vårdanstalter för sinnessjuka.

Uti en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 44) hade herr *C. E. Casparsson* föreslagit, "att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t göra underdånig framställning om tillsättande af en kommission af sakkunnige män för att utarbete förslag till vårdanstalter (asylor) för sinnessjuka i den utsträckning, hvori sådana kunna befinnas vara af behofvet påkallade."

Första Kammarens tredje tillfälliga utskott, till hvars handläggning ifrågavarande motion hänvisades, hemstälde att herr *Casparssons* motion måtte på sådant sätt bifallas,

att Första Kammaren för sin del beslutar, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t, efter föregången erforderlig utredning, måtte så snart ske kan för Riksdagen framlägga

förslag till ordnandet af nya asyler för sinnessjuka i den utsträckning, som af behovet påkallas.“

Vid föredragning den 22 sistlidne april i Första Kammaren blef denna hemställan af sagda kammare bifallen, hvarefter, jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen, beslutet genom utdrag af protokollet delgifvits Andra Kammaren, som hänvisat ärendet till sitt fjerdte tillfälliga utskott.

Detta sistnämnda utskott hemställde i föreliggande utlåtande, att Andra Kammaren icke måtte biträda Första Kammarens ifrågavarande beslut.

Angående tillsättande af en kommission för utarbetande af förslag till vårdanstalter för sinnessjuka.
(Forts.)

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Nylander: Det ämne, som det nu föreliggande utskottsutlåtandet berör, är enligt mitt förmenande af särdeles vigtig beskaffenhet, och det bör derfor noga beaktas. Det gäller ju frågan om vidtagande af åtgärder för att så skyndsamt som möjligt söka anskaffa ordentlig vård och skötsel åt vårt lands olyckligaste varelser, dessa våra medmenniskor, hvilka, hafvande mistat förståndets ljus, anses vara hvad vi kalla obotligt sinnessjuka.

Sedan staten genom 1883 års stadga angående sinnessjuka erkänt sig villig att taga vård om desse sjuka, bör ock tillses, att detta snarast möjligt kan ske, och att anordningarna härför göras efter en bestämd, på förutgången utredning grundad plan. Allmänt erkännes ju, att behovet af ökade anstalter för sinnessjuka inom vårt land är mycket stort. Men *huru* stort detta behof verkligen är, och huru det fortast och lämpligast skall kunna fyllas äfvensom kostnaderna derfor, derom känner man intet med bestämdhet. Af den senaste statistiska hospitalsberättelsen för 1889 framgår, att de sinnessjukes antal uppgått till 13,016, deraf 5,731 idioter, och att antalet sedan det föregående året ökats med omkring 500. Af desse sinnessjuka vårdades endast 1,969 å hospital eller asyl samt 113 idioter. Således hafva 10,944 eller i rundt tal omkring 11,000 saknat vård å statens anstalter. Troligt är ock, att, om noggrannare beräkningar gjordes, antalet skulle blifva ännu större. Särdeles intressant, synes det mig, skulle det derfor vara att erhålla så väl någon slags utredning af, huru många egentligen skulle hänföras till den klass af sinnessjuka, hvarom nu är fråga och hvarför dessa asyler skulle upprättas, som ock en fullständig plan för ordnandet af dessas vård jemte derfor erforderliga kostnader. En sådan utredning verkställles lämpligast af Kongl. Maj:t, och en skrifvelse i detta syfte synes mig derfor vara särdeles önskvärd. Om ock, såsom utskottet framhåller, ingen anledning förefinnes att antaga, det icke Kongl. Maj:t skulle med lika lifligt intresse som hittills omfatta frågan om förbättringar i sjukvården för sinnessjuka, så kan det väl ej anses på något sätt ogrannlaga, om Riksdagen aflåter en sådan skrifvelse, utan bör den snarare tvärtom vara särdeles välkommen, då den ju berör ett ämne, för hvars rätta och snara lösning äfven Kongl. Maj:t är lifligt intresserad. Innerligt önskande, att kammaren behjertar denna fråga och vidtager alla möjliga åtgärder för dess snara lösning, hvarpå jag vet att man i flere landsändar ifrigt väntar, och öf-

Angående tillsättande af en kommission för utarbetande af förslag till vårdanstalter för sinnessjuka.
(Forts.)

vertygad som jag är, att ett sådant beslut skall komma att lända till sann nytta för dessa samhällets beklagansvärda varelser, vågar jag, herr talman, vördsamt anhålla, att kammaren behagade biträda Första Kammarens i ämnet fattade beslut, "att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t, efter föregången erforderlig utredning, måtte så snart ske kan för Riksdagen framlägga förslag till ordnandet af nya asyler för sinnessjuka i den utsträckning, som af behovet påkallas."

Herr Bruzelius: Kammaren behagade af betänkanDET finna, att den fråga, som deri afhandlas, äfven vid 1890 års riksdag förevar till behandling. Då väcktes nemligen af herr Gustaf Berg, som då var medlem af denna kammare, en motion i likartadt syfte med den nu förevarande, inom Första Kammaren af herr Casparsson väckta. Det utskott, till hvilket herr Bergs motion remitterades, yttrade, att utskottet väl "hyste den mening, att flere anstalter än redan befintliga eller under anläggning varande vore af behovet påkallade", men att "utskottet likväl tvekade om lämpligheten af att en framställning derom för det dåvarande hos Kongl. Maj:t gjordes, då nemligen Kongl. Maj:t oafbrutet haft sin uppvärksamhet fäst på ifrågavarande angelägenhet, hvarom de kort efter hvarandra framlagda förslagen till nya anstalter bure vittne, och då Riksdagen ständigt visat sig behjerta detta behof och år efter år för ändamålet anvisat betydliga anslag". Då utskottet sålunda "hyste den öfvertygelse, att Kongl. Maj:t skulle med lika lifligt intresse som dittills verka för förbättring i sjukvården för de sinnessjuka, äfven om något särskildt uttalande icke skedde från Riksdagens sida", så hemställde det, "att herr Bergs motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda". Denna utskottets hemställan blef ock vid 1890 års riksdag denna kammares beslut med 93 röster mot 56, som afgåfvos för bifall till motionen.

Såsom af nu föredragna betänkande framgår, har Riksdagen från och med år 1874 till och med år 1890 beviljat till byggande af nya och tillbyggnader vid äldre hospital och asyler tillsammans icke mindre än 6,060,739 kronor. Under detta år har anvisats ytterligare 323,000 kronor. Totalsumman, som för ifrågavarande ändamål beviljats under de senaste 18 åren, utgör således 6,383,729 kronor eller i medeltal om året omkring 355,000 kronor.

Vidare tager jag mig friheten erinra, att just i denna månad öppnas en asyl för sinnessjuka vid hospitalet i Lund. Denna asyl, som uppförts för en kostnad af 1,182,000 kronor, lemnar plats för 684 sinnessjuka. Under byggnad är en annan asyl vid Piteå. Äfven vid Vadstena äro nya hus under uppförande.

Under den diskussion, som uppstod i Första Kammaren vid behandlingen af denna fråga, yttrade sig i ämnet bland andra generaldirektören och chefen för medicinalstyrelsen Almén, hvars sakkunskap i detta ämne ingen lär kunna bestrida. Då protokollet för denna dag ännu icke utdelats, skall jag taga mig friheten att i största korthet relatera något af hvad han anförde. Han tänkte sig, att någon kunde fråga, hvarför icke medicinalstyrelsen begärt några millioner till nya asyler utan att derom först behöfva påminnas genom enskilda motio-

ner, såsom förlidet år och nu egt rum, och att man kunde framställa klander mot medicinalstyrelsen för att icke dessa nybyggnader blifvit påskyndade. Han ville då upplysa, att ansvaret för dröjsmålet, om detta varit större, än som varit behöfligt, drabbade honom i första rummet, men att han bure det utan den ringaste tyngd och med den största lätthet. Anledningen dertill vore den, att han för sin del icke *velat* begära anslag på $1\frac{1}{2}$ million till en ny asyl, och detta ingalunda därför, att han fruktat afslag, hvilket med de gynsamma vindar, som för tillfället blåsa inom Riksdagen, måhända ej skulle blifvit fallet, utan helt enkelt därför, att han fruktat för bifall och det dermed förenade ansvaret. Det vore nemligen icke nog att bygga upp några millioner, utan man måste äfven bära ansvaret för att medlen blifva *väl* användna. Då torde kanske någon anse, att derom icke kunde råda något tvifvel, då man just nu fullbordat den nya asylen i Lund. Man kunde ju bygga en likadan eller bättre. Saken vore dock, sade han, icke så lätt, som den syntes. Asylen i Lund vore ännu icke tagen i bruk, och således hade man ännu icke någon erfarenhet om huru ändamålsenlig den komme att visa sig vara. Han hyste väl den förhoppningen, att den skulle visa sig god, ja fullgod, men förhoppning vore ett, visshet ett annat. Då det gälde $1\frac{1}{2}$ million, vore det bättre att vara förtänksam än eftertänksam. Han ansåg därför, att Riksdagen borde hålla honom räkning för, att man icke alltför mycket begagnat den för anslag välvilliga stämningen, då man icke varit säker om, att möjligen beviljade belopp skulle nu genast kunnat väl användas.

Herr talman! Af hvad utskottet anfört och af hvad jag nu å dess vägnar i korthet haft äran relatera torde det vara uppenbart, *att* någon anledning "icke finnes att antaga, det icke Kongl. Maj:t fortfarande skulle med lika lifligt intresse som hittills verka för förbättring i sjukvården för de sinnessjuka", *att* sålunda en framställning från Riksdagen i ifrågavarande syfte icke synes vara behöflig eller af förhållandena särskildt påkallad och *att* en dylik framställning skulle kunna uppfattas såsom ett beslöjadt klander mot medicinalstyrelsen, ett klander, som styrelsen ingalunda förtjent och som jag för min del ej vill understödja.

På grund häraf yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Sven Nilsson: Om det verkligen vore så, att icke Riksdagen lemnat och fortfarande lemnade stora summor för det ändamål, som nu är i fråga, skulle jag kunna förstå, att en framställning, sådan som den föreliggande, blifvit gjord. Förhållandet är dock — såsom kammaren nogsam känner och såsom äfven i utskottets utlåtande blifvit relateradt — att särskildt under de senare åren högst betydliga summor uppoffrats för hospitalsvården. Men hvad jag här vid lag anser viktigast är, att man åtminstone något år får begagna de hospital eller asyler, som äro nybyggda, på det man må kunna pröfva och göra sig fullt förvissad om, huruvida de verkligen äro ändamålsenliga eller icke, och om man möjligen skall förändra något af det nuvarande systemet. Jag tror därför, att utskottet haft ganska goda skäl för sin hemställan. Då man dessutom säkert vet, att medicinalstyrelsen har sin uppmärk-

Angående tillsättande af en kommission för utarbetande af förslag till vårdanstalter för sinnessjuka.
(Forts.)

Angående tillsättande af en kommission för uturbetande af förslag till vårdanstalter för sinnessjuka.
(Forts.)

Samhet oafslätligt fästad på hospitalsvårdens förbättrande, kan jag icke finna, att kammaren skulle hafva någon den allra ringaste anledning att biträda Första Kammarens beslut. Jag anhåller därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Thestrup* och *Wallis*.

Herr Petersson i Boestad: Jag skall be att få yrka bifall till Första Kammarens i öfverensstämmelse med dess tredje tillfälliga utskotts hemställan fattade beslut om en skrifvelses aflåtande i ämnet till Kongl. Maj:t. Jag gör det särskildt på grund deraf, att jag vet, hurusom inom Kronobergs län finnes en stor mängd sinnessjuka, hvilka, i saknad af behöflig vård, måste inackorderas i privathem. Vexjö hospital kan icke på långt när rymma alla sinnessjuka, som der behöfde erhålla inträde. Jag anser sålunda en skrifvelse i ämnet vara fullt befogad och hemställer därför om bifall till Första Kammarens beslut.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan, och *dels* på afslag derå, och att Andra Kammaren måtte besluta biträda Första Kammarens i ämnet fattade beslut; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Petersson i Boestad begärde emellertid votering, hvilken ock försiggick enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad kammarens fjerde tillfälliga utskott hemställt i dess utlåtande n:o 7 (i samlingen n:o 21), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottes hemställan, beslutat biträda Första Kammarens i ämnet fattade beslut.

Omröstningen visade 145 ja mot 31 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 5.

Om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.

Till afgörande förelåg vidare Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 7 (i samlingen n:o 22), i anledning af väckt motion rörande utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.

Motionären, herr *Fr. Berg* från Stockholm hade i sin ifrågavarande motion, n:o 191 inom Andra Kammaren, föreslagit: "att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes

genom sakkunnige personer låta utreda, huru vida och i hvad mån åtgärder kunna vara lämpliga för ordnandet af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, beträffande reglerandet af arbetstiden, särskildt inom alla sådana rörelser, hvilka euligt den till innevarande Riksdag aflåtna kongl. propositionen n:o 23, skulle vara försäkringspligtige“.

Om ordnandet af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.
(Forts.)

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke för närvarande måtte till någon åtgärd föranleda.

Efter föredragning af detta ärende anförde

Herr Berg från Stockholm: Otvivelaktigt såge kammaren helst, att jag inskränkte mig till några rödda ord inför den för min motion öppnade griften; men, innan likbegängelsen sker, torde det dock vara mig tillåtet att kasta en sista blick på kistan och på svepningen, det är på klämman och motiveringarne.

Först ett ord till reservanterna. De hafva ansett den sak, som motionen afser, vara väl värd en allsidig utredning. Detta är hvad jag påyrkat. De hafva vidare ansett, att Riksdagens medlemmar först genom en omfattande diskussion borde blifva försatta i tillfälle att bilda sig en föreställning om denna utrednings betydelse. Detta är hvad jag hoppats. De hafva slutligen ansett, att Riksdagen på grund af motionens sena framkomst nu saknar tid för en sådan diskussion. Detta vill jag icke heller bestrida; men då det låter nästan som en förebråelse, tillkommer det mig må hända att lemna en förklaring till denna sena framkomst. Såsom nykomling hade jag ursprungligen icke haft för afsigt att besvara denna Riksdag med någon motion alls. Men så kom jag att läsa några saker, som bragte mig på andra tankar: först en inspektionsrapport från den här fabriken i göteborgstrakten, der man producerar så mycket papper och konsumerar så mycket människor, så vederbörande länsstyrelses märkvärdiga svar på denna rapport, hvilket svar så uppenbart ådagalade, huru lågt taxeringsvärdet å arbetarelif ännu i vår tid är, slutligen särskilda utskottets betänkande öfver arbetareförsäkringsfrågan, hvilket så tydligt visade, huru det skulle komma att gå med *den* saken. Under intrycket af denna lektyr skrefs min motion; och jag var verkligen barnslig nog att tro, att Riksdagen skulle hinna diskutera densamma, ty jag kände då ännu icke riktigt den oskrifna grundlagen, att Riksdagens maximalarbetstid slutar vid pingsthelgen.

Om jag nu härifrån vänder mig till utskottet, så ber jag att först få betyga det min lifliga tacksamhet för det tillmötesgående, som det visat i afseende på sjelfva *saken*. Man finner i utskottets betänkande icke ett spår af detta hån och denna bitterhet, som så ofta möta de sociala reformsträfvandena. Utskottet erkänner, att en "förbättring af de kroppsarbetande klassernas materiella välförhållanden och deras höjning i intellektuellt och moraliskt afseende är en af vår tids viktigaste uppgifter." Utskottet säger vidare, att arbetstiden bör begränsas till ett mått, som ej undergräfvat arbetarnes helsa eller beröfvar dem tillfälle till andlig utveckling. Ja, utskottet går än vidare, utskottet för-

Om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.
(Forts.)

ordrar nemligen — för så vidt jag rätt fattat dess tankegång — att begränsningen i arbetstiden bör ske genom *lagstiftningens* mellankomst, så vidt nemligen sådant finnes behöfligt ur *helsovårdssynpunkt*.

Med detta uttalande skulle jag mycket väl kunna förklara mig vara nöjd. Utskottet söker visserligen att uppställa en skilnad mellan två olika grader af begränsning: en, som skulle ske af hänsyn till arbetarnes *kroppsliga* väl — hvilken utskottet bestämdt förordar — och en annan, som skulle ske af hänsyn till deras *andliga* väl, och om hvilken utskottet uttalar sig med någon tvekan. Jag tror dock, att denna skilnad är något oegentlig. Ty icke får man väl tänka sig begränsningen så, att först skulle arbetstiden afkortas ett stycke af hygieniska skäl, så ytterligare ett stycke för att ge arbetaren tillfälle till familjelif, derpå ett tredje till beredande af tid för bildning och upplysning, slutligen ett fjerde för att sätta honom i tillfälle att fylla sina medborgerliga värf o. s. v. Snarare torde det väl vara så, att om man blott lyckas reglera arbetstiden till det mått, som ur *helsovårdssynpunkt* är tillåtligt, så har man på samma gång utan vidare äfven beredt arbetare tid för familjelif, för själsodling, för deltagande i allmänna angelägenheter o. s. v. Det vill nästan förefalla mig, som om utskottet här gjort en liten förblandning af de olika *skälen* för arbetstidens begränsning med de olika *graderna* af denna begränsning.

I sammanhang härmed gör utskottet ett par anmärkningar, hvilka jag icke kan underskrifva. Utskottet säger nemligen: "De hittills hos oss stadgade bestämmelserna rörande arbetstiden — afseende minderåriga och arbetare i tändsticksfabriker — utgå *endast* från hygienisk synpunkt." Jag tror, att detta påstående måste erkännas vara ohållbart. Hvar och en, som följt denna frågas historiska utveckling, som tagit kännedom om Nils Hanssons motion 1856, nuvarande biskop Rundgrens motion vid samma riksdag, Jöns Rundbäcks motioner 1870 och 1871, statsrådet Carlsons och kyrkoherden Staaffs 1875, komitébetänkandet 1877 och förordningen 1881, hvar och en som gjort detta, säger jag, lärer icke kunna hysa det minsta tvifvelsmål om att icke hänsynen till ungdomens *sedliga* och *intellektuella* utveckling spelat en fullt lika stor rol som någonsin den *hygieniska* synpunkten. På samma sätt i utlandet. Utskottet säger visserligen: "i allmänhet har man äfven i utlandet med lagstiftningen i detta ämne afsett att förhindra vådor för arbetarnes helse, särskildt för minderåriga och kvinnor." Af sammanhanget framgår att utskottet härmed velat säga, att man i allmänhet *endast* afsett *helsovårdssynpunkten*; men om så varit meningen, så vågar jag säga, att äfven detta påstående är ohållbart. Arbetarelagstiftningens historia visar nogsamant att, i fråga om minderåriga och i fråga om kvinnorna, man tagit minst lika mycken hänsyn till den *moraliska* sidan af saken som till *helsovården*.

I början af sin motivering talar utskottet om "den allt jemt fortgående förbättringen i de kroppsarbetande klassernas ställning." Så naket som detta uttryck här förekommer, synes det mig vara något vilseledande. Det förhåller sig nemligen icke så, att arbetarnes ställning alltid oafbrutet förbättrats. Det har tvärt om funnits en ganska lång tid, då den blifvit allt sämre och sämre, detta på grund af

fabriksväsendet och storindustrien. Det var storindustrien, som först sprängde arbetarefamiljerna, förvandlade mödrarna till fabriksarbeterskor och de späda barnen till fabriksarbetare, uttjänjde arbetstiden till ett maximum och nedpressade lönerna till ett minimum. Så länge ingen lagstiftning ännu satte skrankor för denna storindustri, så länge det s. k. fria aftalet ännu förblef absolut "fritt", så länge fortfor och arbetsklassen att sjunka allt djupare och djupare ned i ett namnlöst elände. Under senaste tiden har visserligen en förbättring inträdt, men denna har ingalunda kommit af sig sjelf, utan den beror väsentligen på den allt jemt växande arbetarerörelsen och den allt jemt fortgående arbetarelagstiftningen, och den innebär sålunda endast ett ytterligare skäl att fortgå på den väg, som jag har föreslagit.

Om ordnande af förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.
(Forts.)

Utskottet polemiserar på flera ställen i sitt betänkande mot det förmenta yrkandet på en åtta timmars dag, som skulle gälla öfver allt, alltid och för alla. Att denna polemik icke träffar mig, det torde framgå af hvad jag derom yttrat i min motion å sidorna 12 och 30. Jag tror för öfrigt, att utskottet här gjort sig skyldigt till en liten förvexling af å ena sidan den *lagstiftning*, som arbetsklassen nu begär, och å andra sidan det *slagord*, den populära formel, hvari den sammanfattar sitt framtidsmål. Dylika slagord och summariska formler begagna ju alla partier, och jag tror, att de flesta dylika slagord äro långt mindre oskyldiga, långt mera vilseledande än detta.

I en punkt går utskottet vida längre än jag hade väntat. Utskottet ifrågasätter nemligen, att "bestämmelser böra stadgas rörande lagstadde tjenares arbetstid; det finnes nemligen", säger utskottet, "ingen klass af arbetare, hvilka lagligen äro så osjelfständiga gent emot sina arbetsgivare som desse."

Uttalandet vittnar om stor fördomsfrihet och en mycket human uppfattning af hela frågan, men jag tviflar på, att det är riktigt praktiskt. Jag tviflar på, att regleringen af arbetstiden kommer att taga sin *början* med de privata tjenarne. Snarare tror jag, att den kommer att börja med de arbetare, som äro anställda i *statens* eller *kommunernas* tjenst, och jag tror, att äfven här finnas många grofva missförhållanden att afhjelpa. Jag vill i förbigående påpeka en klass, som är i synnerligen stort behof af en lindring: det är de arbetare som äro anställda vid våra jernvägar, särskildt vid maskinafdelningen. Då det understundom händer, att våra bantåg stanna midt på linien, så lär detta ibland bero derpå, att maskinisterna af öfveransträngning, utmattning rent af somna på sin post. Så har jag åtminstone låtit mig berätta, och det ur första hand.

Jag skulle hafva åtskilliga dylika anmärkningar att göra mot utskottets argumentering, men då utskottet på det hela taget behandlat motionen med så stor välvilja, skall jag lemna allt sådant å sido och öfvergå till en granskning af det *behandlingssätt*, som utskottet funnit lämpligast. Utskottet har tänkt sig saken så: först skulle motionären hafva ingått i *detaljerna* af den lagstiftning, han ansett önskvärd; sedermera skulle utskottet hafva inlåtit sig på omfattande och långvariga *realundersökningar* af frågan; så skulle Riksdagen vara mogen att upptaga hela reformen till saklig pröfning och afgöra, först *huru vida* en

Om ordnande af förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.
(Forts.)

lagstiftning bör ske, och för det andra, på hvilka *grunder* den bör byggas; slutligen, när allt detta skett, skulle Riksdagen hos Kongl. Maj:t begära en utredning i *detalj*.

För min del har jag icke tänkt mig, att det skulle tillgå på det sättet. Jag har föreställt mig, att det första och nödvändigaste vore en *föresättningslös utredning* af hela ärendet. Först när en sådan föreläge, skulle Riksdagen kunna besvara de båda frågorna *huru vida* och *i hvad mån*. Så har skett i utlandet, t. ex i Norge; så har hittills skett äfven hos oss, när sociala lagstiftningsfrågor varit före, exempelvis 1884, och så hafva äfven reservanterna tänkt sig saken.

Herr talman, jag vill under nuvarande förhållanden för min del icke göra något yrkande. Utskottet har yttrat sig synnerligen sympatiskt för motionens syfte, men föreslagit ett behandlingssätt, som jag för min del icke finner riktigt praktiskt. Reservanterna hafva i fråga om sjelfva saken icke uttryckt någon opinion alls, men i fråga om behandlingssättet haft samma uppfattning som jag. Båda hafva tillropat mig ett "Auf Wiedersehen." För denna vänliga inbjudning tackar jag — jag skall icke dröja att efterkomma densamma.

Häruti instämde herr *Olsson* från Stockholm.

Herr *Östberg*: Jag är icke alldeles säker på, att motionären rätt uppfattat meningen med utskottets motivering. Utskottet har icke velat inlåta sig på att uttala några bestämda åsichter i frågan, utan endast velat framhålla några allmänna synpunkter, ur hvilka frågan måste komma att betraktas. Meningen dermed har varit den, att personer, som möjligen anse, att frågan är af så enkel och lätt beskaffenhet, att man icke borde tveka ett ögonblick att begära utredning, måtte se, att det är en mängd olika omständigheter, som man behöfver taga i betraktande. Likaledes har utskottet tänkt sig, att det icke heller skulle skada, om personer, som känna sig tillbakastötta af hvarje tanke på dylika åtgärder, finge se, att det ändå finnes ett och annat håll, der man icke kan tveka om önskvärdheten af en reglering af arbetstiden. Som sagdt, utskottet har endast framhållit några allmänna synpunkter, men icke velat bestämdt uttala sig hvarken för eller emot någon enda punkt.

Motionären yttrade, att utskottet uttalat sig bestämdt för, att lagstiftningen bör ingripa på detta område, der det kunde ske ur hygienisk synpunkt. Utskottet har visserligen sagt, att om man utgår från den uppfattningen, att arbetstiden bör genom lagstiftning regleras, så bör det främst ske ur hygienisk synpunkt, men det var icke utskottets mening att bestämdt uttala sig hvarken i den ena eller andra riktningen.

I sjelfva verket hade utskottet ej tid att diskutera frågan, och jag kan därför ej bestämdt säga, huruvida utskottets flertal i någon punkt lutar mera åt den ena uppfattningen eller åt den andra.

Motionären nämnde till sist, att han trodde, att Riksdagen skulle kunna och borde ingå till Kongl. Maj:t med begäran om utredning utan att dervid egentligen uttala sig för, huru långt man framdeles

skulle vilja gå. Jag tror visserligen icke, att Riksdagen skulle kunna uppställa något detaljprogram för frågans lösning, men i några afseenden måste dock enligt min mening Riksdagen på förhand uttala sin åsigt. Framför allt gäller detta den frågan, som icke är klar, huru vida man bör ingå på några lagstiftningsåtgärder i detta syfte, eller om man bör tänka sig, att några andra åtgärder vidtagas af staten, ehuru icke i form af lagstiftning. Och vill man bestämma sig för lagstiftning, så tror jag, att det är nödvändigt, att Riksdagen i sin skrifvelse till Kongl. Maj:t bestämdt uttalar såsom sin önskan, antingen att för närvarande endast den hygieniska synpunkten upptages och de öfriga lemnas å sido, eller ock att frågan må tagas i betraktande i hela dess vidd och att sålunda arbetstiden må kunna regleras äfven ur moraliska och nationalekonomiska synpunkter.

Jag har intet vidare att tillägga, utan yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

sammansatta stats- och lagutskottets memorial, n:o 10, angående arfvode åt utskottets sekreterare och gratifikation åt dess vaktbetjening; och

bevillningsutskottets memorial, n:o 25 i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 1:sta punkten i bevillningsutskottets betänkande, n:o 16, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om ändringar i kongl. kungörelsen den 11 maj 1883, angående vilkoren för tidningars och tidskrifters postbefordran, dels ock en i ämnet af herr Hammarlund väckt motion.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å fördragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag, hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 12.51 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Onsdagen den 13 maj

kl 12 på dagen.

§ 1.

Justerades protokoll för den 6 dennes.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagaf, att herr *Lilienberg* låtit anmäla, det han af sjukdom vore förhindrad att bevista dagens sammanträde.

§ 3.

Föredrogs till en början och bifölls sammansatta stats- och lagutskottets memorial, n:o 10, angående arfvode åt utskottets sekreterare och gratifikation åt dess vaktbetjening.

§ 4.

Likaledes bifölls bevillningsutskottets härefter föredragna memorial, n:o 25, i anledning af kamrånens skiljaktiga beslut rörande 1:sta punkten i bevillningsutskottets betänkande, n:o 16, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om ändringar i kongl. kungörelsen den 11 maj 1883, angående villkoren för tidningars och tidskrifters postbefordran, dels ock en i ämnet af herr E. Hammarlund väckt motion.

§ 5.

Till behandling förekom vidare statsutskottets memorial, n:o 69, angående statsregleringen för år 1892.

Punkterna 1—5.

Biföllos.

Under *punkten 6* hemställde utskottet, att af det för år 1892 beviljade anslaget å 1,823,000 kronor till anläggning af en bibana från norra stambanan vid Mellansel till Örnköldsvik och denna banas utrustning med erforderlig trafikmateriel 823,000 kronor måtte anvisas till utgående å riksstaten utom hufvudtitlarne.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar *Sven Nilsson* och *Lyttkens*.

Efter föredragning af punkten anförde nu

Herr Sven Nilsson: Som kammaren funnit, har jag reserverat mig mot utskottets förslag i den föredragna punkten. Jag har gjort detta, därför att jag för min del anser, att man icke behöfde låna upp något af de medel, som Riksdagen beviljat för byggande af en jernväg från Mellansel till Örnsköldsvik. Utskottet föreslår att taga 823,000 kronor härtill af disponibla statsmedel, men i nästa punkt har föreslagits, att det återstående erforderliga beloppet, 1 million kronor, skulle upplånas. Då Kongl. Maj:t nu, såsom bekant, i den till Riksdagen afgifna propositionen om försvarsväsendets ordnande föreslagit att använda af besparingarne för år 1890 till detta ändamål, och dessa besparingar nu icke behöfva *derför* tagas i anspråk, har jag ansett, att man skulle kunna använda af dessa medel för ifrågasvarande ändamål. Jag medgifver visserligen, att det icke är synnerligen lämpligt att för ena årets statsreglering taga öfverskottet å ett annat års, men då Kongl. Maj:t sjelf anvisat denna utväg, torde den väl kunna användas, i synnerhet som jag tror det ej kommer att tagas väl emot i landet, när folket får veta, att ställningen verkligen är sådan att, oaktadt de höga inkomster, som årligen tillflutit statskassan för tullar och brännvin m. m., Riksdagen dock hushållat så, att man måste låna. Jag tror, att kännedomen härom icke skulle medföra något godt intryck i landet. Detta är orsaken, hvarför jag anser, att man bort undvika denna utväg, helst då den kan undvikas. Inom statsutskottet ansåg man också, att det icke vore lämpligt att använda ena årets öfverskott för regleringen af det andra årets utgifter, men man påstod, att vi i alla fall behöfde låna, emedan den metalliska kassan i landet vore så liten, att den behöfde ökas. Man har naturligtvis för afsigt, att dessa medel skola lånas utifrån, hvarigenom man anser sig få in i landet ökad guld-kassa och derigenom ernå en tryggare ställning. Jag undrar dock hvad folket skulle tänka härom. När man påstår, att utländingen får betala tullen, borde väl således genom tullarna det utländska guld-ju rikligen inströmma i landet, så att inga låneutvägar derföre behöfde vidtagas. Man kunde väl föreställa sig, att dessa ökade inkomster af tullmedel från utlandet skulle vara tillräckliga för att hålla den metalliska kassan uppe. Men man har således från det tullpolitiska hållet misräknat sig äfven här.

Jag vill nu icke göra något yrkande, då jag väl vet, att det icke i riksdagens sista timme skulle lyckas att få en ändring härutinnan till stånd, men jag har i alla fall velat till protokollet uttala, att jag icke kan gilla statsutskottets förfaringssätt att under nuvarande förhållanden låna upp medel för ifrågasvarande ändamål.

Häruti instämde herrar *Ola Bosson Olsson, Gumælius, Hedin, Truedsson, Romberg och Bexell.*

Herr Persson i Mörarp: Om man för statsregleringens uppgörande vill slå in på den väg, som af herr Sven Nilsson förordats,

nemligen att använda 1890 års öfverskott till 1892 års utgifter, så behöfver man naturligtvis icke låna upp medel för nu ifrågavarande anslag till byggande af en jernväg från Mellansel till Örnsköldsvik. Riksdagen har emellertid under många års förlopp varit af den åsigt, att man icke borde använda det sist gångna årets statsöfverskott för det kommande årets statsreglering, utan man skulle först efter det alla räkenskaperna för året i fråga blifvit afslutade taga det möjligen befintliga öfverskottet för det derpå följande årets statsreglering.

Nu är det visserligen sant, såsom herr Sven Nilsson nämnde, att Kongl. Maj:t föreslagit att för vissa ändamål såsom tillgång vid statsregleringen för år 1892 upptaga och beräkna af öfverskottet å 1890 års statsreglering 2,652,300 kronor. Men genom Riksdagens beslut har detta förslag fallit. Medlen skulle nemligen disponeras, endast för så vidt Riksdagen antog Kongl. Maj:ts förslag om afskrifning af grundskatterna och lindring i rust- och roteringsbesvärerna. Och då denna fråga nu, såsom sagdt, fallit, synes det mig, som om man icke borde använda af 1890 års öfverskott för 1892 års statsreglering, i synnerhet som det redan förut finnes alldeles tillräckligt med öfverskott från föregående år — eller icke mindre än 5,887,000 kronor — beräknade att användas såsom tillgång vid denna statsreglering. Genom bifall till de förslag, som äro gjorda i detta betänkande, använder man dessutom icke mindre än 6,023,000 kronor dels till byggande af stambanor, dels till jernvägsmateriel — och detta belopp, taget af skattemedel, är så högt, att ingen statsreglering kan uppvisa en motsvarande siffra i detta hänseende.

Det framställdes på afdelningen, som först behandlade detta ärende, yrkande om, att ett mindre belopp skulle upplånas. Detta kunde naturligtvis ske derigenom, att man afsatte ett mindre belopp till förstärkning af statsverkets kassaförlagsfond. Men då Riksdagen uttalat som sin mening, att det minimibelopp, hvartill denna förlagsfond borde uppgå, skulle vara 15 millioner kronor, och då man ännu blott hunnit till något öfver 13 millioner kronor, synes det mig vara särdeles klokt och välbetänkt att under de år, då man har så stort statsöfverskott som under det innevarande, afsätta ett jemförelsevis högt belopp för att snarare nå det mål Riksdagen sagt sig vilja vinna, nemligen att uppbära denna fond till en storlek af 15 millioner kronor.

Under sådana förhållanden tror jag icke, att man bör göra någon förändring i det här af utskottets majoritet tillstyrkta förslag, och anhåller jag därför, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr *Ersson* i Vestlandaholm instämde häruti.

Herr *Lyttkens*: Då det nu föreliggande förslaget förelåg till behandling inom utskottet, var jag villig att understödja detsamma, men påyrkade den ändringen, att det skulle anvisas endast en summa af 500,000 eller högst 823,000 kronor att utgå under nästkommande år, hvarigenom budgeten skulle hafva hållits inom sådana gränser, att vi icke behöft upptaga lån för ifrågavarande ändamål. Det är nu så sent på riksdagen, att det icke är tänkbart att få detta ärende

återförvisadt till utskottet eller att få till stånd en gemensam votering. Men jag kan ej underlåta att anhålla att till protokollet få antecknad, att jag på det bestämdaste motsatt mig detta. Man hade för öfrigt, då man inom utskottet ej ville gå in på den af herr Sven Nilsson anvisade vägen att använda af 1890 års besparingar, kunnat finna ett annat sätt att slippa upplåning, nemligen att icke afsätta så stora belopp för extra amortering af statsskulden och till förstärkande af statsverkets kassaförlagsfond. Det förefaller onekligen bra egendomligt att afsätta fonder för att betala skulder och på samma gång upptaga nya lån, synnerligast då man känner den utgift, som vållas genom provision och kostnader vid lånens upptagande. Det är en dålig hushållning att lägga i hop penningar på det ena hållet till skulders amortering och på det andra hållet sätta sig i nya skulder. Det är en finansiell operation, som jag för min del anser vara högst betänklig.

I likhet med herr Sven Nilsson har jag icke något yrkande att göra, men har ej kunnat underlåta att uttala den öfvertygelsen, att detta icke är ett rätt sätt att sköta statens finanser. Det hade varit väl, om Riksdagens båda kamrar vid alla de anslag, som beviljats för de mest olikartade ändamål, hade haft för ögonen och betänkt, att äfven de nuvarande stora och rikligt tillflödande statsinkomsterna icke äro tillräckliga att fylla alla möjliga behof.

Jag har blott velat säga detta utan att göra något yrkande.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 7.

Bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarne.

Punkterna 9—14

Biföllos.

§ 6.

Härefter företogs till handläggning lagutskottets utlåtande, n:o 49, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förbud för barn att nattetid idka viss försäljning m. m.

Uti proposition, n:o 64, af den 1 innevarande maj hade Kongl. Maj:t äskat Riksdagens yttrande öfver följande propositionen bilagda förslag till

*Angående
förbud för
barn att
nattetid idka
viss försälj-
ning m. m.*

Angående
förbud för
barn att
nattetid idka
viss försälj-
ning m. m.
(Forts.)

Förordning

angående

förbud för barn att nattetid idka viss försäljning m. m.

1 §.

Förekommer i stad anledning att förbjuda barn att under viss tid af dygnet å gator eller andra allmänna platser eller å utskänkningsställen eller andra offentliga lokaler till salu utbjuda eller utdela tryckalster, blommor, kramvaror eller annat, må sådant förbud meddelas på sätt och i den ordning här nedan stadgas.

2 §.

1. Fråga om meddelande af förbud, hvarom i 1 § förmäles, må kunna väckas hos stadsfullmäktige eller i stad, der stadsfullmäktige icke finnas, vid allmän rådstuga. Varder, sedan helsovårdsnämnden blifvit i ärendet hörd, dylikt förbud af stadsfullmäktige eller allmän rådstuga beslutadt, skall beslutet af magistraten eller i stad, der magistrat ej finnes, af den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse med eget utlåtande underställas Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som beslutet antingen oförändradt fastställer eller ogillar.

2. Finner Kongl. Maj:ts befallningshafvande eljest förbud, hvarom nu är nämndt, af behovet påkalladt, upprätte förslag i ämnet och höre deröfver stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan äfvensom magistraten eller stadsstyrelsen. Gillas förslaget af stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan, sedan helsovårdsnämnden blifvit deröfver hörd, har Kongl. Maj:ts befallningshafvande att det sålunda autagna stadgandet utfärda. Varder förslaget icke antaget, men Kongl. Maj:ts befallningshafvande fortfarande finner det ifrågasatta stadgandet vara behöfligt, eger Kongl. Maj:ts befallningshafvande att i ämnet förordna, men skall underställa sitt beslut Kongl. Maj:ts pröfning.

3. På enahanda sätt, som nu är föreskrifvet, skall ock förfaras i fråga om upphäfvande eller ändring af redan meddeladt förbud; egande dock Kongl. Maj:ts befallningshafvande att, der undantag från förbudet för visst tillfälle må af omständigheterna vara påkalladt, sådant undantag på särskild ansökning medgifva.

4. Från hvad här ofvan är stadgadt eger för Stockholm den skilnad rum, att utlåtande och underställning af magistraten icke ifrågakomma.

3 §.

Förbud, hvarom ofvan sägs, må ej utsträckas utöfver tiden från klockan 8 eftermiddagen till klockan 8 förmiddagen och ej gälla för andra än barn af mankön under fjorton år och af qvinkön under femton år.

4 §.

Öfverträdes meddeladt förbud, skall ej mindre den, för hvars räkning utbudandet eller utdelningen sker, än ock den, hvilken vården om barnet åligger, straffas med böter från och med fem till och med etthundra kronor. Derest af omständigheterna ådagaläggas, att förseelsen icke egt rum på befallning eller med tillåtelse af föräldrar eller annan, hvilken vården om barnet tillhör, må polismyndigheten varna barnet samt, i fall förseelsen förnyas, förordna, att barnet skall af föräldrar eller annan, under hvars lydnad det står, med aga i hemmet rättas.

*Angående
förbud för
barn att
nattetid idka
viss försälj-
ning m. m.
(Forts.)*

5 §.

Den, som under tid, då han är stäld under tilltal för öfverträdande af förbud, hvarom ofvan är sagdt, fortsätter eller förnyar samma förseelse, skall, för hvarje gång åtal mot honom egt rum och han deraf undfått del, fällas till de böter, som för dylik förseelse äro bestämda.

6 §.

Öfverträdelse af förbud, meddeladt på grund af denna förordning, åtalas af allmän åklagare hos polisdомstol, der särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare och, der sådan icke finnes, vid allmän domstol; och gälle, i fråga om klagan öfver domstols eller poliskammares beslut i dessa mål, hvad i allmänhet angående besvär i brottmål finnes förordnad.

7 §.

Böter, som ådömas på grund af denna förordning, tillfalla stadens kassa.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna proposition hade af båda kamrarna hänvisats till behandling af lagutskottet, som nu hemställde: "att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäla, dels att 4 § i förslaget synes böra affattas så, att deri stadgade straff för den, för hvars räkning utbudandet eller utdelningen skett, icke är tillämpligt, derest det ådagaläggas, att han uttryckligen förbjudit utbudandet eller utdelningen på otillåten tid, dels ock att i författningen ansetts böra införas föreskrift angående kungörande af meddeladt förbud."

Reservationer emot denna utskottets hemställan hade anmälts:

af herr *Lilienberg*;

af herr *L. O. Larsson*, som ansett det föreslagna förbudet mot minderåriges användande till utkolportering af tryckalster m. m. böra tilläggas ovilkorlig giltighet och dess meddelande sålunda icke göras beroende af de lokala myndigheternas pröfning i hvarje särskildt fall;

Angående
förbud för
barn att
nattetid idka
viss försälj-
ning m. m.
(Forts.)

af herr *Folke Andersson*;

af herr *J. Anderson* i Tenhult.

af herrar *Svensson*, från Karlskrona, *H. Andersson* i Nöbbelöf och *J. A. Lundström*, hvilka ansett, att föräldrar eller den, under hvars lydnad barnet står, böra tilldelas varning, innan straffpåföljd dem ålägges;
samt af herr *Mankell*.

Sedan utskottets hemställen blifvit uppläst, anförde:

Herr *Svensson* från Karlskrona: Den 4 paragrafen i föreliggande förslag har följande lydelse: "Öfverträdes meddeladt förbud, skall ej mindre den, för hvars räkning utbudandet eller utdelningen sker, än ock den, hvilken vården om barnet åligger, straffas med böter från och med fem till och med etthundra kronor". Denna bestämmelse har utskottet så till vida funnit vara olämplig, som utskottet föreslagit den förändringen att, derest det kan ådagaläggas, att den för hvars räkning utbudandet eller utdelningen skett, uttryckligen förbjudit utbudandet eller utdelningen på otillåten tid, han bör gå fri från straff. Men deremot skola föräldrarne eller de, hvilka vården om barnen åligger — ehvad det skett med deras vetskap och medgifvande eller ej — ovilkorligen ställas till ansvar och bestraffas. Det kan ju finnas sådana förhållanden, då föräldrarne icke hafva den ringaste reda på att deras barn användas för denna försäljning. De kunna ju vara ute med föräldrarnes tillåtelse för att lufta sig; de träffa då andra barn, som hafva tidningar att sälja och lockas af dem att göra detsamma. Polisen kommer sedan och tager reda på, hvilka föräldrar de tillhöra och då skola dessa straffas med böter mellan 5 och 100 kronor eller, om de ej hafva råd att betala dessa, med fängelse. Ett sådant förhållande har jag ansett vara origtigt, och därför har jag inom utskottet reserverat mig. Jag får därför yrka, att kammaren måtte besluta att, utom de förändringar, som utskottet tillstyrkt, äfven det tillägg måtte göras, att de som hafva vård om barnen icke må åläggas något straff, förr än de blifvit af polisen varnade.

Jag anhåller om proposition på detta yrkande.

Herr *Mankell*: Jag har reserverat mig, emedan jag icke ansett mig kunna tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i dess närvarande skick. Jag är visserligen mycket lifligt intresserad af denna frågas lyckliga lösning, och jag ber att få hembära regeringen min tacksamhet, för att den nu framlagt förslag i ämnet, på samma gång jag dock måste beklaga, att detta skett så sent, i riksdagens sista timme, att jag knappast tror, att förslaget blifvit underkastadt den omsorgsfulla pröfning, som varit behöflig.

Hvad som i synnerhet hos mig väckt betänkligheter är, att svaret för den otillåtna kolporteringen och dermed följande straffbestämmelser läggas på tvenne särskilda håll, nemligen dels å ena sidan på föräldrar och målsmän, dels å andra sidan på den, för hvilkens

räkning utbudning af föremålen eller tidningarne skett. Enligt min åsigt hade det varit alldeles tillräckligt att lägga ansvaret uteslutande på föräldrarna och målsmännen, hvilka äro skyldiga att öfvervaka barnen och hvilka ofta, åtminstone här i Stockholm, af egennyttan utsläppa dem till den sysselsättning, hvarom här är fråga, på för dem skadliga tider. Det är således dessa, som man i första rummet borde taga för hufvudet. Genom att äfven lägga ansvaret på dem, för hvilkas räkning utbudningen sker, befarar jag, att man invecklar sig i svårigheter, hvilka befinnas vara mindre lätta att lösa, äfvensom att tillfälle möjligen skall gifvas för godtycke från polisens sida, som kan verka inskränkande på kolporteringsfriheten. Dessa betänkligheter framställdes äfven inom lagutskottet, och utskottet fann också till följd deraf behöfligt att göra det tillägg, som det gjort i sin hemställan, ett tillägg som dock jag för min del ej anser tillfredsställande, emedan skyldigheten för den, för hvars räkning utbudandet sker, att bevisa att han icke förbjudit barnen att utgå på otillåten tid, i alla händelser måste blifva mycket svår, om ej omöjlig att uppfylla, och att således i det hänseendet icke tillräcklig bevisning kan åstadkommas.

*Angående
förbud för
barn att
nattetid idka
viss försälj-
ning m. m.
(Forts.)*

I öfrigt delar jag de reservanters åsigt, som anse, att föräldrarna böra varnas, innan de beläggas med någon straffpåföljd, liksom jag anser, att det icke är barnen, som böra varnas, utan föräldrarna.

Slutligen kan jag icke undgå att finna det högeligen motbudande, att i en förordning af så fårskt datum, som år 1891, skall förekomma något, som liknar officiel åga. Sådan kan vara föräldrarna förbehållen att utdela, om de icke på annat sätt kunna vinna gehör hos barnen. Men i vår humana och upplysta tid borde ett sådant straff, äfven om det kvarstår i äldre förordningar, icke förekomma i ny lag.

Med anledning af hvad jag nu sagt, har jag icke ansett mig kunna tillstyrka kammaren att uttala sig till förmån för det föreliggande förslaget. Men om kammaren icke skulle vilja göra ett sådant uttalande, vill jag dock hoppas, att regeringen deruti icke måtte se något hinder att, så snart sig göra låter, framlägga nytt förslag i ämnet, der de brister, jag tagit mig friheten framhålla, blifvit afhjelpade.

Jag har intet yrkande att framställa.

Herr Sven Nilsson: För min del gillar jag det syfte, som innefattas i förslaget i så måtto, att jag anser och ansett det vara anstötligt att se små barn gå in på alla möjliga källare och schweizerier m. m. för att sälja blommor, apelsiner o. d. Men deremot kan jag icke vara med om, att detta förslag skall blifva en förordning, som af Kongl. Maj:t kan när som helst ändras. En så vigtig bestämmelse, som den, hvarigenom barnens föräldrar eller målsmän kunna åläggas stora böter, hvilka kunna förvandlas till fängelse, anser jag böra inrymmas i en allmän lag, som ej kan ändras utan af Konungen och Riksdagen gemensamt. På den grund kan jag icke, förr än förslaget kommer fram i den rigtningen, vara med om detsamma. Det är alltför riskabelt att lägga sådana straffbestämmelser och sådant ansvar som här föreslagits i myndigheternas händer. Det kan jag,

Angående
förbud för
barn att
nattetid idka
niss försälj-
ning m. m.
(Forts.)

som sagdt, icke vara med om, och därför yrkar jag afslag å det föreliggande förslaget.

Herr *Vahlin* instämde häruti.

Herr *Hedin*: I likhet med den nästföregående talaren vill jag uttala mitt gillande af det allmänna syftet i den ifrågasatta förordningen. Men jag kan på intet vilkor tillstyrka, att Riksdagen afgifver något yttrande i den rigtning, som af lagutskottet föreslagits, hvilket väl skulle betyda, att Riksdagen i det hela godkänt Kongl. Maj:ts förslag, blott med det undantag, som finnes nämndt i 4 §. Af den kongl. propositionen erfar man, att Kongl. Maj:t fortfarande förbehållit sig rätt att allena på egen hand lagstifta i detta ärende. Men vill Kongl. Maj:t förbehålla sig denna magt, må då Kongl. Maj:t också bära hela och fulla ansvaret ensamt för den lag, Kongl. Maj:t utfärdar, och må Riksdagen icke, helst beträffande en lag, som Riksdagen sannerligen icke nu haft tillräcklig tid att noggrant pröfva och öfverse i dess konsekvenser, åtaga sig en del af det moraliska ansvaret för den samma.

På grund häraf tillåter jag mig anhålla, att herr talmannen behagade framställa proposition på ett förslag till resolution af följande lydelse: *att Andra Kammaren för sin del besluter, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t, med tillkännagifvande, att Riksdagen ej kan tillstyrka utfärdandet af den förordning, hvaröfver Kongl. Maj:t genom proposition n:o 64 begärt Riksdagens yttrande, uttalar den åsigt, att en lagstiftning i ämnet bör komma till stånd i den uti 87 § regeringsformen föreskrifna ordning.*

Herr *Hammarlund*: I motsatts till de två nästföregående talarne skall jag be att få yrka bifall till lagutskottets hemställan. Ett afslag derå skulle vålla ett ytterligare uppskof med denna frågas lösning på minst ett år, och jag kan för min del icke bära ansvaret för ett dylikt uppskof.

Om på något område lagstiftning behöfves, är det verkligen på detta. Här har ett missförhållande existerat i många år, och det är endast förvånansvärdt, att ej myndigheterna förr än nu ansett sig skyldiga att ingripa.

Det var redan i april 1888, som publicistklubben upptog ärendet och genom skrifvelse till Kongl. Maj:t fäste Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på att här någon åtgärd behöfde vidtagas. Vid ifrågavarande tidpunkt gjorde jag åtskilliga undersökningar i detta ämne för att se, hvilken omfattning de af publicistklubben påpekade missförhållandena tagit, och jag fann då, att dessa minderåriga kolportörers antal här i hufvudstaden besteg sig till flere hundra. De flesta af dem måste börja sitt arbete redan klockan 3, 4 å 5 på morgonen. Så skola de vara i skolan klockan 8, men komma ganska ofta för sent dit. Efter slutadt skolarbete måste de ut igen på gator och gränder, på källare och krogar, i butiker och verkstäder.

Om det här vore fråga om barn, som slutat sin skolgång och

som i öfrigt vore väl utrustade, så vore mindre härom att säga. Men då de flesta af dem icke ens äro fyllda 10 år, ja, många af dem till och med blott äro 5 à 6 år, kan jag icke se annat än att något måste göras.

De nu varande förhållandena äro i högsta grad menliga för barnen såväl i fysiskt som intellektuellt och moraliskt afseende.

Då barnen ej få njuta den sömn de behöfva, då de i ur och skur måste vistas ute på gatorna, ofta högst dåligt och eländigt klädda, är det tydligt att deras helsa deraf skall lida men. Hela deras arbetskraft kan sålunda gå förlorad för framtiden.

Än värre är inflytandet för deras intellektuella utbildning. Då de måste upp så tidigt om morgnarna och äro sysselsatta större delen af dagen med tidningsförsäljning, är det gifvet att de ej hafva någon tid öfrig att läsa öfver sina lexor. Följden häraf blir ock den, att de ej förmå följa med undervisningen i skolan. Håglösa, slappa, ouppmärksamma sitta de der under lektionerna.

Svårast är det dock i afseende å dessa barns moraliska utbildning. Genom att dag efter dag stå i gathörnen eller gå från krog till krog lära de sig en mängd odygder. De flesta af dessa gossar blifva samhällets olycksbarn. Detsamma gäller ännu mera i afseende å de flickor, som gå omkring och försälja blommor och dylikt. Det torde icke vara för mycket sagdt, om man påstår, att flertalet af dem hamnar bland den olyckliga klass af qvinnor, som äro inskrifna hos polisen.

Sådana voro förhållandena redan för tre år sedan, och de hafva icke sedan dess förbättrats, snarare tvärt om. Folkskoleinspektören härstädes har nyligen verkställt undersökningar i detta hänseende. Jag skall be att blott få läsa upp ett par af de uttalanden, som blifvit gjorda af folkskollärare om barn, som användts för dylik kolportering. Så skriver en lärare om några sådana barn: "Oftast för sent till skolan; kunna ej lexor, följa ej med undervisningen." En annan lärare yttrar om en 11-årig gosse: "Kom *alltid* under vintern för *sent, trött, liknöjd*; kunde ej lexor". Och om en 12-årig gosse: "Har ej tid eller lust att läsa lexor. Måste till skolan följas af styfmodern eller skolans vaktmästare." Slutligen skriver en lärare om en 11 års gosse: "Har hållit på i *tre* år, d. v. s. sedan sitt åttonde. Försummar *ofta* skolan *helt och hållet*. Ofta af *trötthet* somnat på sin plats. Af fruktan för straff för användande för egen räkning af en del af inkomsten, har han *flere hela dygn* vistats *utomhus*, äfven på vintern."

Alla de myndigheter, som yttrat sig om publicistklubbens skrivelse, hafva också ansett, att någonting måste göras. Både helsovårdsnämnden, folkskoleöfverstyrelsen, öfverståthållarembetet, justitiekanslersambetet, kommerskollegium och medicinalstyrelsen hafva ansett att åtgärder borde vidtagas mot detta sätt att använda minderåriga.

Nu har man ändtligen kommit derhän, att Kongl. Maj:t begärt Riksdagens yttrande öfver ett förslag till förordning i ämnet. Jag medgifver, att åtskilliga bestämmelser i detta förslag kunde hafva varit bättre, och om den kongl. propositionen framkommit tidigare, är jag förvissad att lagutskottet skulle hafva framställt ett förslag, som bättre än det föreliggande kunnat tillfredsställa oss.

Angående förbud för barn att nattetid idka viss försäljning m. m.
(Forts.)

*Angående
förbud för
barn att
nattetid idka
viss försälj-
ning m. m.
(Forts.)*

Den svåraste anmärkning, som rigtats mot förslaget, är den, som gäller § 4, att straffet skulle drabba icke blott föräldrar och målsmän, utan äfven den, för hvilken räkning utbudandet sker. Lagutskottet har emellertid i sin hemställan tillagt, att, derest det ådagaläggas, att en tidningsutgivare uttryckligen förbudit utbudandet eller utdelningen på otillåten tid, så skulle han vara befriad från straff. Jag förmodar, att detta lagutskottets yttrande får tolkas på det sätt, att, om t. ex. en tidningsutgivare i expeditiouslokalen gjort ett tydligt anslag, på hvilket står, att tidningen icke får af gossar under 14 år eller flickor under 15 år utjudas efter den eller den timmen, så skulle han vara befriad från straffpåföljd. Om ett sådant anslag i vederbörande affärslokal kan anses tillräckligt — jag vore tacksam att från statsrådsbänken få höra, huru dermed förhåller sig — så hyser jag icke någon tvekan att tillstyrka det föreliggande förslaget.

Det har vidare sagts, att saken borde regleras genom lag och icke genom en kongl. förordning. Jag ber dervidlag emellertid att få framhålla, att hela vår lagstiftning rörande minderåriges användande i arbete i fabrik m. m. innehålls i en kongl. förordning. Då så är fallet, hyser jag icke någon betänklighet vid, att man i en så liten detalj som denna sak fortsätter tills vidare på samma sätt som hittills

Det kunde nog i öirigt vara åtskilliga anmärkningar att framställa mot den kongl. propositionen. Så förefaller det mig vara en brist att icke bestämts någon åldersgräns nedåt, under hvilken barn icke alls skulle få användas till tidningsförsäljning. Publicistklubben hade hemställt, att barn under 12 år icke under några förhållanden skulle få användas till tidningsförsäljning, icke ens midt på dagen. Om man anser denna åldersgräns för hög, så må man nedsätta den till 10, ja, till 8 år, men att sex-, fem-, ja, till och med fyraåringar utsändas, finner jag hårdt och hjertlöst; mot dylikt barnplågeri böra myndigheterna ovilkorligen anse sig pligtiga att ingripa.

Hufvudsaken är emellertid, att man någon gång börjar en lagstiftning på detta område till stärfjande af de nuvarande missförhållandena; och då det föreliggande förslaget går i rätt riktning, skall jag yrka bifall till det samma.

Häruti instämde herrar *Rosengren* och *Berg* från Stockholm.

Herr Petersson i Boestad: Jag skulle helst yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition, men då utskottets förslag torde hafva mera utsigt att vinna bifall, skall jag i stället understödja det samma. Jag skulle hafva kunnat inskränka mig till att helt och hållet instämma med herr Hammarlund, men då jag nu har ordet, ber jag att få säga några ord till motivering af mitt yrkande.

Jag anser, att denna utkolporterung af tvetydig litteratur genom minderåriga redan allt för länge fortgått, och att det är hög tid att man gör slut på den samma. Den demoraliserar nemligen icke blott de små, som försälja den, utan äfven köparne, hvilka kanske icke skulle köpa dylikt vid dagsljus, men göra det under nattens mörker.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr Stjernspetz: Då denna fråga framkommit först mot slutet af riksdagen, är det säkerligen rätt många, som ej hunnit sätta sig in i densamma. Då dessutom så många olika yrkanden framställts, skall jag taga mig friheten anhålla om afslag å det föreliggande förslaget.

Jag föranledes dertill äfven af ett, som mig synes, mycket viktigt saksål. I 4 § är införd en bestämmelse, som hittills är alldeles okänd inom lagstiftningen, nemligen att den tilltalade skulle bevisa sig vara oskyldig. Förut har man alltid ansett, att, om någon anklagades för ett brott mot lagen, det vore *åklagaren*, som hade skyldighet att bevisa, det brottet verkligen egt rum, men 4 § innehåller det stadgande, att, om föräldrarne eller barnen blifva tilltalade för oloflig kolportering af skrifter, det icke är åklagaremagten, som skall bevisa, att de äro skyldiga, utan dessa föräldrar, som skola visa, att de icke brutit mot lagen. Detta synes mig vara ett nytt sätt att lagstifta, som jag icke kan vara med om. Och då för öfrigt riksdagen nu är så långt framskriden samt de fleste af kammarens ledamöter icke torde hafva hunnit sätta sig in i förslaget, så ber jag att få förena mig med dem, som yrkat afslag å det samma.

Angående förbud för barn att nattetid idka viss försäljning m. m.
(Forts.)

Herr Winkrans: På grund af den olyckliga erfarenhet, som man i denna fråga haft äfven i Göteborg, ber jag att till alla delar få instämma med herr Hammarlund och yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet Groll: I afseende å den ifrågavarande lagstiftningen bör man göra klart för sig hvad man med densamma åsyftar. Man åsyftar dermed att förekomma, att minderåriga genom att nattetid eller sedan mörkert inträdt, användas vid försäljning af tryckalster och mindre kram, såsom blommor, tändstickor och dylikt, skola taga skada till sin helsa och till sin moral. Då emellertid förhållandena i landet äro olika på olika ställen, har det ansetts att ett ovillkorligt förbud, gällande inom hela riket, icke skulle behövas, utan att förbudet skulle kunna inskränkas att gälla endast vissa orter. Med hänsyn till lagstiftningens nyss angifna syfte har icke heller ansetts lämpligt att meddela ovillkorligt förbud att använda barn under viss ålder för försäljningen. För barn, äfven om det är helt litet, kan det ej vara till ringaste skada, om det under de timmar af dygnet, som icke böra egnas åt hvilan, användes för försäljning af sådana saker, som här äro ifråga. Derfor har förordningen inskränkts endast till förbud för barn att under viss tid af dygnet utöfva försäljningen.

Här hafva framställts åtskilliga anmärkningar mot § 4, och det kan väl hända att den tarfvar någon omredigering för att förekomma missförstånd. Det är emellertid alldeles klart, föreställer jag mig, att ingen domstol skulle fälla den, för hvars räkning försäljning sker, eller barnets föräldrar och målsmän, i händelse försäljningen egde rum utan deras vetskap. Men har den skett med deras vetskap, hvilket naturligtvis får bedömas efter omständigheterna i målet, då är det meningen, att den, för hvars räkning sådant skett, eller de föräldrar, som

*Angående
förbud för
barn att
nattetid idka
viss försälj-
ning m. m.
(Forts.)*

tillåtit detta, skola vara skyldiga till ansvar. Har den, för hvars räkning försäljningen skett, uttryckligen förbjudit barnet att idka försäljningen under den förbudna tiden, så tror jag för min del, att han dermed får anses hafva fullgjort allt hvad på honom ankommer, för att undgå ansvar. Det är med hänsyn dertill, som jag anser mig kunna acceptera den ändring i 4 §, som utskottet föreslagit, och medgifva att paragrafen äfven i andra afseenden omredigeras.

Det har vidare anmärkts, att i afseende på barnen ett så strängt ansvar som aga stadgas i denna författning. Men man kan ju icke döma barnet till böter. Man kan icke gerna i afseende på barn föreskrifva annan näpst eller vidtaga andra åtgärder för att afhålla dem från förbudets öfverträdande än först varning och, när detta icke hjälper, aga. För öfrigt förekomma motsvarande bestämmelser i fattigvårdsförordningen och jag har icke hört några anmärkningar framställas deremot. Der gäller det både gossar och flickor intill 15 år. Här är det i afseende på gossarne inskränkt till sådana, som icke uppnått 14 års ålder.

Vidare är det under diskussionen och i en reservation yrkadt, att föräldrarne icke borde kunna fällas till ansvar, innan äfven de undergått varning. Det tror jag dock verkligen vore att ställa till med onödiga omgångar och detta yrkande synes mig så mycket hellre böra förfalla, som, på sätt jag förut framhållit, författningen icke bör kunna tolkas så, att, om försäljningen sker utan föräldrarnes vetskap, föräldrarne det oaktadt skola vara hemfallna till straff.

Utskottet har föreslagit, att, när förbud meddelas, sådant skall kungöras. Det har jag också alltid tänkt mig. Men jag har ansett detta falla så af sig sjelft, att det i författningen icke behöfde intagas. Jag har emellertid ingenting emot att ett tillägg till författningen i det afseendet göres.

Slutligen har under diskussionen yrkats afslag å Kongl. Maj:ts begäran om yttrande af Riksdagen på den grund, att denna författningsfråga icke fölle under Kongl. Maj:ts administrativa eller ekonomiska lagstiftning.

Det har onekligen under de senare åren gått i den rigtning beträffande frågor, som falla inom Kongl. Maj:ts lagstiftningsrätt, att de i allmänhet börjat hänskjutas till Riksdagen, i vissa fall för pröfning och i andra fall för yttrandes afgifvande. Men på 1870-talet föreställer jag mig, att ingen polismyndighet i riket skulle hafva tvekat att utfärda en författning, sådan som denna, och detta i enlighet med helsovårdsstadgans föreskrifter i 24 §. Nu har emellertid Kongl. Maj:t ansett sig böra såsom högsta polismyndighet taga hand om frågan, därför att den onekligen är af något mer ömtålig och ingripande beskaffenhet. Men den kan dock icke vara af ömtåligare beskaffenhet än 1881 års förordning om minderåriges användande i arbete vid fabrik, handverk eller annan handtering, hvilken förordning blifvit utfärdad på Riksdagens begäran och, utan att Riksdagen blifvit öfver dess innehåll hörd, samt utan att det försports någon anmärkning från Riksdagens sida häremot. Då jag ansett som en skyldighet att, så snart som möjligt söka åstadkomma någon förbättring i de förhållanden denna för-

fattning afser, har jag på grund af det anförda äfven ansett mig vara i min goda rätt att tillstyrka Kongl. Maj:t att utfärda förordningen i administrativ väg, sedan Riksdagens yttrande blifvit inhemtadt.

*Angående
förbud för
barn att
nattetid idka
viss försälj-
ning m. m.
(Forts.)*

Herr Östberg: Jag skall be att få förena mig med de herrar, som yrkat bifall till utskottets förslag, och jag gör det, därför att jag anser det vara af stor vigt att en lagstiftning i ämnet kommer till stånd, och att dit hörande stadganden utfärdas utan något uppskof. Den egentliga invändning, som blifvit framställd, synes grunda sig derpå, att man anser att en dylik lagstiftning icke bör ske på administrativ väg. Men jag hemställer till de ärade herrar, som fäst så stort afseende vid den sidan af saken, om det kan vara nödvändigt eller lämpligt att i denna punkt så starkt hålla på sin uppfattning. Jag föreställer mig, att då det gäller en lagstiftning sådan som denna, man ingalunda behöfver frukta att regeringen utan Riksdagens medverkan kommer att utfärda särskilda föreskrifter, men jag tror för min del, att man i en sådan sak som denna kan med fullt förtroende låta regeringen utfärda de föreskrifter, som äro nödvändiga, och jag yrkar därför, som sagdt, bifall till utskottets förslag.

Med herr Östberg förenade sig herrar *Nylander* och *Falk*.

Herr Svensson från Karlskroua: Det glädde mig att höra från statsrådsbänken, att herr statsrådet anser att § 4 kan och bör omredigeras. Sådan lagen här föreligger, kan ingen menniska i världen, enligt mitt förmenande, läsa lagen annorlunda än så, att, om det visar sig att barnen öfverträdt förbudet med eller mot föräldrarnes vetskap och därför blifvit agade, föräldrarne skola straffas med böter eller fängelse. Det är just af *den* anledningen jag ansett, att orden måste ändras derhän, att de föräldrar eller målsmän, som icke ega vetskap om att barnen användas för kolportering, skola gå fria. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet yttrade beträffande varningen, att den skulle föranleda en sådan omgång, att det icke vore skäl att upptaga det förslaget, men, mine herrar, om det likväl någon gång *kan* ske att en oskyldig straffas, så tror jag att en sådan omgång icke är farlig. Jag yrkar därför fortfarande bifall till den framställning jag gjort.

Herr Hedin: En ärad ledamot på stockholmsbänken anförde, att om Riksdagen icke nu skulle gifva sitt tillstyrkande till detta förslag, så som Kongl. Maj:t begärt, följderna skulle blifva ett uppskof på ett helt år, hvilket han betraktade såsom en olycka. Jag får då erinra, att, när Kongl. Maj:t icke gjort sitt beslut i denna fråga beroende på hvad Riksdagen föreslår, utan uttryckligen förklarat sig anse den såsom hörande under Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsrätt, ett uppskof icke behöfver ske, utan han kan, när han så behagar, utfärda förordningen, och det är något som jag vill att Riksdagen icke skall göra sig moraliskt medansvarig uti.

En annan talare i grannskapet yrkade, att man utan hänsyn till

*Angående
förbud för
barn att
nattetid i äka
viss försälj-
ning m. m.
(Forts.)*

alla uttalade betänkligheter skulle lemna sitt tillstyrkande af lagen, emedan det vore angeläget att en lag komme till stånd och att man undveke ett uppskof. Men jag får erinra, att det icke kan vara en lämplig lagstiftningsregel att förfara fort och dumt.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har sökt försvara, att Kongl. Maj:t betraktar denna lagstiftning såsom hörande under Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsrätt, dermed att 1881 års förordning rörande minderåriges användande i arbete vid fabriker, hvilken utfärdats på administrativ väg, icke föranledt några anmärkningar från Riksdagens sida. Herr talman, det förhåller sig så; men mycket har skett, mycket vatten har runnit under bron sedan 1881. Man har upplefvat, att Kongl. Maj:t begärt Riksdagens yttrande, i stället för att hänvisa till Riksdagens afgörande lagförslaget om skyddsåtgärder i fabriker, ja, Kongl. Maj:t har gått ända därhän, att han förklarade det i fjol framlagda förslaget till olycksfallsförsäkring icke höra till det för Konungen och Riksdagens gemensamma lagstiftningsområdet, utan falla utanför Riksdagens befogenhet. Och man har sett på föredragning af chefen för finansdepartementet en rubbning försökas i den af Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt stiftade värnpligtslagen. Med sådana erfarenheter i minnet kan det väl vara förklarligt, om Riksdagen nu blifvit försigtigare än för tio år sedan. Förevarande förordning berör å ena sidan näringslagstiftningen och å den andra sidan skyddslagstiftningen, områden hvilkas gränser vi ännu icke kunna bestämma. Beträffande intetdera af dessa lagstiftningsområden bör Riksdagen medgifva att det hör under Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsrätt. Kan Riksdagen icke göra något för att få det lagdt under Konungs och Riksdags gemensamma lagstiftning, bör Riksdagen åtminstone undvika att erkänna Kongl. Maj:ts usurpationsåtgärder på ett lagstiftningsområde, som bör tillhöra Riksdagen lika mycket som Kongl. Maj:t. När Kongl. Maj:t förbehållit sig denna magt, må han också bära hela ansvaret och må icke Riksdagen åtaga sig att ansvara för en lag, mot hvilken så graverande anmärkningar under diskussionen blifvit framställda och hvilken åsyftar att befordra hvad som med ett träffande ord blifvit benämndt den kommunala lagstiftningsanarkien under hägn af Kongl. Maj:ts befallningshafvandes höga godtycke.

Herr Beckman: I likhet med alla föregående talare är äfven jag lifligt öfvertygad om nödvändigheten af att något genom lagstiftningen på allvar åtgöres för att skydda de minderåriga i det afseende, hvarom här är fråga. Jag har haft särskildt tillfälle — på den tiden då jag hade äran vara utgifvare af en daglig tidning — att erfara hurusom det, äfven med bästa vilja, är helt enkelt omöjligt att utan biträde af lagstiftningen råda bot på de missförhållanden, som existera i afseende på utkolportering af tidningar, och jag tror att ändå större missförhållanden ega rum vid utbudandet genom minderåriga af andra varor än tryckalster. Det är då naturligt att jag med glädje helsat framläggandet af ett rörslag, hvarigenom sent om sider lagstiftaren gör något till skydd för dessa stackars barn, som i så hög grad äro ut-

satta för förderfliga inflytelser icke blott i sanitärt utan äfven i moraliskt hänseende.

På samma gång kan jag emellertid ej neka att de anmärkningar, som äro gjorda mot förslaget, icke sakna betydelse. Men herr statsrådet och chefen för civildepartementet har nyss uttryckligen förklarat att den paragraf, hvaremot de flesta anmärkningarna rigtats, är i behof af omarbetning. Han har härvidlag gått så långt, att han icke blott erkänt befogenheten af de anmärkningar, som lagutskottet framställt, utan äfven angifvit, åtminstone som en möjlighet, att han går in på reservanternas förslag i fråga om föräldrars varning. Vid sådant förhållande synes det mig icke vara skäl för ett uttalande från Riksdagens sida, af sådan beskaffenhet, att regeringen kunde känna sig böjd att tolka detsamma såsom rigtadt icke blott mot redaktionen af lagen, utan mot lagen själf. Icke heller ser jag ett skäl till afstyrkande i den anmärkning som kan göras mot Kongl. Maj:ts befallningshafvandes föreslagna rätt att i vissa fall på egen hand ingripa. Detta säger jag, ehuru jag visst icke är vän af öfverlemnandet åt konungens befallningshafvande af någon administrativ magtfullkomlighet. — Deremot finner jag, i motsats mot en föregående talare, särdeles lyckligt, att lagen föreskrifver att stadsfullmäktige eller annan kommunal myndighet skola i sista hand utfärda närmare föreskrifter i afseende på vissa af lagens bestämmelser. Ty förhållandena måste helt naturligt gestalta sig mycket olika i olika samhällen. Hvad som exempelvis gäller i en stor stad gäller icke alltid i en liten. Och därför synes det nödvändigt, att lägga lagens närmaste tillämpning i händerna på en myndighet, som är väl förtrogen med de lokala förhållandena, och som så förordnar, att både på ena och andra hållet obillighet undvikes.

Hvad slutligen beträffar den i mina ögon ojemförligt viktigaste anmärkningen, den som framstälts rörande den formella sidan af den lagstiftning, som här är i fråga, skall jag be att äfven derom få yttra några ord. Det är långt ifrån, att jag på något sätt vill tillägga min enskilda uppfattning något vitsord mot så erfarna män, som de hvilka här yrkat att denna lag borde stiftas i öfverensstämmelse med 87:de, icke 89:de paragrafen, regeringsformen. Men jag håller dock före att man beträffande en jemförelsevis så obetydlig lag som denna, icke nödvändigt behöfver upptaga striden om den principiella meningsskiljaktighet, som med afseende härpå kan förefinnas. Ingen kan mindre än jag vara vän af Konungens ekonomiska och administrativa lagstiftningsmagt; ingen ser i allmänhet med mindre blida ögon *det* lagstiftningsarbete, der Riksdagen icke tar anuan del än att besluta "föreställningar och önsknningar, att hos Konungen anmälas". Om jag trodde att det kunde ligga någon fara i det ansvar, Riksdagen påtager sig genom att afgifva sitt yttrande, ehuru såväl redigeringen som lagens bestämmelser afgöras af Kongl. Maj:t, skulle jag således genast vara med om att söka draga frågan undan regeringens enskilda lagstiftning. Ty lagen rör ett område, som icke synes böra enligt § 89 regeringsformen tillkomma regeringen ensam, utan onekligen genom sitt inre samband med "arbetarelagstiftningen" i allmänhet tillhör ett område, der äfven Riksdagen på grund af 87 § regeringsformen, faktiskt bör vara lagstiftande.

*Angående
förbud för
barn att
nattetid idka
viss försälj-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
förbud för
barn att
nattetid idka
viss försälj-
ning m. m.
(Forts.)

Men jag upprepar, att jag anser att man icke nödvändigt behöver göra det föreliggande förslaget till pröfvosten för principen och drifva den till ytterlighet. Villigt är jag i allmänhet med om att på alla möjliga lagliga sätt söka inskränka Konungens administrativa lagstiftningsmagt; jag anser nemligen att det ligger en verklig fara i densamma. Men jag tror icke att här är rätta punkten att göra det. Och jag tror icke heller att man beträder rätta vägen mot detta mål genom att motsätta sig ett förslag, som å ena sidan är af en ganska ringa omfattning, men som å andra sidan är af största vikt för dem det närmast gäller. Och då något måste göras snart för att få slut på missförhållanden, som alla äro ense om att erkänna, så skall jag, herr talman, anhålla om bifall till utskottets förslag.

Herr *Månsson* förklarade sig instämma med herr Beckman.

Herr Sven Nilsson: Jag skulle kunna äfven jag instämma med hvad herr Hammarlund sagt, då jag ju redan instämt i syftet med det föreliggande förslaget. Men jag kan icke förena mig med honom i hans uppfattning: att förslaget skulle vara så lyckligt affattadt, att det icke skulle vara svårt att tillämpa, ej heller att det vore likgiltigt om ifrågavarande, bestämmelse kunde utfärdas på administrativ väg. Han sade att de här framhållna svårigheterna kunde afhjelpas, om man på tidningskontoret uppsatte en tafla med innehåll, att tidningen icke fick försäljas af minderåriga kolportörer senare än klockan 8 på qvällen, o. s. v. Godt och väl! Men huru vill herr Hammarlund reglera sådana förhållanden, der barn sälja blommor, tändstickor, karameller, apelsiner och allt dylikt? Huru skall det regleras? Jag föreställer mig att det är många fattiga föräldrar, som skicka ut sina barn för att försälja sådana alster, för att sålunda af förtjensten på försäljningen få bidrag till sitt uppehälle. Nu kan man ju mycket väl tänka sig, att föräldrarna säga i vittnens närvaro till ett sådant barn: Du får icke gå ut och försälja apelsiner m. m. efter klockan 8 på qvällen. Men hvad hindrar det föräldrar, som äro nog hårda och mindre ömma om, för att ej säga samvetslösa mot, sina barn, att i ett annat ögonblick och utan vittnen säga till barnen: Ni få gärna gå ut och försälja denna vara efter klockan 8 på aftonen? Huru skall rättvisan träffa dem? Föräldrarna kunna bevisa sin oskuld. Men om barnen gå ut i alla fall, i olaga tid och bedrifva sin kommers, och ifall de angifvas, så skola dessa agas i hemmet. Kunna nu föräldrarna visa sin oskuld, så blifva de icke lidande. I motsatt fall straffas de med böter och i brist på tillgångar få de fängelse. Jag hemställer ändå om icke denna lagstiftning är af den allvarliga beskaffenhet, att den icke bör läggas uteslutaude i Kongl. Maj:ts och myndigheternas händer. Och allra mest är jag emot lagen därför, att den icke kommer att gälla lika i rikets olika delar. Jag undrar hvad det är för skilnad, om ett barn går här i Stockholm och säljer på krogarne blommor, apelsiner och dylikt, eller om barnet säljer sådant i t. ex. Kristianstad. Ty meningen synes ju vara sådan, att t. ex. i Kristianstad, der göres

ingen lagstiftning nödvändig, men här i Stockholm skall lagen tillämpas i hela dess stränghet.

Skall man emellertid utfärda en lag, så bör den gälla lika för alla, och den bör vara så tydlig och klar, när man föreskrifver så hårda straff som här, att ingen domare behöfver vara tveksam om, huru han skall döma, men så är ej förhållandet med förevarande förslag. Jag kan icke förstå, då förslaget kommit till Riksdagen så sent, som skett, att man icke haft tid att beräkna och öfverskåda dess följder, och då många af kammarens ledamöter helt visst icke satt sig in i förslaget, att det skulle vara en sådan brådska att antaga detta senare, att man icke kan vänta till nästa års riksdag. Med den uppfattning dessutom, som kammaren hörde från regeringsbanken, att regeringen sjelf anser att författningen kan och således bör ändras så, att den blir tydlig, så antager jag att regeringen sjelf kommer att föranstalta om dess ändrande och förtydligande, och då är det öfverflödigt att kammaren uttalar någon mening. Men att taga lagen, sådan den föreligger, vill jag icke vara med om, då jag icke vill bära ansvaret för lagens följder för framtiden, hvilka kunna blifva synnerligen farliga.

Den siste talaren sade att han ville på alla möjliga sätt inskränka Konungens administrativa lagstiftningsrätt. Men här är det ju fråga om att utvidga denna rätt. Han vill således vara med om att inskränka densamma, men han vill icke vara med om att söka hindra att den utvidgas. Det anser jag vara synnerligen inkonsequent. Jag tror att här är rätta tillfället när det är en sådan lag som den, hvilken nu föreligger, då man bör vara med om ett afslag just för att hindra den administrativa lagstiftningens utvidgning. Om kammaren emellertid hellre ville taga det förslag, som herr Hedin framställde, skall jag icke vara emot det, utan skall rösta för detsamma, såvida ej afslag skulle hafva större utsigt att vinna kammarens bifall.

I detta yttrande instämde herr *Gust. Ericsson* från Stockholm.

Herr *Svanberg*: I likhet med många föregående talare ber äfven jag att få vitsorda nödvändigheten af en sådan lag, som den, öfver hvilken Kongl. Maj:t här begärt Riksdagens yttrande. Jag anser emellertid, att ett förbud af sådant innehåll, som detta lagförslag upptager, icke bör utfärdas i form af civillag, utan att det lämpligen bör ske på grund af Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt. Men då jag nu kommer att yrka bifall till lagutskottets utlåtande, gör jag det under förutsättning att, på sätt här framhållits, och af herr civilministern jemväl utlofvats, en omredigering af § 4 i lagförslaget kommer att ske. Jag kan nemligen icke för min del tolka denna lagbestämmelse i dess förra del på samma sätt, som herr civilministern gjort, utan läser paragrafen så, att i alla händelser skall, då ett sådant förbud som § innehåller icke efterlevs, såväl den för hvars räkning utbudandet sker som målsmannen straffas med böter. Detta kan väl icke annat än vara för strängt, i sådan händelse att det kan ådagaläggas och bevisas, att utdelning och försäljning skett mot desses bestämda förbud. På grund af hvad jag anfört, ber jag att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Angående förbud för barn att nattetid idka viss försäljning m. m.
(Forts.)

Angående
förbud för
barn att
nattetid idka
viss försälj-
ning m. m.
(Forts.)

Herr Fjällbäck: I likhet med flere föregående talare ber jag att få göra några anmärkningar mot § 4, och särskildt den sista delen deraf, mot hvilken jag icke hört någon anmärkning framställas. Huru skulle det komma att ställa sig i tillämpningen, detta stadgande, att, "derest af omständigheterna ådagaläggas, att förseelsen icke egt rum på befallning eller med tillåtelse af föräldrar" o. s. v. barnet skall "med aga i hemmet rättas". Huru skola barnen kunna bevisa, att de af föräldrarne blifvit befalda att gå ut och sälja? Herrarne skola icke föreställa sig att barnen utaf egen drift gå upp klockan 2 å 3 på morgnarne för att sälja tidningar. Föräldrarne köra naturligtvis upp barnen och drifva ut dem på gatan för att förtjena penningar, hvilka penningar föräldrarne mången gång ligga hemma och suppa upp. Jag har försökt att taga reda på förhållandena härvidlag, och det har i många fall visat sig att det varit obarmhertiga och hårda föräldrar, som drifvit ut barnen. Nu skulle dessa föräldrar strax skylla på att barnen af egen drift och olofvandes gått ut. Jag är fullkomligt öfvertygad, att tillämpningen komme att ställa sig så, att i hvarje fall, der polismyndigheterna ville taga föräldrarne för hufvudet, der skulle föräldrarne försöka att skylla på barnet och säga: "det är barnet sjelft som gått ut, hvad kunna vi hjälpa det?" Så skall barnet agas och det går till så, att ett par polis Konstaplar komma hem till föräldrarne, och så skola föräldrarne piska barnet i deras närvaro och under deras uppsigt. Det föreställer jag mig skulle blifva gjordt ordentligt. Men sedan är det ingenting som hindrar att barnet får pisk för alldeles motsatsen eller för att det vägrar att gå ut och sälja.

Om det nu emellertid skall blifva en lagstiftning i sådant syfte, som det förevarande, hoppas jag åtminstone att den, som får i uppdrag att skrifva lagen, redigerar den något bättre än den här framlagda. Men då jag icke är så orimligt viss på den saken och så länge jag icke har fullkomlig säkerhet att så kommer att ske, vägar jag icke vara med om att lemna bifall till detta lagförslag, utan vill derför instämma i herr Hedins yrkande.

Herr Hammarlund: Det är nog riktigt, såsom här framhållits, att ett afslag icke *ovilkorligen* behöfver medföra ett års uppskof med denna frågas lösning. Men då Kongl. Maj:t ansett sig böra höra Riksdagen, innan han afgör frågan, föreställer jag mig, att ett afslag kommer att hafva till följd, att Kongl. Maj:t icke anser sig kunna nu utfärda en förordning i ämnet, utan väntar till nästa riksdag. I herr Hedins förslag heter det dessutom, att Riksdagen skulle "uttala den åsigt, att en lagstiftning i ämnet bör komma till stånd i den uti 87 § regeringsformen föreskrifna ordning". I fall detta blir Andra Kammarens beslut, måste naturligtvis med ännu större skäl frågans fall vålla minst ett års uppskof, och det är detta jag finner ganska betänkligt.

Då här endast afses ett supplement till den på administrativ väg år 1881 utfärdade förordningen angående minderåriges användande i arbete, i fabrik m. m.; då vi vidare från regeringsbänken nyss fått höra att § 4 kommer att omredigeras i den riktning, att hvarken den, för hvars räkning försäljningen sker, eller föräldrarne komma att straffas,

derest försäljningen sker mot deras vetskap; och då jag slutligen är förvissad att regeringen, före utfärdandet af förordningen, kommer att taga hänsyn till alla de anmärkningar, som framstälts under denna diskussion, ber jag att få vidhålla mitt yrkande om bifall till lagutskottets hemställan.

*Angående
förbud för
barn att
nattetid idka
viss försälj-
ning m. m.
(Forts.)*

Herr Waldenström: I olikhet med flertalet föregående talare, som haft ordet i denna fråga, anser jag för min del, att den föreslagna lagstiftningsåtgärden är af den allvarliga beskaffenhet, att den icke bör vidtagas genom en af Konungen utfärdad förordning, utan endast såsom en af Kongl. Maj:t och Riksdagen stiftad civillag. Det är visserligen sant, att konsekvensen af det sätt, hvarpå lagen om minderåriges användande i fabriker blifvit utfärdad, skulle leda till att äfven denna lag utfärdades sammalunda. Men herrarne torde allesammans hafva sig bekant, att lagen om minderåriges användande vid fabriker haft med sig stora olägenheter, som sannolikt icke skulle hafva förekommit, om äfven den lagen lagts under Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftningsrätt. Jag skall icke göra något yrkande, men jag kommer att vid en möjligen blifvande votering rösta för den åsigten, att denna lagstiftningsåtgärd icke må vidtagas på det sätt, som nu är af Kongl. Maj:t föreslaget.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o bifall till utskottets hemställan oförändrad; 2:o bifall till densamma med den i herr Svenssons m. fl:s reservation föreslagna förändring; 3:o afstyrkande af det ifrågavarande författningsförslaget; och 4:o bifall till följande af herr Hedin under öfverläggningen framställda förslag "att Andra Kammaren för sin del beslutar, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t, med tillkännagifvande, att Riksdagen ej kan tillstyrka utfärdandet af den förordning, hvaröfver Kongl. Maj:t genom proposition n:o 64 begärt Riksdagens yttrande, uttalar den åsigt, att en lagstiftning i ämnet bör komma till stånd i den uti 87 § regeringsformen föreskrifna ordning." Herr talmannen upptog hvart och ett af dessa yrkanden till proposition i nu nämnd ordning och fann propositionen på bifall till utskottets hemställan hafva flertalets mening för sig. Votering blef likväl begärd, i följd hvaraf och sedan till kontraproposition antagits bifall till herr Hedins förslag, nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller lagutskottets hemställan i dess utlåtande n:o 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit herr Hedins under öfverläggningen framställda yrkande.

Omröstningen utföll med 105 ja mot 79 nej; hvadan utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 7.

Anmälades och godkändes nedannämnda förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

från *statsutskottet*:

n:o 36, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjetta hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet;

n:o 37, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af en del af indragna fanjunkarebostället Refvinge n:is 3 och 10 i Malmöhus län;

n:o 71, i anledning af Riksdagens år 1890 församlade revisorers berättelse angående verkställd grauskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1889;

n:o 72, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Helsingborgs sockerfabriksaktiebolag af ett område af Engelholms vestra kronoplantering i Kristianstads län;

n:o 73, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag för anläggning af en bibana från norra stambanan vid Mellansel till Örnsköldsvik;

n:o 74, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående godkännande af en med staden Göteborg träffad öfverenskommelse i fråga om dess inqvarteringsskyldighet äfvensom rörande anslag till ett nytt kasernetablissemment derstädes m. m.;

n:o 75, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtande af odlingslägenheter & kronoparker i Norrbottens län;

n:o 76, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående särskild föryttring af lägenheter från kronoegendomar, som försäljas,

n:o 77, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af åtskilliga mindre kronoegendomar m. m.;

n:o 81, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående godkännande af uppgjort förslag i fråga om uppförande vid Lunds hospital för Malmöhus läns räkning af en vårdanstalt för sinnessjuke; samt

n:o 82, angående de i 63 § regeringsformen föreskrifna kreditivsummor;

från *bevillningsutskottet*:

n:o 86, angående tullbevillningen; samt

från *särskilda utskottet* n:o 2.

n:o 83, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete;

n:o 84, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sjukkassor; samt

n:o 85, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anvä-
sande af medel till en riksförsäkringsanstalt och till sjukkasseväsen-
dets befrämjande.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 1,44 e. m.

In fidem.

A. E. J. Johansson.

Onsdagen den 13 maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

statsutskottets memorial:

n:o 70, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya reglementet för riksgäldskontoret;

n:o 71, angående den nya riksstaten; och

n:o 72, med förslag till de återstående stadgandena i det nya reglementet för riksgäldskontoret; samt

bevillningsutskottets betänkande, n:o 26, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummans utgörande.

§ 2.

Anmäldes och godkändes Riksdagens kanslis förslag

dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 79, angående ytterligare utsträckning af fridlysningstiden för elg, och

n:o 80, om ändring i sättet för utbetalning af den ersättning af statsmedel, som utgår till egare af vissa skattefrälsehemman;

dels ock till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 15, angående vissa förändringar i lagstiftningen rörande handelen med vin och maltdrycker m. m.,

- n:o 16, om ändrad lydelse af §§ 3 och 22 af förordningen angående patent;
 n:o 17, angående straff för oloflig införsel af skjutvapen eller ammunition i vissa delar af Afrika;
 n:o 18, om ändrad lydelse af §§ 3, 14, 101, 105, 110, 129 och 136 i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866;
 n:o 19, angående ändrad tid för saköreslängds aflemnande i vissa fall; samt
 n:o 20, angående tillägg till kap. 17 § 6 handelsbalken.

§ 3.

Likaledes godkändes följande ytterligare anmälda förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

från *statsutskottet*:

n:o 34, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel; och

n:o 35, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel;

från *sammansatta stats- och lagutskottet*:

n:o 87, angående vissa förändringar i de med afseende å folkskolelärarepersonalens löneförhållanden gällande föreskrifter m m.;

samt från *lagutskottet*:

n:o 88, om antagande af lag angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

n:o 89, i anledning af väckt motion om tillägg till 17 kap. 10 § handelsbalken; och

n:o 90, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 17 kap. 4 § handelsbalken; äfvensom *bankoutskottets* förslag till Riksdagens skrivelser

dels till Konungen, n:o 91, med reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning;

och *dels* till fullmäktige i riksbanken, n:o 92, med öfverlemnande af bankoreglementet.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 7.10 e. m.

In fidem
 A. E. J. Johansson.

Torsdagen den 14 maj.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 7 innevarande maj förda protokoll.

§ 2.

Föredrogos hvart efter annat, och biföllos statsutskottets nedan nämnda memorial:

n:o 70, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya reglementet för riksgäldskontoret;

n:o 71, angående den nya riksstaten; samt

n:o 72, med förslag till de återstående stadgandena i det nya reglementet för riksgäldskontoret.

§ 3.

Föredrogs vidare och bifölls bevillningsutskottets betänkande, n:o 26, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummans utgörande.

§ 4.

Anmäldes och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nemligen:

från *statsutskottet*:

n:o 38, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel;

n:o 39, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel;

n:o 93, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående användandet af militieboställsfondens uppkomna återstående behållning;

n:o 94, i anledning af Kongl. Maj:ts propositioner angående höjning i anslaget till bevaringsmanskapets vapenöfningar m. m., angående anslag under riksstatens femte hufvudtitel med anledning af föreslagna ändringar i värnpliktslagen den 5 juni 1885 samt angående ändring i lagen om lindring i rustnings- och roteringsbesvären af samma dag och höjning af de under fjerde och femte hufvudtitlarne uppförda anslag till lindring i nämnda besvär;

n:o 95, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afskritning af de å viss jord hvilande grundskatter m. m., samt

n:o 96, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående godtgörelse till fanjunkaren vid kongl. Vestgöta-Dals regemente Oscar Theodor Bäfverfeldt och hans maka Maria Fernanda Benedicta Bäfverfeldt, född Nielsen, för den förlust de, genom förre svenske och norske generalkonsuln i Genève A. M. von Schæcks tillskyndande, lidit;

från *bevillningsutskottet*;

n:o 97, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upphörande af de, enligt förordningen den 16 maj 1884 angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter, utgående bevillningsafgifter af frälseegendomar och lotshemman;

n:o 98, angående ändringar i kongl. kungörelsen den 11 maj 1883 angående vilkoren för tidningars och tidskrifters postbefordran;

n:o 99, angående bevillning af fast egendom samt af inkomst,

n:o 100, angående stämpelafgiften;

n:o 101, med begäran om ändring af 47 § i gällande tullstadga; samt

n:o 102, angående hvitbetssockertillverkningsafgiften;

samt från *lagutskottet*;

n:o 105, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förbud för barn att nattetid idka viss försäljning m. m.

§ 5.

Likaledes godkändes Riksdagens kanslis härefter anmälda förslag *dels* till Riksdagens skrifvelse, n:o 104, till Konungen, angående utredning rörande möjlighet för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk; *dels ock* till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 21, angående hvilande grundlagsändringsförslag;

n:o 22, angående ändring af § 25 riksdagsordningen;

n:o 23, angående ifrågasatt ändrad lydelse af § 11 regeringsformen och § 5 i den mellan Sverige och Norge upprättade riksakt;

n:o 24, angående lag om hvad i vissa fall bör iakttagas, då byggnad uppförts öfver tomtgräns;

n:o 25 angående statsregleringen;

n:o 26, angående beräkningen af riksgäldskontorets utgifter och inkomster;

n:o 27, angående disposition af besparingarne å hufvudtitlarne;

n:o 28, angående ändrad lydelse af § 58 i förordningen om kommunalstyrelse på landet;

n:o 29, om ändringar i förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883;

n:o 30, angående statsregleringen;

n:o 31, angående åtskilliga på grund af § 89 regeringsformen väckta frågor;

n:o 32, angående upphörande af de enligt förordningen den 16 maj 1884 angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter utgående bevillningsafgifter af frälseegendomar och lotshemman;

n:o 33, angående tullbevillningen;

n:o 34, angående ändring af § 47 i gällande tullstadga;

- n:o 35, angående bevilning af fast egendom samt af inkomst;
- n:o 36, angående stämpelafgiften;
- n:o 37 om ändringar i Kongl. kungörelsen den 11 maj 1883 angående villkoren för tidningars och tidskrifters postbefordran;
- n:o 38, angående lag om försäkring för olycksfall i arbete;
- n:o 39, angående lag om sjukkassor;
- n:o 40, angående ändring i § 13 konkurslagen;
- n:o 41, angående reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning;
- n:o 42, angående ändrad lydelse af § 7 i jagtstadgan den 21 oktober 1864;
- n:o 43, angående villkoren för försäljning af bränvin;
- n:o 44, angående val af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret;
- n:o 45, angående ändrad lydelse i vissa delar af värnpligtslagen;
- n:o 46, angående tillägg till § 53 af stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866;
- n:o 47, angående sjölag, lag, innefattande vissa bestämmelser angående sjöfynd, lag angående ändring af kap. 17 §§ 2, 5 och 7 handelsbalken, lag angående ändring af §§ 71, 73, 89, 90, 117, 118 och 119 utsökningslagen samt lag angående ändring af §§ 13, 51, 54 och 90 konkurslagen;
- n:o 48, angående förbud för barn att nattetid idka viss försäljning m. m.;
- n:o 49, angående anvisande af medel till en riksförsäkringsanstalt och till sjukkasseeväsendets befrämjande;
- n:o 50, angående hvitbetssockertillverkningsafgiften;
- n:o 51, om lag angående ändrad lydelse af kap. 17 § 4 handelsbalken;
- n:o 52, angående tillägg till kap. 17 § 10 handelsbalken;
- n:o 53, om lag angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;
- n:o 54, angående kreditivsummorna;
- n:o 55, angående statsregleringen;
- n:o 56, angående lån åt Hernösands-Sollefteå jernvägsaktiebolag,
- n:o 57, angående låneunderstöd för enskilda jernvägar;
- n:o 58, angående en bibana från norra stambanan vid Mellansel till Örnsköldsvik;
- n:o 59, angående utveckling af statens telefonväsende; och
- n:o 60, angående fonden för extra amortering af statsskulden.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,20 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Torsdagen den 14 maj

kl. 7 e. m.

§ 1.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 103, angående beräkningen af statsverkets inkomster;

n:o 106, angående statsregleringen för år 1892 och sättet för anvisande af vissa anslagsbelopp;

n:o 107, angående upprättadt nytt reglemente för riksgäldskontoret; och

n:o 108, med ny riksstat.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 15, i anledning af väckt motion, med förslag till ändrad lydelse af § 12 regeringsformen.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 7,15 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Fredagen den 15 maj

kl. $\frac{1}{2}$ 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 dennes.

§ 2.

Herr vice talmannen *Danielson* erhöll på begäran ordet och yttrade:

Jag vågar hemställa, att herr talmannen ville föreslå kammaren besluta att åt representanterna för Stockholms stad samt de öfrige

af kammarens ledamöter, som efter riksdagens avslutande befinna sig kvar i hufvudstaden, uppdraga justeringen af de kammarens protokoll, som ännu icke hunnit att justeras.

Den af herr vice talmannen sålunda gjorda hemställan bifölls af kammaren.

§ 3.

Efter föredragning af konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 15, i anledning af väckt motion med förslag till ändrad lydelse af § 12 regeringsformen, biföll kammaren utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag öfver kammarens i nästföregående § omförmälda beslut.

§ 5.

Kammarens ledamöter, som af Kongl. Maj:t blifvit kallade att denna dag, efter bevestigad gudstjänst i Storkyrkan, infinna sig å rikssalen, der de hade att emottaga Kongl. Maj:ts svar i anledning af de utaf innevarande Riksdag antagna grundlagsförändringar och der riksdagen derefter komme att avslutas, afgingo nu kl. $\frac{3}{4}$ 11 f. m. till nämnda kyrka för att åhöra riksdagspredikan. Efter gudstjänstens slut begåfvo sig kammarens ledamöter till rikssalen, hvarest, sedan herr statsrådet och chefen för civildepartementet Groll uppläst Kongl. Maj:ts nådiga förordnande för herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet Östergren att å Kongl. Maj:ts vägnar på rikssalen meddela Riksdagen Kongl. Maj:ts svar i anledning af de utaf innevarande Riksdag antagna ändringar i riksdagsordningen, herr statsrådet Östergren uppläste det nådiga svaret, som var skriftligen affattadt och derefter till herrar talmännen öfverlemnades samt lydde sålunda:

Kongl. Maj:ts svar i anledning af de utaf innevarande Riksdag antagna ändringar i riksdagsordningen; gifvet Stockholms slott å rikssalen den 15 maj 1891.

Gode herrar och svenske män!

Uti skrifvelse af den 12 sistlidne mars hafven I hos Kongl. Maj:t med begäran om godkännande anmält de från riksdagarne 1889 och 1890 hvilande och af Eder vid innevarande riksdag antagna förslag till ändringar i riksdagsordningen. I grundlagsenlig ordning har Jag dessa förslag till pröfning förehåft och dervid funnit godt att lemna bifall till det, som afser ändring af § 23 om arvode till ledamot af Andra Kammaren, när Riksdagen sammanträder i följd deraf, att Konungen, med upplösande af Riksdag, förordnat om nya val.

Beträffande deremot det af Eder jemväl antagna förslag om ändrad lydelse af §§ 6 och 13 riksdagsordningen, så hafva mot detsamma förekommit följande anmärkingar nemligen, *vid § 6*: att stadgandena i mom. 1, å ena sidan, samt mom. 2 och 3, å den andra, kunna komma att stå i strid mot hvarandra; att nödiga föreskrifter saknas icke allenast om företrädesrätten till val när två eller flere valkretsar, enligt senast af Konungen fastställd ordning, fått sitt representantantal ökad och ledighet uppstår inom valkrets, hvars representantantal minskats, utan äfven angående föranstaltandet af val, i fråga hvarom stadgandena i § 28 vid de föreslagna nya anordningarne icke göra till fyllest; och att förslaget icke heller för det fall att två eller flere städer under samma valordningsperiod utträdt ur landsting löser den frågan, hvilken af dessa städer skall hafva företrädesrätt att utse riksdagsman då endast en ledighet finnes i den valkrets, städerna förut tillhört, samt *vid § 13*: att ehuru det blifvit förutsatt, att vissa domsagor kunna komma att två och två förenas till en valkrets, det likväl lemnats oafgjordt, hvilken af de begge domhufvandena i valkretsen det skall åligga att förrätta riksdagsmannaval och, för den händelse domsagorna ligga i särskilda län, hvilken befallningshafvande skall vara behörig att upptaga och pröfva besvär öfver valet; samt slutligen att det icke är angifvet något sätt för verkställandet under innevarande och nästföljande två år af val, som enligt § 15 mom. 2 kunna ifrågakomma. Med afseende å sålunda anmärkta brister i förslaget har Jag funnit Mig icke böra till det samma lemna samtycke.

Jag förblifver Eder, gode herrar och svenske män, med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

Efter det vidare chefen för kongl. civildepartementet uppläst riksdagsbeslutet, samt talmännen hvar för sig inför konungatronen framfört kamrarnes undersåtliga vördnad och välönskningar förklarade hans excellens herr statsministern friherre Åkerhielm, som dertill erhållit Kongl. Maj:ts af herr statsrådet Groll nu upplästa förordnande, riksdagen vara afslutad.

Sedan derefter herr talmannen och kammarens ledamöter återkommit till kammarens samlingsrum, tog *talmannen* afsked af kammarens ledmöter med följande ord:

Mina herrar! När jag vid riksdagens början tillträdde mitt talenskap, uttalade jag den förhoppning, att I godhetsfullt skullen öfverse med de brister, som oundvikligen vidlådde nybörjaren. Det finnes, derom är jag fullt öfvertygad, ingen i kammaren, som tydligare märkt och smärtsammare känt dessa brister än jag sjelf; men desto större har också min glädje varit öfver hvarje bevis på välvilligt bedömande, som från Eder sida kommit mig till del. Talrika sådana bevis har jag under riksdagens lopp, varit nog lycklig att få erfara. För dem alla är jag varmt och innerligt tacksam. Huru än framtiden må ge-

stalta sig, antingen vi komma att ytterligare här mötas eller icke, skola de för mig utgöra ett kärt och värderikt minne.

Våra arbeten äro nu slutade. De hafva denne gång varit af en mer än vanligt omfattande och genomgripande betydelse; och 1891 års riksdag kommer utan tvifvel att i vår inrikes historia kvarlema djupa och varaktiga spår. Under meningsstriderna hafva skarpa hugg vexlats, skarpare måhända än någonsin tillföre; men huru än meningarne skiftat, huru hetsig striden än förefallit, *ett* har dock lyckligtvis visat sig vara gemensamt och höjdt öfver allt annat: kärleken till fäderneslandet och en upprigtig önskan att till dess välgång bidra. Det bör därför icke möta någon gensaga då jag nu, innan vi skiljas åt, än en gång med Eder upprepar den bön, hvilken vi icke för ofta kunna uppsända: Gud beskydde och bevare konung och fosterland!

Härpå svarade herr friherre Fock:

Herr landshöfding!

Under den nu avslutade riksdagen hafva Andra Kammarens talmans krafter blifvit i högre grad än under de flesta föregående tagna i anspråk; och jag anhåller att nu efter slutade arbeten till Eder, herr landshöfding, få uttala uttrycken af vår upprigtiga högaktning och hjertliga tacksamhet för den osparda möda, det nit, och den oveld, som ni, herr landshöfding, ådagalagt och utvecklat under utöfvandet af Edert ansvarsfulla kall. Mätte den nu inträdande ledigheten skänka Eder stärkta krafter till fortsatt arbete i fosterlandets tjänst!

Kammaren anhåller att få vara innesluten i Eder vänliga hågkomst.

Herr talmannen och kammarens ledamöter utbytte härefter afskedshelsningar och åtskildes.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Lördagen den 23 Maj

kl. 1 e. m.

Sedan Andra Kammaren, enligt hvad dess protokoll för den 15 innevarande månad närmare utvisar, beslutat att åt representanterna för Stockholms stad samt öfrige af kammarens ledamöter, som efter riksdagens avslutande befunne sig kvar i hufvudstaden, uppdraga ju-

steringen af de kammarens protokoll, som vid riksdagens afslutande ännu finnes ojusterade, så hade tillkännagifvande derom, att nämnda justering komme att denna dag klockan 1 e. m. försiggå i kammarens kanslirum, blifvit infördt i de dagliga tidningarne; och tillstädeskommo nu å utsatt tid följande kammarens ledamöter:

herr friherre Fock,
 ,, Gumælius,
 ,, Hedin,
 ,, J. H. G. Fredholm,
 ,, Hammarlund,
 ,, Ekman,
 ,, Beckman,
 ,, Olsson från Stockholm,
 ,, grefve Hamilton,
 ,, Berg från Stockholm,
 ,, Ljungman,
 ,, Johansson i Noraskog och
 ,, Jonsson i Hof.

Protokollen för den 9, 10, 11, 12, 13, 14 och 15 innevarande maj upplästes, och blefvo af tillstädesvarande herrar ledamöter godkände; hvarefter sammanträdet upplöstes.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Rättelser.

- I Andra Kammarrens protokoll n:o 32.
sid. 34: raden 16 nedifrån
står: anordnade *läs:* omordade
sid. 34: rad. 8 nedifrån
 ,, postväskan *läs:* "prostväskan"
sid. 35: rad. 2 uppfifrån
 ,, år 1868 *läs:* år 1888.